

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ OSMÝ ROČNÍK

7

K vojenské technické politice

Většina moderních armád vydává na obstarávání zbraní a bojové techniky a zabezpečení jejich provozu třetinu až polovinu vojenských rozpočtů. Z toho důvodu, a nejen proto, zasluhuje zbrojní problematika velkou pozornost. Zejména proto, že v podmínkách vědeckotechnické revoluce již nejsou jednotlivé země obvykle schopny zvládnout do plné šířky a hloubky vojenský výzkum, vývoj či výrobu, přestávají proto usilovat o zbrojní autarkii a dávají přednost mezinárodní spolupráci a částečně i nákupu.

Otázky spojené s vyzbrojováním armád jsou složitým ekonomickým a odborným problémem, který nejen u nás, ale téměř ve všech vyspělých zemích vedl v souvislosti s rychlým vědeckotechnickým rozvojem postupně k vytvoření zvláštní kategorie ve vojenství, označované jako vojenská technická politika. V úzkém slova smyslu je souhrnem opatření, která zajišťují co nejlepší a přitom nejehospodárnější vyzbrojování armády. Zabývá se příslušnými otázkami plánování a prognózování, sledováním a hodnocením tendencí ve zbrojním vývoji ve světě a ve vojenské vědě, poznatků a zkušeností z lokálních válek vedených za použití moderní výzbroje, jakož

i celkovou vojenskopolitickou situací; analýzou jako důležitého podkladu pro připravovaná rozhodnutí o výzkumu, vývoji, zkoušení a výrobě nové výzbroje s úvahou možností národního hospodářství, spolupráce, standardizace, kooperace, specializace, nutné interakce při realizaci projektů a zbrojních programů; problematikou nákupu, prodeje a vývozu výzbroje, jejím zaváděním, obsluhou, provozem a skladováním, dokumentací, vojenskotechnickou propagandou atd.

Vidíme, že vojenská technická politika je bez nadsázky interdisciplinární oblastí s vysokým stupněm konkrétního vlivu především na bojeschopnost vojsk, národní hospodářství a na člověka a představuje nezřídka i vážný politický faktor. Je zřejmé, že bez uplatnění vědy by nebylo možné řešit úspěšně celý komplex zmíněných problémů, které se týkají nejen řídicích orgánů (i když především jich), ale svým způsobem i ostatních příslušníků armády.

1. Vyzbrojování armád závisí na vojenské doktríně, která je u zemí Varšavské smlouvy založena na masové obraně socialistické vlasti. I za současného stavu rozvoje vědy a techniky potřebujeme tudíž principiálně výzbroj pokud možno jedno-

duchou, ale účinnou, snadno vyrobiteľnou a poměrně lacinou, abychom zbytečně neoslabovali naše národní hospodářství a nesnižovali životní úroveň lidu. Relativně náročnou a nákladnou výzbroj jsme nuceni zavádět v případě, kdy dochází k přímé technické konfrontaci mezi naší a západní technikou, hlavně v letectvu, PVO, tancích nebo v prostředcích, které jsou typickým produktem vědeckotechnické revoluce. Přitom technická stránka jako taková je podstatou jejich účinku; patří tam např. automatizované systémy řízení a velení, strategické a operačně taktické ŘS, průzkumná a kosmická technika.

Západ naproti tomu jde u komerčně přitažlivých zbraňových systémů a bojové techniky cestou složitě a drahé konstrukce ve smyslu tzv. koncepce přednosti kvality před kvantitou, přijaté v NATO v roce 1971. Je to totiž v zájmu maximálního zisku velkých zbrojních monopolů, které na rozdíl od tisíců až deseti tisíců subdodavatelů jsou jedině schopny tuto složitou techniku vyvíjet a vyrábět a také si to nechají zaplatit. Koncepce je též v souladu s výsocy až plně profesionalizovanými západními armádami, kde vládnoucí třída vojákům základní služby příliš nevěří a dává přednost žoldnéřům s „nejlepší“ výzbrojí.

2. Závažnou součástí koncepční činnosti ve vojenské technické politice je plánování vyzbrojování armády. U náročnějších zbraňových systémů není již možné se obejít bez perspektivního výhledu 10 až 15 let dopředu, který je postupně upřesňován ve středně a krátkodobých plánech.

Vzhledem k tomu, že životnost zbraní a bojové techniky se pohybuje převážně v rozmezí 10–20 let, je nutné v některých případech takřka současně se zaváděním určitě nové techniky do vojsk již začít připravovat její další generaci. Nejprve formou získávání a shromažďování potřebných, zejména nových technických poznatků, později též formou studií a rozborů, které vyúsťují postupně ve stanovení požadavků a zpracování definice nové generace za spolupráce s příslušnými odborníky a orgány těch oblastí, které se budou

na realizaci nové techniky podílet nebo ji používat, či se jich bude nová technika jinak dotýkat. Přitom se již bere v úvahu, zda řešit vlastní vývoj techniky, resp. za využití mezinárodní spolupráce, či přistoupit k nákupu v zahraničí, uvažovat o licenční výrobě nebo dát přednost modernizaci zavedené výzbroje. To vše musí být v souladu se zájmy a opatřeními koalice, v našem případě Varšavské smlouvy.

Při rozhodování v této složité situaci není již možné postupovat bez přihlídnutí k určitým obecným, víceméně objektivním poznatkům, zkušenostem a zásadám, které se utvářejí cestou teorie a praxe nejen v bratrských armádách, ale i jinde ve světě;

— Všeobecně platí, že není politicky ani z technického hlediska správné, aby se některá země orientovala na výhradní nákup zbraní a bojové techniky v zahraničí, byť to bylo pro ni ekonomicky výhodné.

Hlavní příčiny jsou dvě:

a) zmíněný ohromný a stále se zvětšující rozsah vědy a s ní spojené zbrojní techniky, kdy každá (i malá) země má přispět svým tvůrčím podílem i výrobou ve prospěch koalice, nestát pasívně jako divák stranou a nadto odčerpávat kapacitu vedoucí země koalice tím, že od ní jen požaduje výzbroj pro svou armádu;

b) zbrojní vývoj a výroba se zabývají hlavně technikou progresivní, která přispívá i ke zvýšení úrovně průmyslové, vědeckovýzkumné a vývojové základny účastnické země. Západ dokonce na rozdíl od nás, kde stimulem rozvoje je zvyšování životní úrovně lidu, označuje zbrojní oblast za hlavní hnací sílu vědeckotechnického pokroku.

— K výzkumu nové výzbroje se nedoporučuje přikročit, není-li k dispozici alespoň 60 % potřebných nových technických aj. poznatků; k vývoji, není-li předpoklad, že by nový výrobek byl alespoň o 20–30 % (u letectva 15 %) účinnější, než dosud zavedený typ. Když nejsou tyto dvě podmínky splněny, je výhodnější dát přednost modernizaci dosavadního druhu [typu] výzbroje. Modernizací je možné

řešit i formou vývojové řady, neboli vývojem stále lepších verzí, jde-li o osvědčený typ jako zálohu, pro teritoriální síly, vývoz aj.

Rychlý vědeckotechnický pokrok způsobil, že dostatečnou aplikaci nových poznatků je účelné uplatňovat dokonce i během sériové výroby nové výzbroje za situace, že finální výrobek by byl více než 10 % pod úrovní soudobých poznatků. Navíc není již ničím ojedinělým, je-li v případě potřeby modernizována i nedávno vyrobená technika.

— V celém procesu vzniku nového zbrojního materiálu je již nezbytné ve zvyšující míře využívat rozsáhlých možností civilní vědeckovýzkumné a vývojové základny, jak to též vyplývá z charakteru vědeckotechnické revoluce, doprovázené růstem nových poznatků, které se v závislosti na oboru zdvojnásobí během tří až nejodhaději 10 let.

Zároveň se podle možnosti doporučuje zajistit vývojovému projektu co nejsilnější opozici a v případě nezbytnosti rozvinout i alternativní, tzv. konkurenční řešení a dovést je popřípadě až do prototypového stadia, aby výsledná koncepce byla co nejlepší.

Samozřejmou součástí vyvíjeného zbraňového či jiného systému se stávají vmontované diagnostické prvky, které umožňují i podprůměrné obsluze zjistit kolem 90 až 95 % závad, jakož i simulátory, potřebná dokumentace a předpisy, které zabezpečují operativní zvládnutí, údržbu a provoz nové techniky.

— Při zbrojním vývoji se stává běžnou praxí využívání vhodně volené mezinárodní spolupráce, zvláště v koaličním rámci. U států Varšavské smlouvy je to meziná-

rodní kooperace a specializace, jejíž rozvoj usnadňuje standardní výzbroj bratrských armád. Na Západě je spolupráce realizována většinou po firemní linii nebo společných nadnárodních orgánů, ale je brzděna kromě jiného nedostatkem standardizace. Ať tak či onak mezinárodní spolupráce umožňuje uskutečnit značně náročné problémy, i když za cenu určitého prodlužování vývojové doby a zvýšení nákladů, které jsou však vždy výrazně nižší než kdyby vývoj řešila jednotlivá země sama. Není např. bez zajímavosti, že NSR realizuje takto v mezinárodní spolupráci přes 60 % svých vojenských výzkumných a vývojových výdajů. Na vývojových nákladech se obvykle partnerské země zúčastňují stejným dílem, na výrobě podílem.

Pokud se týče zvýšení nákladů pro partnerskou zemi a prodloužení doby při mezinárodní spolupráci na vývojových projektech, známe poznatky západoevropských států, uvedené v jedné variantě (v procentech) v **tabulce 1**.

3. Obecným předpokladem úspěšného rozvíjení vojenské technické politiky jsou vědeckotechnické a ekonomické informace (VTEI), jejichž využívání či nevyužívání je jedním z kritérií úrovně řízení a nakonec i stavu technického úseku v armádě, kde již není možné postupovat subjektivně, nemá-li dojít k závažným nedostatkům. Nekompromisně se projevuje, že sebelepší velení bez správných informací je horší, než špatné velení s dobrými informacemi. Přitom je třeba si uvědomit, že v podmínkách vědeckotechnické revoluce jednanálovost informačního toku již nestačí. Jinými slovy není možné jednostranně spoléhat jen na VTEI a opomíjet informace zpravodajské služby a naopak.

Tabulka 1

Název	Počet spolupracujících zemí				
	2	3	4	5	6
Růst — nákladů	41	32	27	22	21
— doby	26	18	15	12	11

Rízení vědeckotechnického rozvoje není dobře myslitelné bez využívání systémové a nákladové analýzy, metod moderního managementu, prognostiky a plánování, bez operačního výzkumu, modelování za pomoci výpočetní techniky, bez orientace v nových vědeckých disciplínách, jako je např. antropotechnika, a hlavně bez neobyčejně pečlivého výběru kádrů pro klíčové funkce, který má být bez přehánění chápán jako úkol státní důležitosti. Tvrdě se trvá na tom, aby koncepční práce a nikoli operativní se stala hlavní náplní činnosti řídicích pracovníků. Samozřejmou součástí jejich práce má být i publikování některých výsledků.

Pro další práci ve vojenské technické politice je důležitá ta myšlenka ze závěrů XV. sjezdu KSČ, která poukazuje na nutnost co nejširšího uplatnění vědy, aby se věda plně stala nejen výrobní silou, ale též záležitostí stále širšího okruhu pracujících. Současný vědeckotechnický pokrok, složitost a specifická problematika na jednotlivých stupních či složkách armády nabývají totiž takového rozsahu, že již začínají přesahovat byt sebestopavitelnosti nebo možnosti detailního zvládnutí vyššími až nejvyššími orgány. Prakticky z toho vyplývá, že řídicí orgány se zaměřují především na koncepci a na zpracování a prosazování zásadních směrnic, zatímco jednotlivé stupně nebo oblasti je mají tvůrčím způsobem a při uplatnění celospolečenských hledisek aplikovat na úseku své působnosti (tam jsou nejvyšší autoritou) s využitím nejnovějších poznatků, iniciativy a aktivity lidí a za podpory stranických a jiných společenských organizací v družném úsilí s náčelníky a spolupracovníky. Neboli nastává čas přecházet, kde se to jeví účelné, na otevřenou kolektivní (týmovou) činnost při zachování jednoznačné rozhodovací pravomoci a odpovědnosti náčelníka. Prosazování vědy na všech stupních a úsecích v armádě je naším trvalým a vskutku bojovým úkolem, který nestačí jen uznávat, ale uvědoměle realizovat.

Při řízení technické oblasti nemůžeme již přehlížet ani takové otázky, jako je kodifikace materiálu, jednotná terminologie, metronomie apod., protože ve svých důsledcích znamenají důležitý kvalitativní faktor a navíc přinejmenším desetimilionové hodnoty, které buď armáda získá, nebo takřka nepostižitelně ztrácí. To se týká i tzv. funkcionalismu, čili zpracování optimálních vazeb mezi nejrůznějšími částmi a funkčními prvky uvnitř technického úseku i směrem na spolupracující složky v armádním mechanismu a v civilním sektoru.

Zvláštní místo v technické politice, jejím řízení a řešení zaujímá problematika utajení, která je vystavena nemalému tlaku:

— Dynamika vědeckotechnické revoluce se dostává do příkrého rozporu s jakýmikoli, zvláště umělými překážkami (kam patří též opatření k utajení), které se staví do cesty. Překážky vedou přinejmenším ke značným časovým ztrátám, které znamenají nezřídka zastarání projektu dříve než mohl být realizován.

— V rozvojových oblastech, kam je nucen rovněž náš tábor z politických důvodů dodávat i skutečně moderní výzbroj, není možno zcela zabránit, aby se jí přímo či nepřímo zmocnil náš potenciální nepřítel. Přesto i v prokázaných případech se u nás ještě poměrně dlouho setrvává striktně na dalším utajování v plném rozsahu, ačkoli by bylo možné odtajnit alespoň snímky takové techniky stejně jako v případech, kdy byly publikovány v západních materiálech. Naše vědeckotechnické propagandy by to značně pomohlo v boji proti přeceňování západní výzbroje, kterému se těžko čelí, když na jedné straně musíme informovat též o teprve vyvíjené nepřátelské technice a o naší výzbroji uveřejňujeme v podstatě jen neadekvátní informace.

Nezaujímám stanovisko k těmto a k dalším otázkám utajení. Jsem si vědom jejich složitosti a širších souvislostí. Apejuji pouze na příslušné činitele, aby pruž-

něji reagovali na změny, které umožňují v politickém zájmu určité odtajnění.

4. Zavedením zbraně či bojové techniky do vojsk nastává 10–20letá etapa jejího používání (životnosti), přičemž náklady na její údržbu a provoz dosahují tolik, ale většinou až dvakrát tolik, než činila nákupní cena. Z hlediska nákladů, i s ohledem na bojeschopnost armády, není možné tuto oblast vojenské technické politiky bagatelizovat nebo dokonce podceňovat. Musíme mít na zřeteli možnost mistrovského ovládnutí svěšené techniky a s tím související zvyšování její účinnosti, metody a prostředky údržby, oprav a provozu, další zdokonalování techniky s pomocí vynálezců a zlepšovatelství, výchovu velitelského sboru i ostatních vojáků v ekonomickém myšlení, vojenskotechnickou propagandu apod. O tom všem bylo leccos napsáno. Všimněme si proto namátkou jen dvou momentů:

— Údržba a takřka okamžitá oprava důležitých zbraňových systémů v poli se staly najednou stěžejním problémem bojeschopnosti vojsk, na který upozornil izraelsko-arabský říjnový konflikt v roce 1973. Ukázalo se, že moderní obranné zbraně [v daném případě protitankové a protiletadlové] mohou mít za určité situace až drtivou převahu nad útočícími zbraněmi (tanky a letouny), jejichž počet může být podstatně zeslaben v 1–2 dnech útočné operace. Vojska v útoku se mohou ocitnout najednou v katastrofální situaci, nepodaří-li se ztráty ofenzivní techniky pohotově vyrovnat. Tradiční opravárenské postupy již nestačí a rovněž ztráty osádek není možné přehlížet. Tato, možná nadnesená aplikace uvedená středně východní situace na evropské válčiště nemá ani v nejmenším podceňovat nebo přeceňovat naši nepřátelskou útočnou či obrannou výzbroj. Problém však zůstává a otázka, jak předejít ohromným ztrátám, a když

přece nastaly, jak je rychle napravit, je řešitelná, ale je nutné se na ni po všech stránkách připravit. Na tom se musí vojenská technická politika rovněž podílet.

— Vojenskotechnická propaganda se stává tak důležitým nástrojem vojenské technické politiky u vojsk, že má mít jako ucelený systém již moderní koncepci, náročné cíle a obsahovou náplň, centrální řízení. Je jedním z hlavních prostředků odborného i ideologického působení na mladého člověka, který je již bytostně spjat s technikou a svět vidí do značné míry skrze ní. Tuto propagandu není možné zužovat v podstatě na vynálezců a zlepšovatelství a na ovládnutí techniky. Rovněž nestačí, aby sebelepší články byly publikovány porůznu a nesystematicky. Nastává nutnost zpracovat pro potřeby vojenskotechnické propagandy netajnou brožuru pro vojska, která by věcným a stručným způsobem vysvětlovala příslušné principy vojenské technické politiky v souběžných podmínkách a osvětlovala i některé další závažné otázky, jako je např. srovnávání naší a západní výzbroje v souvislosti s kvalitativním zbrojením na Západě, vliv vědeckotechnické revoluce, aplikace XV. sjezdu KSČ apod.

Není pochyb o tom, že nároky na řízení a řešení vojenské technické politiky se budou zvyšovat. Vyplývá to ze zrychlujícího se vědeckotechnického rozvoje i z okolností, že oba světové tábory se dostávají do stavu rovnovážnosti, kdy však dynamika růstu našeho tábora je větší než na Západě, který si toho je vědom a bude stupňovat pravděpodobně úsilí ve zbrojní oblasti ve smyslu kvalitativní militarizace. Tomu nasvědčuje řada přijatých nebo připravovaných opatření. Vojenská technická politika je neuzavřeným procesem. Její zdokonalování a přizpůsobování měnícím se poměrům je trvalým a důležitým úkolem.

Komunistická morálka a zvláštnosti jej rozvoja v armáde

Jednou zo základných zákonitostí výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti je aj formovanie v duchu marxisticko-leninského svetového názoru a komunistickej morálky mysliacej a konajúcej osobnosti.

S približovaním sa k beztriednej — komunistickej spoločnosti bude táto zákonitosť nadobúdať na význame, pretože politické, ekonomické, právne a ďalšie formy medziľudských vzťahov budú postupne odumierať a rozhodujúcim regulátorom medziľudských vzťahov bude morálka. Zvyšovanie záujmu o mravnú výchovu v sú-

časných podmienkach je podmienené tiež ideologickým bojom medzi silami svetového pokroku v čele so svetovou socialistic-kou sústavou a silami svetovej reakcie v čele s táborom imperializmu. Tento boj ideológovia imperializmu čím ďalej, tým viac orientujú do etickej problematiky.

Vyhranene triedny charakter možnej svetovej vojny a revolúcie vo vojenstve podstatne zvyšujú požiadavky na mravné kvality vojsk. Bude preto správne, ak si objasníme podstatu morálky socialistickej spoločnosti a špecifiku mravnej výchovy v našej armáde.

Vznik a vývoj komunistickej morálky

Problemátike komunistickej morálky je v socialistickej krajine venovaná čím ďalej tým väčšia pozornosť. Značnú pozornosť jej venujú marxisticko-leninské strany na svojich zjazdoch, plenárnych zasadaniach a ďalších akciách. V marxistickej literatúre sú jej venované práce celých kolektívov či jednotlivých autorov. Pri štúdiu týchto prác sa stretávame s používaním pojmov „proletárska morálka“, „socialistická morálka“ a „komunistická morálka“. Tieto pojmy chápu niektorí autori ako synonymá, čo nie je celkom správne.

Pojem „proletárska morálka“ odráža morálku proletariátu v kapitalistických štátoch bojujúceho za svoje oslobodenie.

V socialistickej spoločnosti ho používame, keď chceme zdôrazniť triednosť morálky a skutočnosť, že najdôležitejším nositeľom mravného pokroku až do úplného vybudovania komunizmu je a vždy bude robotnícka trieda.

Pojem „socialistická morálka“ slúži k označeniu morálky prvej fázy komunizmu - socializmu.

Pojem „komunistická morálka“ vyjadruje morálku prvej i druhej fázy komunistickej spoločnosti a súčasne ukazuje cieľ robotníckej triedy a všetkých pracujúcich v oblasti morálky — morálku vyspelej komunistickej spoločnosti. Pojem „komunistická morálka“ vyjadruje najhlbšie a najdôsled-

nejšie podstatu morálky socialistickej i komunistickej spoločnosti i jej antagonisticke protirečenia s morálkou kapitalistickej spoločnosti. Z týchto dôvodov sa v súčasnej marxistickej literatúre používa najčastejšie. Preto aj my budeme používať názov „komunistická morálka“ aj na označenie morálky súčasnej socialistickej spoločnosti. Odhaliť podstatu a funkcie komunistickej morálky venovali veľkú pozornosť klasici marxizmu-leninizmu. K. Marx a F. Engels si uvedomovali, že dôležitú úlohu pri formovaní komunistickej uvedomenia, ktoré je základom komunistickej morálky, má praktická, predovšetkým revolučná činnosť. V Nemeckej ideológii píše „... na to, aby sa v mase ľudí vytvorilo toto komunistické uvedomenie a presadila sa vec sama, je potrebná masová premena ľudí, čo môže nastať len v praktickom hnutí, v revolúcii, že teda revolúcia je potrebná nielen preto, že iným spôsobom nemožno zvrhnúť vládnu triedu, lež i preto, že trieda, ktorá ju zvrhuje, môže sa len v revolúcii zbaviť všetkej starej špiny a stať sa schopnou založiť novú spoločnosť.“ (Marx K. — Engels F.: Nemecká ideológia. Bratislava, ŠVPL 1961, s. 67.)

Doterajšie skúsenosti jednoznačne dokazujú, že skutočnú revolúciu, morálne pevný človek sa rodí predovšetkým v revolučnej činnosti. Svedčí o tom život F. Dzeržinského, E. Thälmana, J. Fučíka, G. Dimitrova, A. Gramscioho a mnohých ďalších. Ich život je skvelým príkladom obetavej práce za naplnenie komunistických ideálov.

Boj proti starému, reakčnému buržoaznému poriadku, proti všetkému, čo brzdi rozvoj spoločnosti, táto revolučná činnosť značne povznáša mravné vedomie pracujúcich, dáva ich životu zmysel a každý úspech im prináša nepredstaviteľné šťastie.

V. I. Lenin, ktorý bezprostredne pripravoval a stál na čele prvej socialistickej revolúcie i socialistickeho štátu, chápal mravnosť ako neoddeliteľnú súčasť revolučnej činnosti. Na III. vŕešskom zjazde Komsomolu 2. októbra 1920 vyjadril veľmi konkrétne obsah a cieľ mravnosti, keď zdôraznil: „Mravnosť je na to, aby sa mohla ľudská spoločnosť pozdvihnúť vyššie a zbaviť sa vykorisťovania práce... Základom komunistickej mravnosti je boj za upevnenie a dovŕšenie komunizmu.“ (Lenin, V. I.: Spisy. Zv. 31, Bratislava, ŠVPL 1954, s. 259—260).

Z toho vyplýva, že komunistická morálka nielen odráža historickú nevyhnutnosť a neodvratnosť víťazstva komunizmu, ale aj vyžaduje napomáhať tomuto víťazstvu.

Socialistická spoločnosť ako jediná v dejinách odstraňuje antagonisticke protirečenia medzi skutočnou morálkou na jednej strane, politikou, ekonomikou a právom na strane druhej.

Vedeckosť marxisticko-leninskej etiky zvyšuje význam komunistickej morálky, vytvára z nej logický systém mravných noriem, princípov a kategórií.

Morálny kódex budovateľa komunizmu je súhrnom mravných požiadaviek, ktorými sa má riadiť človek vyspelej socialistickej spoločnosti. Súčasne je morálny kódex budovateľa komunizmu zovšeobecnením požiadaviek komunistickej morálky, ktoré vznikli a osvedčili sa v procese revolučného boja robotníckej triedy za jej oslobodenie spod kapitalistického útlaku a za pretvorenie spoločnosti na spoločnosť bez vykorisťovania, útlaku, na spoločnosť skutočne ľudskú — komunistickú.

Nie je to súhrn „absolútne dokonalých“ a „večne platných dogiem“ v podobe kresťanského desatera, ale živé, stále sa o nové požiadavky na mravnosť obohacujúce učenie, ktoré sa menia so zmenou medzifudských, predovšetkým výrobných vzťahov. Je odrazom konkrétneho-historického epochy a etapy výstavby socializmu a komunizmu. F. Engels v Anti-Dühringu píše: „Ľudia, či už vedome alebo nevedome, odvodzujú svoje morálne názory v konečnom dôsledku z tých praktických vzťahov, na ktorých sa zakladá ich triedne postavenie — z ekonomických vzťahov, za ktorých vyrábajú a vymieňajú.“ (Engels F.: Anti-Dühring. Bratislava, ŠVPL 1962, s. 77).

Komunistickej morálke je teda cudzí akýkoľvek dogmatizmus či relativizmus popierajúci závislosť morálky od spoločenských, hlavne výrobných vzťahov a tvrdiaci, že morálka vychádza z priání človeka, založeného na „slobodnej vôli“, či „vôli božej“.

Zmena morálky nie je výsledkom subjektívnej „slobodnej vôle“ ako tvrdia subjektívni idealisti. Je subjektívna len formou, no objektívna svojím obsahom. V procese vzniku a rozvoja mravných noriem, princípov a kategórií ľudia abstrahovali od jednotlivého, individuálneho a náhodného postupovali v odhaľovaní všeobecného, podstatného a nevyhnutného. Vďaka objektívnemu obsahu sa nestali tieto pojmy prázdny, ale majú svoj konkrétny obsah.

Obsah komunistickej mravnosti v súčasnosti je boj za vybudovanie komunizmu a obranu socializmu. Tento boj je nemožný bez oddanosti komunizmu, bez vzájomnej podpory pracujúcich v duchu proletárskeho internacionalizmu, bez obetavej

práce v prospech socializmu, bez bezmedznej oddanosti ideálom komunizmu, bez nenávisti k nepriateľom socializmu a podob-

ne. Obsah a cieľ komunistickej morálky najucelenejšie vyjadruje morálny kódex budovateľa komunizmu.

Morálny kódex budovateľa komunizmu

Morálny kódex budovateľa komunizmu je súhrn základných požiadaviek, ktorými sa má riadiť budovateľ komunistickej spoločnosti. Súčasne je zovšeobecnením požiadaviek komunistickej morálky, ktoré vznikli a rozvinuli sa v procese revolučného boja za oslobodenie robotníckej triedy a pri výstavbe komunistickej spoločnosti.

Morálny kódex budovateľa komunizmu obsahuje tieto mravné požiadavky:

- oddanosť komunizmu,
- láska k socialistickej vlasti a socialistickým krajinám,
- svedomitá práca pre spoločnosť: kto nepracuje, nech neje,
- starostlivosť každého občana o zachovanie a rozmnožovanie spoločenských hodnôt,
- vedomie spoločenskej povinnosti, nezmieriteľnosti s porušovaním spoločenských záujmov,
- kolektivismus a súdružská vzájomná pomoc: jeden za všetkých, všetci za jedného,
- humánne vzťahy a vzájomná úcta medzi ľuďmi: človek je človeku priateľom, súdruhom, bratom,
- poctivosť a spravodlivosť, mravná čistota, prostota, skromnosť vo verejnom i v osobnom živote,
- vzájomná úcta v rodine, starostlivosť o výchovu detí,
- nezmieriteľnosť s nespravodlivosťou, príživníctvom, nepoctivosťou, karierizmom a hrabivosťou,
- priateľstvo a bratstvo všetkých národov a národností ČSSR, nezmieriteľnosť s národnou a rasovou nenávisťou,
- nezmieriteľnosť s nepriateľmi komunizmu, mieru a slobody národov,
- bratská solidarita s pracujúcimi všetkých krajín, so všetkými národmi.

V tejto súvislosti považujeme za potrebné zdôrazniť, že morálny kódex budovateľa komunizmu je neoddeliteľný od budovania komunizmu vôbec. Budovanie beztriednej — komunistickej spoločnosti je nemysliteľné bez výchovy komunisticke mysliaceho a konajúceho človeka. Preto komunistickej výchova, v ktorej mravná výchova je jednou z najdôležitejších, tvorí neoddeliteľnú súčasť programov komunistickej strán socialistických krajín.

O dialektickom vzťahu budovania socializmu a rozvoja mravnosti sa v Správe o činnosti strany a vývoji spoločnosti po XIII. zjazde KSČ a ďalších úlohách strany

píše: „Tak ako systém vykorisťovania a útlaku podporoval v človeku sobectvo, bezohľadnosť a ľahostajnosť voči osudu iných, tak socialistické zriadenie dáva podmienky vychovávať v človeku úctu k statočnej práci, k súdružským vzťahom, láske k vlasti, solidarite s bojom pracujúcich a národom proti vykorisťovaniu a útlaku na celom svete.“ (XIV. zjazd KSČ. Bratislava 1971, s. 56—57).

Áno, rozvoj výrobných síl a spoločenských, predovšetkým výrobných vzťahov v socialistickej spoločnosti je jedna z hlavných podmienok pre mravný život v duchu komunistickej morálky. Bolo by však nesprávne a pre ďalší rozvoj socialistickej spoločnosti škodlivé, ak by sme si neuvedomili, že objektívne podmienky sú skutočne len podmienky, i keď nevyhnutné pre formovanie komunisticke mysliaceho a jedajúceho človeka.

Pri formovaní takého človeka má veľmi významné miesto výchovná práca. I na túto skutočnosť veľmi dôrazne upozorňujú materiály XIV. zjazdu KSČ, kde sa píše: „Formovanie socialistického človeka, jeho pozitívnych vlastností, socialistickej morálky, občianskej zodpovednosti i vysokej pracovnej disciplíny, jeho vôľa po vzdelaní a vlastnom raste je úloha veľmi náročná a pre rozvoj socialistickej spoločnosti nevyhnutná.“ (XIV. zjazd KSČ. Bratislava, Pravda 1971, s. 57).

Plnenie tejto zložitej a náročnej úlohy nie je len úlohou rodiny a školy, ale celej našej spoločnosti. Veľmi dôležitú úlohu pri formovaní socialistického človeka má aj naša armáda. „Služba v našej armáde je čestnou povinnosťou. Je školou, v ktorej sa mladí ľudia fyzicky a charakterovo zakaľujú a politicky vyspiávajú, učia sa odvahy, disciplinovanosti, organizovanosti, kolektivismu a získavajú skúsenosti a vedomosti potrebné pre celý život.“ (XV. zjazd KSČ Bratislava 1978, s. 44).

Úspešné plnenie tejto úlohy je nemožné bez hlbokých vedomostí z marxisticko-leninskej etiky a jej neoddeliteľnej súčasť socialistickej vojenskej etiky. Socialistická vojenská etika je konkretizáciou všeobecnej teórie marxisticko-leninskej etiky na špecifické podmienky života a funkcie armády. Jej úlohou je skúmať zvláštnosti medzilidských vzťahov v armáde, založených na prísnom centralizme, na špecifike vojenskej výchovy a výcviku, no hlavne požiadavkami na mravné kvality vojsk v možnej svetovej vojne.

Specifika morálky socialistickej armády

Ak máme riešiť problematiku špecifiky morálky vojakov socialistickej armády, treba si uvedomiť, že vojak je plnoprávnym občanom našej socialistickej vlasti a preto aj nositeľom nielen špecifickej vojenskej morálky, ale aj všeobecnej morálky, existujúcej v socialistickej spoločnosti. Všeobecné mravné kvality sú základom, môžeme povedať jadrom mravných kvalít, potrebných pre obranu socialistickej vlasti, socializmu a spoločenského pokroku vôbec.

O význame mravných kvalít obrancov socializmu V. I. Lenin písal: „V každej vojne je víťazstvo napokon podmienené morálnym stavom nás, ktoré na bojisku prelievajú svoju krv. Presvedčenie o spravodlivosti vojny, vedomie, že treba obetovať svoj život pre blaho svojich bratov, pozdvihuje ducha vojakov a núti ich znášať neslýchané ťažkosti.“ (Lenin, V. I.: Spisy: Zv. 31, Bratislava, ŠVLP, 1954, s. 117–118).

Áno, najvýznamnejším zdrojom úspešnej mravnej výchovy je naše socialistické zriadenie, skutočnosť, že je najpokrokovejším štátnym zriadením aké ľudská spoločnosť poznala, dáva jeho obrancom obrovskú mravnú silu. Tiež skutočnosť, že naša vlast je neoddeliteľnou súčasťou Varšavskej zmluvy blahodárne vplýva na morálku našej armády.

Politika vykonávaná v záujme širokých mas a marxisticko-leninská ideológia tvoria nevyčerpateľné zdroje zvyšovania morálno-politických a morálno-bojových kvalít vojakov našej armády. Bolo by však nesprávne a pre ďalšie zvyšovanie bojovej pohotovosti našej armády veľmi škodlivé, ak by sme plne nevyužili dobré objektívne podmienky pre našu subjektívnu činnosť, ktorá nás v systematickej mravnej výchove očakáva.

Vychádzajúc z úrovne odrazu a skúseností z predchádzajúcich vojen môžeme si mravnú prípravu našej armády rozdeliť do dvoch základných skupín, tvoriacich dialektickú jednotu a vzájomne sa podmieňujúcich.

Prvú skupinu tvoria prvky racionálno-ideologické. V týchto prvkoch sú najjasnejšie, najpresvedčivejšie, najúplnejšie a najsprávnejšie vyjadrené záujmy, a ciele robotníckej triedy, na ktorých obranu sa pripravujeme. Ich obsah pozostáva z komplexu teórií, názorov, predstáv, idej sformovaných na teoretickej úrovni, majú racionálno-ideologický charakter. Je to súhrn politických, filozofických, morálnych, právnych, umeleckých a ďalších názorov na sociálnu podstatu vojny, na jej obsah a charakter, na úlohu širokých ľudových mas vo vojne a podobne.

Na otázku, aký je vzťah týchto názorov, autori odpovedajú rôzne. Jedni pokladajú za najdôležitejšie politické, ideologické, morálne názory, druhí filozoficko-svetonázorové. Podľa nášho názoru nemôžeme kategoricky a v abstraktnej forme určiť dôležitejšiu úlohu tomu, či inému názoru. Abstraktná pravda neexistuje, pravda je vždy konkrétna.

Pritom však plne súhlasíme s tými autormi, ktorí rozhodujúci význam dávajú morálnym a politickým názorom. Veď vojna je pokračovaním politiky, a preto politické vedomie nás hrá vo vojne najdôležitejšiu úlohu. Ako sme už tvrdili, racionálno-ideologické prvky odrážajú racionálny vzťah k vojne. To znamená, že nevznikajú len pod bezprostredným vplyvom životného prostredia, ale hlavne systematickou a cieľavedomou ideologickou prácou. Úlohou ideologickej práce v našej armáde je plne realizovať požiadavky, ktoré ideologická práca v socialistickej spoločnosti plní a pritom rešpektovať špecifiku armády.

Splnenie tejto náročnej úlohy si vyžaduje nepretržité skvalitňovať ideologickú prácu, zodpovednejšie a náročnejšie pristupovať k marxisticko-leninskej príprave vojakov z povolania a politickému školeniu mužstva a poddôtočníkov. Základným predpokladom zvyšovania účinnosti ideologického pôsobenia je jeho vysoká ideová, metodická a organizačná úroveň, tesné spojenie s voenskou výchovou, s plnením vojenskej povinnosti, s požiadavkou plne realizovať princíp jednoty výchovy a výcviku — jednotu teórie a praxe.

M. V. Frunze pri riešení ideovej prípravy vojakov socialistickej (sovietskej) armády povedal: „Dobre organizovaná ideová príprava úzko spojená s úlohami vojsk, je veľmi dôležitou podmienkou, bez ktorej nemôžeme zvyšovať silu armády, jej bojovú pohotovosť a disciplínu. Stranícko-politická práca uskutočňovaná novými formami bude novým, ďalším druhom zbraní, strašným pre každého nového nepriateľa.“

Z týchto príčin by zameranie ideologickej práce v armáde malo rešpektovať:

Tesným spojovaním teórie marxizmu-leninizmu so súčasným celospoločenským hlavne medzinárodným komunistickým hnutím objasňovať objektívne zákonitosti rozvoja spoločnosti a nevyhnutnú vysokú cieľavedomú aktivitu širokých ľudových mas vedených marxisticko-leninskou revolučnou stranou v boji za ich realizáciu.

Vysvetľovaním skutočností, že v triedno-antagonistickej spoločnosti je spoločenský pokrok závislý hlavne od výsledkov triedneho boja, zdôrazňovať nevyhnutnosť systematického upevňovania bojovej sily a

bojovej pohotovosti socialistických armád, ako dôležitého činiteľa mierovej koexistencie medzi svetovou socialistickou sústavou a táborom imperializmu a garanta dodržiavania prijatých medzinárodných dohôd.

Na základe vysvetľovania priebehu a výsledkov II. svetovej vojny a povojnového vývoja ukázať vysoké morálno-politické kvality vojakov socialistickej armády. Vysvetľovaním podstaty antagonistickej protirečenosti medzi svetovou socialistickou sústavou a táborom imperializmu, pestovať u vojakov našej armády hrdosť na príslušnosť k Varšavskej zmluve a vysokú mravnú zodpovednosť za obranu socializmu.

Prostredníctvom vysvetľovania pokrokových bojových tradícií našej strany a nášho ľudu, ktoré preukázal hlavne v našom vnútornom a zahraničnom odboji vychovávať vojakov k nezmieriteľnej nenávisti k imperializmu a horúcej láske ku všetkému pokrokovému, najmä k našej socialistickej vlasti.

Odhaľovaním zverských činov, ktorých sa dopúšťali fašisti v II. svetovej vojne a vojaci imperialistických armád pokračujú v nich i v súčasnosti, vychovávať náš ľud, predovšetkým armádu k nezmieriteľnej nenávisti voči imperialistickým armádam.

Úlohou ideovej práce je vytvárať u vojakov vedecký, marxisticko-leninský svetový názor, hlboké komunistické presvedčenie, komunistickú morálku a nenávisť proti všetkému reakčnému. Marxisticko-leninská príprava, politické školenie mužstva a ďalšie formy ideologickej práce v našej armáde majú za cieľ vyzbrojovať vojakov komunistickou ideológiou, hlbokým uvedomením si záujmov socialistickej vlasti, chápaním politiky strany a štátu, podstaty a významu obrany socializmu.

Druhú skupinu tvoria prvky spoločensko-psychické. Na rozdiel od prvkov ideologických, ktoré formulujeme cieľavedomou, systematickou ideologickou prácou, sa spoločensko-psychické prvky vyvíjajú v značnom rozsahu živelne, pod bezprostredným vplyvom životného prostredia. Bolo by však škodlivé a nesprávne chápať túto živelnosť absolútne, ako našu nemožnosť formovať psychiku vojaka. Na formovanie psychiky má značný vplyv vojenský režim, denný poriadok, plnenie nároč-

ných úloh bojovej prípravy — celý vojenský život.

Psychické prvky zahŕňujú — city, náladu, prežitky, vôľu, charakter človeka, to je jeho psychika, ktorá sa prejavuje v jeho konaní vo vzťahu ku kolektívu a podobne. Emocionálnym prejavom psychického stavu je nálada. Dobrá nálada v značnej miere prispieva k úspešnému plneniu aj tej najnáročnejšej a najnebezpečnejšej úlohy. Jednou z úloh nadriadených je odstraňovať tie nedostatky v ich činnosti, ktoré vyvolávajú zlé nálady u podriadených.

Vo vojenskom kolektíve je možno rýchlejšie a presnejšie poznávať psychiku vojakov a na základe toho vykonávať všestrannú, cieľavedomú a vysoko účinnú mravnú výchovu. Vo vojenskom prostredí sú najvýraznejšie také spôsoby vzájomného vplyvu ako: povzbudenie, rady, dohováraanie, vplyv verejnej mienky a podobne.

Psychické prvky zvlášť značného významu nadobúdajú v podmienkach bojovej situácie, v zložitých a rozporných podmienkach, kde je vojak neprestajne ohrozený.

V drsných podmienkach bojovej činnosti, vyžadujúcej maximum iniciatívy, zručnosti a rozhodnosti, kedy dochádza k vysokému psychickému napätiu, je cieľavedomá pevná vôľa jedným z rozhodujúcich faktorov plnenia vojenskej povinnosti.

Človek bez pevnej vôle je hračkou náhodných okolností, nemôže byť skutočne mravným, lebo nemá predpoklady dôsledne a iniciatívne splniť svoju vlasteneckú a internacionálnu povinnosť.

Dôležitú úlohu má aj výchova k pevným návykom. Bez výchovy mravných návykov je mravná výchova neúčinná. Na formovanie návykov má veľký význam vojenský režim, obsah a organizácia vojenskej výchovy a vojenského výcviku vôbec. Návykom rozumieme takú činnosť, ktorá cvičením nadobúda automatický charakter. Ak túto činnosť vykonávajú vojaci bez kontroly, na základe vnútornej potreby, môžeme ju nazvať zvykom. V mravnej výchove treba dosiahnuť, aby požiadavky, ktoré sú kladené na obrancov socializmu, ako je dôsledné uplatňovanie požiadaviek vojenských poriadkov tak, aby sa stali vnútornou potrebou, aby sa pretvorili v návyky a zvyky.

Plnenie úloh bojovej a politickej prípravy kladie čím ďalej tým náročnejšie požiadavky na mravné kvality vojsk. Je to podmienené sociálnou podstatou novej svetovej vojny a revolúcie vo vojenstve. V novej svetovej vojne by nešlo o čiastkové zmeny v povojnovom usporiadaní sveta, ale o boj sľ svetového pokroku na čele s Varšavskou zmluvou a táborom imperializmu na čele s NATO. Boli by v nej použité raketové jadrové zbrane a ďalšie zbrane hromadného ničenia, čo podstatne zvyšuje požiadavky na morálnu pripravenosť našej armády.

K URČOVÁNÍ BOJOVÝCH ÚKOLŮ DIVIZÍM

Úspěch útočné operace armády závisí mimo jiné i na důsledném zplánování a sladění bojové činnosti vojsk. Tuto skutečnost zdůrazňují soudobé podmínky, kdy k dosažení operačních cílů je nutné využít značného množství sil a prostředků a jednotného plánování při určování bojových úkolů.

Poznatky z řady cvičení ukazují na nejasnosti a značné rozdílnosti ve stanovení bojových úkolů v útočném boji.

Podle ustanovení Polního řádu ČSLA — Vševojsk-1-1 se divizím pro vedení bojové činnosti stanoví bojové úkoly rozdílně. Za použití klasických prostředků ničení určujeme divizi: bližší úkol, následující úkol a úkol dne. Při použití prostředků hromadného ničení pak podle ustanovení čl. 374 určujeme bližší úkol, směr dalšího útoku a úkol dne.

Bližší úkol — je částí bojového úkolu divize, který má plnit v původní bojové sestavě při jednom systému organizace součinnosti. Splnění bližšího úkolu spočívá zpravidla ve zničení nepřítele v útočném pásmu, průlom obrany nepřítele do hloubky bojové sestavy brigád 1. sledu divize prvního sledu nepřítele a ovládnutí čáry, která zabezpečuje úspěšné splnění následujícího úkolu.

Následující úkol určujeme při průlomu připravené obrany v podmínkách bez použití jaderných zbraní. Je částí bojového úkolu, který plní vojska divize v útočném boji po splnění bližšího úkolu. Obsahem je průlom obrany do celé hloubky bojové sestavy divize prvního sledu a zničení divizních záloh. Je určen dalším cílem boje a předpokládáme k jeho splnění dílčí změny v bojové sestavě divize, např. zasazení druhého sledu do bojové činnosti, upřesnění organizace součinnosti, nové rozdělení dělostřelectva apod.

Úkol dne — je konečný bojový úkol divize v útočném boji, který musí být splněn do konce dne. Obsahem je ovládnout čáru (objekt) do hloubky až 50 km.

Při stanovení „úkolu dne“ jsou největší nepřesnosti a značný rozdíl. Jedna z příčin nejednotnosti je, že není definován pojem „úkol dne“. V důsledku to-

hoto setkáme se s případy stanovení úkolu dne do rána (tj. 06.00 hodin astronomického dne) ..., nebo do 24 hodin kalendářního dne (tzn. do půlnoci), ale i s jeho stanovením pouze na denní bojovou činnost. Proto chci vyjádřit svůj názor na tuto problematiku.

Rozhodující úlohu při stanovení bojového úkolu divizím má velitel armády. Při plánování útočné operace je proto nutné zvážit, jak časově určit „úkol dne“. V každém případě by měla být ve štábech jednotka názoru na tuto problematiku.

Jako bojový úkol dne chápou bojovou činnost vojsk, která zahrnuje opatření **denní i noční bojové** činnosti.

Tomuto odpovídá u řady štábů vžitá metoda určování bojových úkolů dne divizím do rána (06.00 hodin) příštího kalendářního dne. Takto stanovený úkol zahrnuje bojovou činnost pro denní i noční dobu astronomického dne a má tyto přednosti:

- orientuje velitele divize pro vedení bojové činnosti ve dne i v noci a o předpokládaném směru činnosti příštího dne;

- vytváří v průběhu noci podmínky pro přijetí a zabezpečení rozhodnutí velitele a realizace opatření k zabezpečení bojové činnosti do rána příštího dne;

- nezatěžuje při vedení bojové činnosti v odpoledních hodinách velitele a štáb armády, který přijímá rozhodnutí pro vedení bojové činnosti v rámci operace na příští den boje, přijetím rozhodnutí na vedení bojové činnosti v noci, ale štáb armády pouze upřesňuje některé otázky. Velitel divize vydáním bojového nařízení pro vedení bojové činnosti v noci upřesňuje bojovou činnost. Velitelé a štáby se mohou plně soustředit na přípravu bojové činnosti pro příští den.

Tímto se vytvářejí lepší podmínky pro plánování a přípravu všech opatření, která se musí během noci splnit k zabezpečení bojové činnosti příštího dne. Tato činnost zpravidla zahrnuje:

- vedení bojové činnosti od setmění do rozednění;
- organizaci velení,
- přeskupení jednotek a útvarů,
- doplnění výstrojním materiálem všeho druhu,
- zdravotnická opatření,
- stravování vojsk,
- organizaci a zabezpečení nejnutnějšího odpočinku.

Tento způsob plánování bojové činnosti zabezpečuje realizaci řady opatření, která jsou u druhů vojsk a služeb plánována na 24 hodin astronomického dne, jako např. rozdělení zásob materiálu, rozdělení hlavního úsilí apod. Dává možnost využít noci k utajení příprav i soustředění sil a prostředků na směry hlavního úsilí.

Nevýhodou tohoto způsobu je, že nevymezuje vedení bojové činnosti na den a noc, nevytváří předem z hlediska časového a prostorového podmínky pro reálnější plánování a pro organizaci opatření k vedení bojové činnosti v noci.

Proto rozdělení — vymezení bojové činnosti na den a na noc je nutné a při stanovení úkolů divizím bychom je měli uvádět. Dává veliteli armády možnost reálnější stanovit tempo bojové činnosti, hlavně náplň bojového úkolu divizím pro denní i noční dobu.

Hloubka úkolu dne v soudobých podmínkách vedení operace a boje se určuje v rozmezí 40—60 km za 24 hodin bojové činnosti. Při průlomu připravené obrany nepřítele za použití klasických prostředků ničení a při boji v horském a zalesněném terénu bude z hlediska možného tempa 25—35 km. Tyto normy nejsou šablonou, ale možným předpokladem. Skutečné tempo bude ovlivňovat stav a bojeschopnost vojsk, terén, noční a denní doba, počty použitých jaderných úderů i aktivní činnost vojsk nepřítele.

Při vedení bojové činnosti bez použití jaderných prostředků a stanovení následujícího úkolu divizi by měl tento zahrnovat a určovat bojovou činnost vojsk divize do setmění a odpovídající obsahové stanovení úkolu pro vedení bojové činnosti v noci, který pak bude určen splněním „úkolu dne“ ráno příštího kalendářního dne.

Tato hloubka následujícího úkolu odpovídá náplni úkolu v duchu požadavků ustanovení řádů a i soudobému učlenění obrany možného nepřítele. Zabezpečuje i vedení bojové činnosti ve vysokých tempech.

Metoda zahajování bojové činnosti ráno odpovídá praxi i za VVV. Většina přijímaných rozhodnutí pro vedení bojové činnosti od rána, což vytvářelo podmínky pro utajení příprav, dovedení úkolů do vojsk a organizaci všestranného zabezpečení.

Určování úkolů dne do 24 hodin kalendářního dne rozděluje vedení bojové činnosti v noci na dvě části. Vyžaduje, aby velitel armády i velitel divize přijal rozhodnutí pro vedení bojové činnosti od půl noci.

Z hlediska práce štábů (metodiky činnosti) je nutné zahájit na operačním stupni plánování a organizaci boje již v poledních hodinách, tj. v době největšího bojového úsilí, kdy situace bude vyžadovat od štábů zabezpečení vedení a řízení činnosti vojsk.

Materiální zabezpečení, přísuny a přesuny vojsk je nutné zahajovat a vykonávat převážně již v denní době. To jsou skutečnosti dosti nepříznivé.

Závěr

V článku uvádím názor na problematiku určování bojových úkolů dne divizím s cílem přispět k dosažení jednoty u vojsk, neboť poznatky ukazují na značné rozdílnosti v praxi.

Bojový úkol dne svazku chápou jako bojovou činnost vojsk, která zahrnuje opatření denní i noční bojové činnosti — období 24 hodin astronomického dne.

Určování bojového úkolu dne svazkům na dobu od rána nebo s dobou zasedání do bojové činnosti jednoho dne do rána (06.00 hodin) druhého kalendářního dne má řadu předností. Vytváří mimo jiné i nejvýhodnější podmínky pro práci velitelů a štábů při plánování a zabezpečení bojové činnosti.

Z hlediska hloubky a náplně úkolů bude v první řadě odpovídat charakteru bojové činnosti a podmínkám, ve které bude úkol plněn.

I když v článku používám obecný termín „do rána“, je povinností velitelů v úkolech a nařízeních přesně stanovit hodinu, nepřipouštět formálnost, neboť „ráno“ jako pojem času můžeme chápat různě.

Při stanovení úkolů je vhodné určovat bojovou činnost vojsk pro denní dobu. Tato by měla při vedení bojové činnosti za použití klasických prostředků ničení odpovídat hloubce následujícího úkolu divize. Tímto vytvářet podmínky pro dosažení vysokých temp útoku, jak požadují současné podmínky vedení bojové činnosti.

K RACIONALIZACI PRÁCE ŠTÁBU DIVIZE V ÚTOČNÉM BOJI

Mezi aktuální problémy řešené v současné době v naší armádě je velení vojsk. Řešením známého rozporu mezi požadavky soudobého boje, bojovými možnostmi vojsk a možnostmi velení můžeme podstatně přispět k vyšší kvalitě velení a tím i k efektivnějšímu použití vojsk.

Doba plánování útoku divize je v průměru 4–5 hodin. Podstatnou část této doby (150 až 200 minut) zabírá přijetí a vyhlášení rozhodnutí. Z této doby vyžaduje nejvíce času ujasnění úkolu a návrhy, tedy tvůrčí činnost velitele a štábu.

Metoda souběžného plánování může podstatně přispět ke zkrácení času na plánování bojové činnosti a na přípravu vojsk.

Velmi perspektivní cestou zkvalitnění procesu velení je použití mechanizačních prostředků. Oblast mechanizace je charakterizována souběžným a proměnlivým vztahem mezi „ruční“ činností, mezi činností s použitím mechanizačních prostředků a činností s přechodovými prvky k automatizaci ve velení. Tyto vztahy a činnosti se projevují nejvíce v informačním a rozhodovacím procesu.

Zkušenosti ukazují, že prostředky malé mechanizace nemohou podstatně ovlivnit kvalitu rozhodovacího procesu a urychlit jej. Nemohou tedy vyvolat ani radikální změnu používané metodiky. Teprve při zavedení prostředků střední mechanizace se může tato změna projevit ve štábu jako celku i u podřízených.

Při výběru mechanizačních prostředků k řešení úkolů bereme v úvahu možnosti těchto prostředků.

Výpočetní automaty CONSUL-261 a CONSUL-266 jsou určeny k automatickému zpracování dokladů technického, administrativního a evidenčního charakteru s možností některých výpočtů. Nelze k nim připojit žádný druh vnější paměti. Zdlouhavá příprava děrné pásky a omezené kapacitní možnosti paměti neumožňují jejich využití na operačním oddělení divize. Jsou vhodné pro výpočty zpracovávané na týlovém velitelském stanovišti.

Optimálním mechanizačním prostředkem určeným pro práci na velitelském stanovišti je minipočítač. Je určen pro podmínky, které vyžadují činnost v reálném čase.

Z centrální paměti počítače armády může štáb divize čerpat potřebné údaje jako podklad k rozhodnutí velitele divize systémem distribuce dat. Data z paměti počítače armády jsou předávána dálkopisem, na obrazovce, tiskárnou nebo jsou zaznamenána na děrnou pásku. Takto získáme z počítače armády údaje o palebných možnostech dělostřelectva, o nepříteli, chemické a radiační situaci a jiné.

Předpokladem uskutečnění systému sběru a distribuce dat je vytvoření systému sběru, uchování a přenosu dat, vybavení spojovací technikou, přídatnými zařízeními, zařízeními pro utajení přenosu dat.

Minipočítač umožňuje zpracování údajů předem a jejich předání štábu armády systémem sběru dat. Tato data se ukládají v paměti počítače armády a slouží veliteli a štábu armády k získání údajů o stavu a situaci vojsk. V uvedeném rozsahu

můžeme tedy minipočítač využít pro zkvalitnění informačního systému od divize na štáb armády a opačně.

Minipočítač na štábu divize slouží k výpočtům. Při plánování útoku z chodu propočítává štáb divize nejčastěji vyvedení a přesun divize na čáru rozvinutí nebo zasedení, poměr sil, vyhodnocení radiální situace při pozemních jaderných úderech nepříteli a při použití jaderných min i palebné možnosti dělostřelectva.

Jsou názory, že štáb armády zpracuje propočty vyvedení a přesunu divize. Domnívám se, že tomu tak nebude. Techniky je to proveditelné, ale těžiště výpočtů bude na štábu divize. Výpočet vyvedení divize na osy je dán takovým množstvím proměnných údajů, že jejich příprava pro počítač nebude kratší, než vlastní výpočet pomocí jednodušších mechanizačních prostředků. Jedině velitel a štáb divize může určit optimální pochodoovou sestavu a respektovat všechny zvláštnosti situace a možnosti jednotlivých útvarů a pochodo- vých proudů. Pro výpočet vyvedení a přesunu divize pro útok z chodu se zaujetím vyčkávacího prostoru je třeba asi 1 200 výchozích údajů. Tyto může zpracovat zařízení se značnou kapacitou paměti. Tuto má i minipočítač.

Použití minipočítače s předem připraveným programem k výpočtu pochodu divize ušetří 2—2½ hodiny času několika důstojníkům štábu. Navíc výpočet bude hotov do doby, kdy s ním bude velitel divize pracovat před přijetím rozhodnutí.

Dále štáb divize propočítává poměr sil. Pro výpočty poměru sil je třeba do paměti počítače připravit okolo 1 000 výchozích údajů. Výsledek výpočtu je však velmi schematický. To proto, že do paměti počítače nemůžeme předem zavést všechny možné varianty a okolnosti činnosti nepříteli a vlastních vojsk. Výpočty poměru sil můžeme použít jen tehdy, jsou-li nejen rychlé, ale počítají-li současně i s kvantitativními ukazateli, které jsou však výsledkem logického a tvůrčího myšlení velitele a štábu divize. Proto pro výpočet poměru sil není zatím účelné využít počítače.

Abys se mohl velitel divize rozhodovat do větších podrobností o způsobech ničení nepříteli, popř. vybrat optimální použití palebných prostředků divize, potřebuje znát pravděpodobný účinek prostředků velitele armády i vlastních. Pravděpodobné možnosti a účinky prostředků velitele armády může velitel a štáb divize získat od počítače armády systémem distribuce dat. Výpočty účinků vlastních prostředků je schopen připravit podle předem připe-

ného programu vlastní minipočítač. Rovněž výsledky jaderných úderů a výbuchů jaderných min nepříteli můžeme, rychleji než dosud získat s využitím minipočítače.

Zde je jasná výhoda minipočítače v racionalizaci informačního procesu a při výpočtech. Výpočty nejsou limitovány zavedením počítače na štábu armády a dalších přídatných a spojovacích prostředků. Proto můžeme minipočítač zavést, i když z počátku s omezeným využitím jeho možností a postupně jej zapojovat do celého informačního procesu.

Další oblastí racionalizace je zpracování dokumentů. Bude nutné i nadále zpracovávat v dokumentech podstatné údaje i situaci, rozhodnutí velitele a vyjádřit hlavní součinnostní otázky.

Za základní požadavek na dokumenty považují jejich účel a pracovní ráz. Obsah rozhodnutí velitele a další dokumenty můžeme zpracovávat na pracovních mapách a zakládat mikrofilm ofotografované pracovní mapy nebo pořídit její kopii OČE-212V.

Pracovní mapy náčelníka štábu, zástupce velitele a operačního oddělení rozmnožíme za 15 minut. Z transparentní kopie není třeba situaci a rozhodnutí přenášet vždy do mapy, ale můžeme ji konfrontovat s průběhem vlastní bojové činnosti.

Reprografické stroje dovolují rozmnožovat pomocné dokumenty. Pro jednotné a rychlé pronikání jednotlivých prvků situace, částí rozhodnutí a schémat terénu do štábu a v některých případech i k útvarům, připravíme příslušný počet kopií.

Proto zpracování dokumentů jako důležitou část práce při plánování můžeme racionalizovat v normativní, organizační a technické oblasti.

Další normativní a organizační změny můžeme zavést do vlastního postupu a metod práce velitele a štábu divize. Uvádím možnou variantu jejich realizace v metodice práce velitele a štábu divize při plánování útoku z chodu.

Po přijetí předběžného nařízení armády je s jeho obsahem seznámen potřebný počet funkcionářů štábu. Velitel s náčelníkem štábu, se zástupcem velitele, s náčelníkem politického oddělení a s náčelníkem operačního oddělení posoudí situaci, upřesní další činnost štábu a konkretizují obsah předběžných nařízení pro podřízené útvary. Je-li třeba, jsou k této činnosti přizváni i další funkcionáři štábu. Předběžná nařízení se vydávají všem útvarům divize do 40 až 50 minut.

V dalším je doposud používán termín „předběžné nařízení č. 2“. Domnívám se, že je vhodnější termín „předběžné bojové

Přehled použití mechanizačních prostředků při plánování útoku

Mechanizační prostředek	Činnost
Minipočítač	Sběr a distribuce dat, propoččet pochodu (nebo sběr a distribuce dat, propoččet pochodu, výpočet palebných možností, sběr a distribuce dat v časové návaznosti)
Indikátory koordinát, vysílače krátkých informací, automatická čidla	Podle situace
Z A S	Přijetí předběžných nařízení armády (jejich vydání), hlášení situace pluků, předběžná bojová nařízení armády, vydání předběžných bojových nařízení útvárům, osobní hovor s podřízenými, přijetí bojového úkolu, předání bojových nařízení plukům
Magnetofon	Předběžná nařízení, předběžná bojová nařízení, předběžná rozhodnutí, bojové úkoly
Typizovaná dokumentace lihový rozmnožovací stroj	Předběžná nařízení, pomocné a bojové dokumenty, vícebarevné kopie schémat a tabulek
Xerografický stroj	Kopie schémat a různých tabulek
OCÉ 212/V	Kopie schémat situace nepřítele a části rozhodnutí, kopie schémat a pracovních map
Mikrofilm	Fotografický záznam dokumentů
Pravítka, kubotoče	Předběžné propočty a propočty pro rozhodnutí, různé další propočty
Ruční kalkulator	Předběžné propočty, propočty poměrů sil a další výpočty
Souprava pro popisování map a kreslicí souprava	Zákres, příprava map, zákres předběžných rozhodnutí, doplnění pracovních map, zákres map a zpracování dokumentů
Dispečink	Seznámení s předběžným nařízením, pokyny štábu, seznámení štábu s předběžnými bojovými nařízeními, informace o změnách situace

nařízení“, protože zvýrazňuje, že jeho obsahem je část bojového úkolu. Vydává je nadřízený štáb ještě v průběhu přijímání rozhodnutí. Cílem předání předběžného bojového nařízení je vytvořit podmínky pro souběžné plánování na více stupních a pro získání času ke konkrétní přípravě vojsk k plnění bojového úkolu.

Předat obsah předběžného bojového nařízení bez podstatnějších zdržení štábu ar-

mády umožňuje zavedení spojovacích prostředků ZAS. Důstojník štábu nebo jeden z hlavních funkcionářů může tímto způsobem předat přímo z mapy otevřenou řečí tento možný obsah:

- poslední situace nepřítele,
- pásmo útoku divize,
- bližší úkol divize,

— informace o situaci vojsk v dotyku a sousedů,

— čas a způsob obdržení bojového úkolu.

Současně s předáním obsahu předběžného bojového nařízení budou doručena i odborná předběžná nařízení.

Na základě předběžného bojového nařízení armády můžeme plánovat bojovou sestavu a bojové úkoly podřízených, navázat součinnost s vojsky v dotyku a se sousedy. Dále uskutečnit částečnou rekonoskaci pochodových os nebo pochodového pásma, prostoru zasazení divize. Štáb může připravit výpočty, plánovat všestranné zabezpečení bojové činnosti a s konečnou platností určit rozsah prací a úkolů spojených s přípravou vojsk. Tato činnost může trvat do 60 minut od přijetí předběžného bojového nařízení armády.

Potom velitel divize vydá „předběžné rozhodnutí“. Jeho obsah a čas potřebný pro přijetí závisí především na stupni konkrétnosti a rozsahu předběžného bojového nařízení armády, na předvídatelnosti a organizačních schopnostech hlavních funkcí divize.

Obsahem předběžného rozhodnutí velitele divize zpravidla bude:

- krátké zhodnocení a předpokládaná činnost nepřítelů,
- situace a úkoly vojsk v dotyku,
- bojový úkol divize,
- bojové úkoly pluků,
- hlavní úkoly a opatření druhů vojsk a speciálních vojsk,
- způsob a čas obdržení bojového nařízení.

K vyhlášení předběžného rozhodnutí je vhodné pozvat velitele pluků. To umožňuje správné pochopení úkolů, včasnou a všestrannou informaci velitelů útvarů o situaci a zpětnou informaci velitele a štábu divize.

Po přijetí bojového úkolu přistupuje velitel a štáb divize k jeho ujasnění. Při tom je důležité co nejrychleji stanovit obsahové změny proti předběžnému bojovému nařízení a vyhodnotit nové údaje. V závislosti na těchto okolnostech upřesňuje velitel a náčelník štábu další postup práce a stanoví její průběh.

Vzhledem k tomu, že již značná analytická činnost proběhla, bude čas na jednotlivé úkoly ve srovnání s dosud používanou metodikou kratší.

Současně s ujasněním úkolu probíhá plánování vlastních jaderných úderů. Teprve potom velitel divize vyhláší nebo upřesňuje zámýsl boje, který schválil velitel armády.

Návrhy jednotlivých náčelníků a zástupců jsou rozděleny mezi velitele a náčelníka štábu. Obsah návrhů je stručný. Vybraní funkcionáři informují velitele o nových poznatcích a odpoví veliteli na zadané otázky.

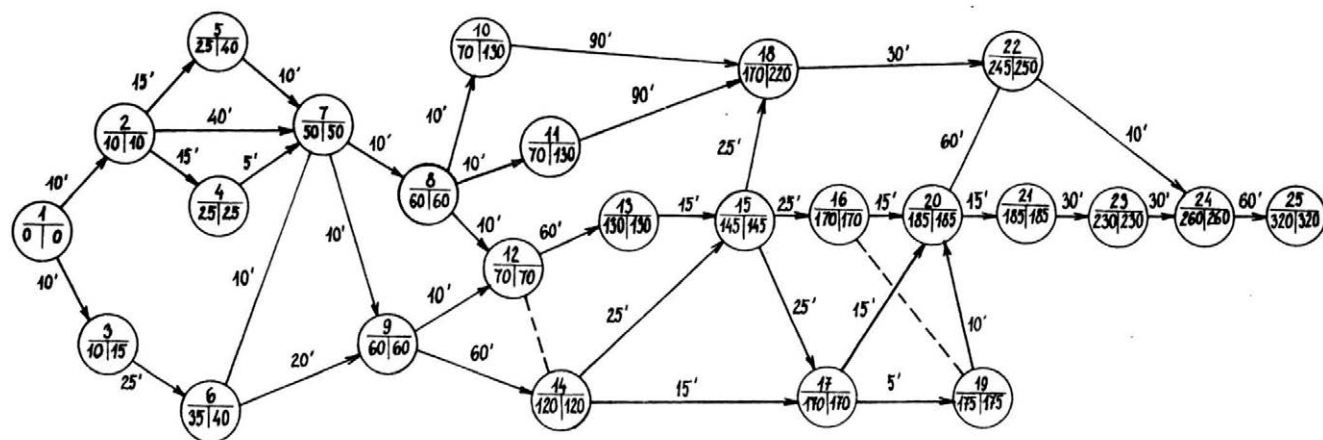
Z analýzy současných metodik nevyplynula nutnost vyhlašovat rozhodnutí pro štáb. Obsah rozhodnutí je v potřebném rozsahu znám všem důstojníkům štábu, kteří jej mohou znát. Podstata navrhované metodiky tedy spočívá v tom, že zástupci velitele, náčelníci druhů vojsk a speciálních vojsk po krátké informaci přispívají do bojového rozkazu a dále se věnují řízení práce svých podřízených. V nejkratším čase předávají podřízeným útvarům písemná nebo grafická bojová nařízení. Tento postup práce umožňuje šetřit čas a vytváří lepší podmínky pro všestrannou přípravu boje. Při tom činnost velitele a štábu od doby přijetí bojového úkolu do doby vydání bojových nařízení bude vyžadovat asi 90 minut času.

Organizace součinnosti na mapách nebo v terénu probíhá již vžitým způsobem. Aby se velitel a funkcionáři štábu před výjezdem k organizaci součinnosti do terénu nezdržovali, náčelník štábu s čestí štábu dopravuje a odešle příslušné dokumenty a úkoly.

Výsledky navrhovaných opatření se časově v podstatě neprojeví do doby vydání předběžných bojových nařízení útvarům. Časová úspora je výraznější teprve v období vydání bojových nařízení. Vzniká rovnoběžným rozdělením činnosti velitele a štábu, možností souběžného plánování na více stupních, zpracováním předběžných výpočtů, zavedením mechanizačních prostředků a změnami ve způsobu a rozsahu rozpracování bojových dokumentů.

Tyto náměty, postupy práce a zásady činnosti jsou prakticky návrhem nové metodiky s uplatněním racionalizačních opatření v konkrétní činnosti velitele a štábu divize. Tyto návrhy vyjadřují i přílohy (viz **tab. 1** a **obr. 1 a 2**).

Článek se zabývá racionalizací pouze jednoho taktického stupně. Některé závěry jsou však podnětem k úpravě metodik dalších stupňů. Při tom se předpokládá zavedení vyjmenovaných mechanizačních prostředků. Jejich použití nemůže být samostatné. Zvyšuje spolu s uvedenými dvěma oblastmi operativnost velení a tím i efektivnost použití palebných prostředků, útvarů a jednotek divize. Osobnost velitele a náčelníka štábu, připravenost a sladěnost štábu zůstává i v období mechanizace rozhodujícím činitelem při realizaci metodiky práce.

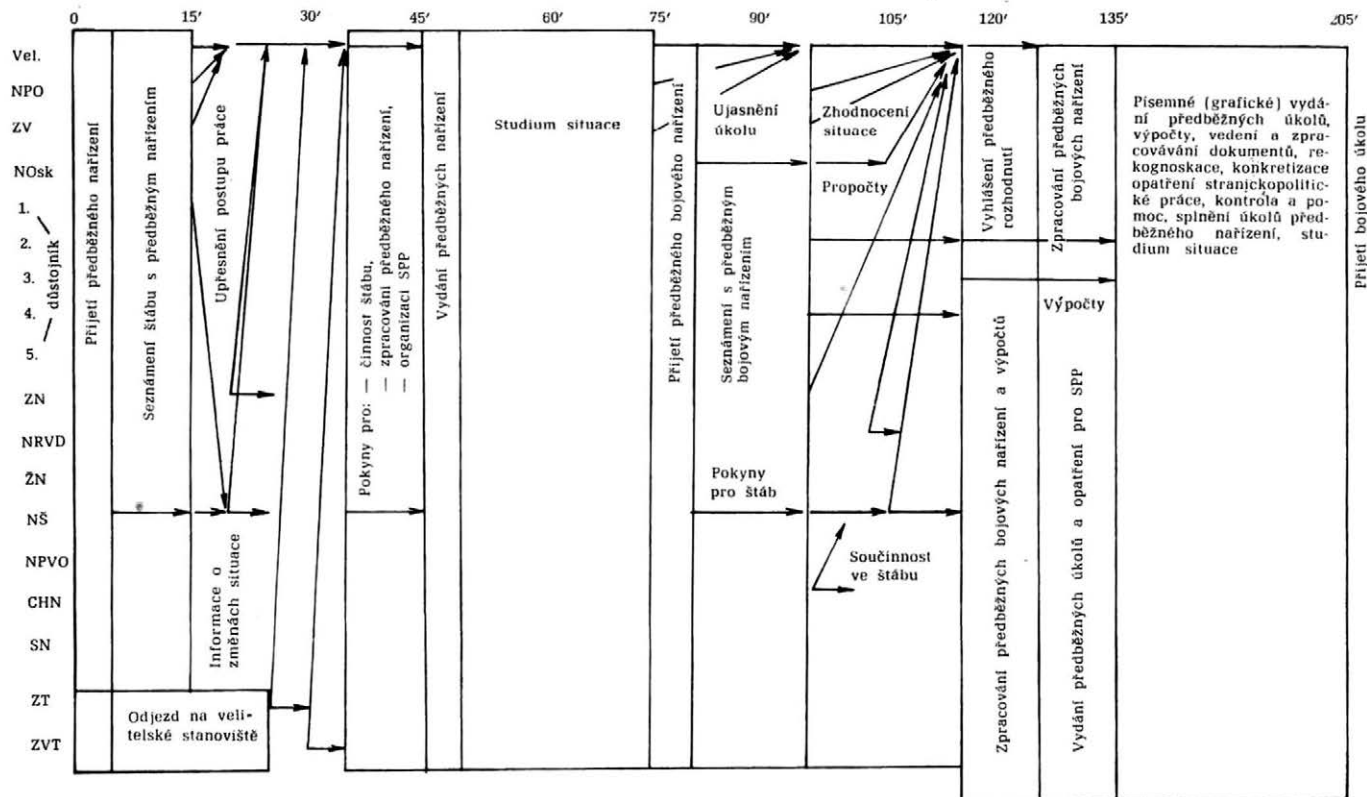
Obr. 1

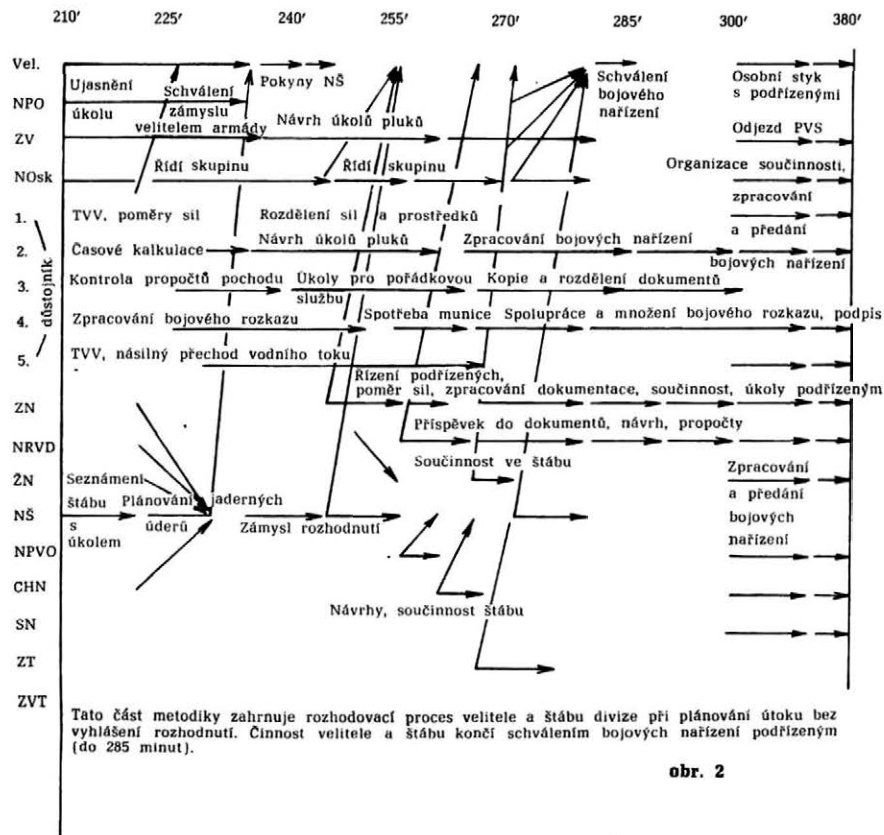
Kritická cesta práce velitele a štábu při plánování útoku divize

Uzel (grafické znázornění viz **obr. 1**) Legenda k obr. 1.

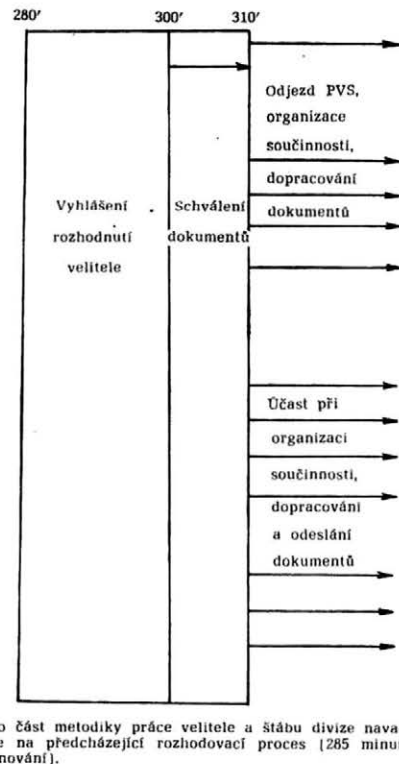
Začátek	Konec	Název činnosti	Doba trvání
1	2	Přijetí bojového úkolu	10'
1	3	Přijetí odborných nařízení	10'
2	5	Informace štábu, zakresl. úkolu divize	15'
2	4	Příprava předběžných kalkulací	15'
2	7	Ujasnění úkolu	40'
3	6	Studium odborných nařízení	25'
4	7	Informace o předběžných propočtech	5'
5	7	Informace NS a ZN k přijetí zámyslu rozhodnutí	10'
6	7	Informace náčelníků druhů vojsk a speciálních vojsk	10'
6	9	Zpracování propočtů	20'
7	8	Vyhlášení zámyslu rozhodnutí	10'
7	9	Záznam zámyslu rozhodnutí	10'
8	10	Pokyny pro organizaci průzkumu a přípravu vojsk	10'
8	11	Zpracování a vydání předběžných nařízení útvarům	10'
8	12	Pokyny pro práci štábu	10'
9	12	Součinnost ve štábu	10'
9	14	Příprava rozhodnutí	60'
10	18	Příprava průzkumných a rekognoskačních skupin	90'
11	18	Příprava útvarů k plnění bojových úkolů	90'
12	13	Návrhy k rozhodnutí velitele	60'
13	15	Příprava rozhodnutí velitele	15'
14	15	Příspěvky do rozhodnutí na mapě a bojového rozkazu	25'
14	17	Upřesnění součinnosti ve štábu	15'
15	16	Vyhlášení rozhodnutí velitelem	25'
15	17	Záznam rozhodnutí ve štábu	25'
15	18	Záznam rozhodnutí velitelům útvarů (styčným důstojníkům)	25'
16	20	Pokyny pro organizaci součinnosti	15'
17	20	Dokončení grafického rozhodnutí a bojového rozkazu	15'
17	19	Dopracování ostatních dokumentů štábem	5'
18	22	Rozhodovací proces u útvarů	30'
19	20	Schválení bojových dokumentů	10'
20	21	Schválení rozhodnutí velitelem armády	15'
20	22	Pomoc a kontrola u útvarů	60'
21	23	Předání výpisů z bojového rozkazu a odborných nařízení	30'
22	24	Hlášení o výsledcích kontroly	10'
23	24	Příprava k organizaci součinnosti	30'
24	25	Organizace součinnosti	60'

Návrh metodiky práce velitele a štábu divize při plánování útoku

obr. 2

K ODOLNOSTI A POHYBLIVOSTI MÍST VELENÍ

Místa velení byla vždy a zůstávají i v současných podmínkách jedním z důležitých činitelů, které vytvářejí podmínky pro velení v požadované kvalitě a ovlivňují do značné míry úspěch v boji.

Pod pojmem velení rozumíme síly a prostředky orgánů velení, spojovací a zabezpečovací součásti, které se rozmisťují v určeném prostoru uvnitř bojové sestavy. Místa velení na stupni divize vytvářejí soustavu, která funguje jako systém. Tento má zpravidla tři prvky, a to velitelské stanoviště, předsunuté (či záložní) velitelské stanoviště a týlové velitelské stanoviště. Řada požadavků a zásad činnosti míst velení divize působí ve vzájemných protikladech. Požadavky na zabezpečení se střetávají s požadavky na utajení, pohyblivost i dalšími, proto hledáme optimální proporce jejich naplnění.

Základními požadovanými vlastnostmi míst velení je jejich **odolnost** a **pohyblivost**. Požadavek zvýšení odolnosti a pohyblivosti míst velení byl vyvolán relativním zaostáváním těchto prvků sestavy za bojovými možnostmi vojsk. Zaváděním nových druhů bojové techniky se zvyšují možnosti ochrany vojsk před účinky zbraní hromadného ničení i jejich schopnost manévru. Tato skutečnost způsobuje rozpor s vybavením míst velení.

Analýza současné praxe míst velení divize ukazuje některé doznívající disproporce, zejména v těchto oblastech:

Rozptylování míst velení, zejména velitelského stanoviště divize na relativně velkých plochách, nemá podstatný vliv na zvýšení odolnosti proti účinkům jaderných úderů. Přitom zpomaluje rozvíjení a ztěžuje vnitřní součinnostní vztahy. Způsob rozvíjení míst velení divize je pomalý a spotřebuje 80 % z doby na přemísťování. Rovněž používání stanů a přístřešků na VS TVS divize omezuje jejich manévrovací možnosti. Rozložení sil a prostředků na jednotlivá místa velení divize se vyznačuje tendencí předimenzování VS jako hlavního místa velení a ne vždy oceňujeme funkceschopnost a úlohu záložního místa velení divize. Vyčleňované síly a prostředky na záložní místa velení nezabezpečují v řadě případů možnost trvalého převzetí velení předsunutým či záložním velitelským stanovištěm divize (i tento problém řešíme). Převážná většina používaných štábních pracovišť na místech velení divize má malou odolnost i pohyblivost, zvláště v obtížných terénních podmínkách. Některá pracoviště v obrněných transportérech se přibližují požadavkům soudobého boje, je jich však relativně málo: PVS divize je vybaveno ze 30ti až 80ti % pracovišti v obrněných transportérech (včetně spojovacích prostředků), VS divize má 7 až 10 % pracovišť v OT, při čemž procento naplněnosti PVS je ovlivněno jeho podstatně nižšími počty. To se ve svých důsledcích projevuje ve snížení i rychlosti a efektivnosti

práce. Při úderech nepřítelů i klasickými prostředky dochází k narušení práce a je nebezpečí vyřazení většího počtu příslušníků štábu.

Technické prostředky vnitřního spojení neodpovídají současným požadavkům a neumožňují plnohodnotné nahrazení osobního styku. Řešení úkolů s převážujícím osobním stykem uvnitř míst velení vyžaduje práci na místě, je demaskujícím příznakem a zpomaluje rozhodovací proces i možnosti manévru místy velení. Rozvinutí vnitřního spojení je relativně pomalé. Vzhledem k částečnému umístění mimo vozidla v přístřešcích a k hlasitosti reprodukce je rovněž demaskující. Většina štábních pracovišť nemá za pohybu spojení uvnitř štábu.

Síly a prostředky pro zabezpečení míst velení divize, zejména pro její budování, maskování, obranu proti pozemnímu i vzdušnému nepříteli, protipožární prostředky, ale i prostředky pro odpočinek jsou neuspokojivé a nezabezpečují v potřebném rozsahu místa velení divize.

Pod pojmem **odolnosti** míst velení máme na mysli jejich schopnost vzdorovat účinkům rušivých vlivů při zabezpečení je jejich funkce. Opatření k realizaci je celá řada od skrytého rozmístění, maskování, utajení ochrany a obrany, ženíjního budování, až po specifiku úkolů radioelektronického boje, ale i včasné změny prostorů a další.

Při zkoumání možností zvýšení **odolnosti** systému míst velení divize se musíme vyvarovat mechanického a šablonovitěho uplatnění některých **principů**. Např. vliv rozptýlení prostředků na jednotlivých místech velení na snížení účinků jaderných úderů vzhledem k jejich relativně malým rozměrům je zanedbatelný. Jestliže srovnáváme účinky jaderných úderů, uvedené v předpisech Oper-51-4, zjistíme poměrně malé rozdíly, které nemají podstatný vliv na snížení jejich účinku. Poloměr vyřazení osob ve středním pásmu při

ráží tři, pět nebo deset kiloton se pohybuje v závislosti na prostředí, ukrytí osob a povětrnostních podmínkách od 1 do 2 km. Při ploše 0,1 km² při poloměru pásma ničení 1 km a úhlyce epicentra výbuchu 300 m bude spolehlivě zničeno 54 % objektů. Při ploše 0,5 km² za stejných podmínek se procento ničení snižuje o 4 % a při ploše 1 km² se snižuje ničení o dalších 3 %. Je-li tedy místo velení rozptýleno na ploše 300×300 m, nebo 700×700 m či 1×1 km, jsou ničivé účinky jaderných úderů téměř stejné. Na taktickém stupni je tedy účelné rozptylovat prostředky uvnitř jednotlivých míst velení jen úměrně a to proti možnému účinku klasických prostředků a rozptýlení proti zbraním hromadného ničení je třeba řešit uvnitř celého systému míst velení. Tzn. trvalým zřizováním záložního místa velení divize ve všech družích bojové činnosti, které bude neustále připraveno převzít velení a které musíme pro tento účel i odpovídajícím způsobem vybavit. S tímto cílem spojit v útoku funkci PVS a ZVS. Současné rozložení prostředků na jednotlivá místa velení divize — viz **tabulku 1**.

Vidíme, že na záložním místě velení štábní pracovníci netvoří ani 10 % stavu hlavního místa velení, zabezpečovací jednotky 28 % a vozidla 22 %. Z hlediska zachování nepřetržitosti velení je to nepoměr mezi hlavním a záložním místem velení divize. Tyto síly záložního místa velení neumožňují trvalé převzetí velení. Platné předpisy hodnotí, že místa velení nebudou schopna činnosti pokud budou vyřazeny ze 60 % — viz Oper-51-4 str. 61. Vyjádříme-li hodnotu naplněnosti VS divize jako 100 % a jestliže pro zachování funkceschopnosti by neměla tato hodnota poklesnout pod 50 %, pak obdobné hodnoty platí i pro záložní místo velení. Počet prostředků na záložním místě velení oproti hlavnímu by tedy měl být orientačně

Tabulka 1

	Osoby		Vozidla
	štáb	zabezpečování jednotky	
PVS (ZVS)	6	50	15
VS divize	68	180	68
TVS divize	60	65	24

poloviční. S určitou rezervou by záložní místo velení mělo být plnohodnotné. K dosažení tohoto stavu, tzn. vytvoření rovnocenného záložního místa velení divize, nepostačuje pouze rozdělit prostředky v uvedeném poměru. Je třeba vybavit hlavní i záložní místo velení jak spojovacími, tak zabezpečovacími prostředky pro spolehlivou funkci a s využitím technických prostředků usilovat o postupné snižování počtů, což se nezbytně musí odrazit i v přehodnocení metodiky práce velitele a štábu divize.

Další problém vyvstává při zkoumání pojmu „hlavní místo velení“, Vševojsk-1-1 čl. 59 hovoří o tom, že ... velitelská stanoviště je hlavním místem velení ... na VS divize bývá zpravidla velitel, náčelník štábu, náčelníci druhů vojsk s nezbytným počtem důstojníků.“ Z toho vyplývá obsah pojmu hlavní místo velení, za něj je považováno to, kde je velitel a většina hlavních funkcionářů, kde se soustřeďují a zpracovávají nejdůležitější informace a centralizuje velení. Ale jak Vševojsk-1-1, tak Oper-2-1 v čl. 30 a 31 předvídají možnost převzetí velení představeným či záložním velitelským stanovištěm divize v případě vyřazení nebo v průběhu přemísťování VS divize. Nezbytně se hlavním místem velení dočasně stává PVS nebo ZVS, kam se velitel divize se svojí skupinou přemístí a odtud pokračuje ve velení vojskům. Na druhé straně pouhá přítomnost nebo nepřítomnost velitel divize nemusí měnit charakter hlavního místa velení. Např. při výjezdu velitele divize na velitelské stanoviště některého z pluků nebo na pozorovatelnu k řešení některého důležitějšího úkolu (při zasazování druhého s.e.du) zůstává velitelské stanoviště divize hlavním místem velení, pokud ovšem bude naplňovat tuto funkci tím, že bude řídit boj celé divize a bude zde centralizováno velení.

Při zkoumání možnosti manévru VS divize praxe ukazuje, že při rozmístění tzv. hnízdivitým způsobem vyžaduje vyvádění VS divize na osy až 1 hodinu, rozvinování v novém prostoru nejméně 1 hodinu v závislosti na připravenosti rekognoskační skupiny, zabezpečovacích jednotek i organizačních schopností štábu. Uvažujeme-li tempo útoku kolem 50 km za den a chceme-li udržet VS divize vždy co nejbližší za prvním sledem a před druhým sledem divize, tzn. v hloubce do 15 km za čarou dotyku, vyžaduje tento požadavek přemístit VS divize asi čtyřikrát za 24 ho-

din, tedy volbu pěti stanovišť. To předpokládá delku jednoho přesunu kolem 12 až 15 km, tedy v devastovaném terénu při průměrné rychlosti 30 km za hodinu je třeba do 30 minut pro vlastní přesun při jednom manévru. Srovnáme-li s touto dobou potřebný čas na vyvádění a rozvinování, který tvoří v souhrnu 2 hodiny, tedy 80 % doby potřebné k manévru místy velení, vidíme, že zde máme hledat především rezervy. Celkově při uvedených hodnotách v průběhu 24 hodin činí spotřeba času pro manévry VS divize 8 až 12 hodin a tedy 12 až 16 hodin zbývá pro jeho vlastní funkci, tj. 60 % času. Ke zlepšení těchto proporcí je třeba zdokonalit stále schéma rozmístění jednotlivých částí VS, upustit v pohyblivých fázích boje od rozmísťování prostředků hnízdivitým způsobem, ponechávat skupiny v proudech paralelně nebo hvězdovitě rozmístěné v závislosti na terénních podmínkách a technickým zdokonalením urychlit zřizování vnitřního spojení. Pokud těmito opatřeními dosáhneme zkrácení doby vyvádění i rozvinování o 30 minut, dojde ke snížení celkových časových ztrát o 15 % a pro řízení boje zůstane 75 % času.

Zásady organizace míst velení nestanoví v jaké vzdálenosti za frontou se rozvíjí VS divize po přemístění v průběhu útoku. Platné zásady pouze uvádějí, že vzdálenost 15 km je třeba považovat za maximální. Předpokládáme-li setrvání na místě v průměru 3 až 4 hodiny v útoku při středním tempu vlastních vojsk kolem 3 km za hodinu, je třeba při zaujímání nového místa velení jej volit 5 až 6 km za čarou dotyku.

Frekvence přemísťování TVS divize při dodržení stanovené normy rozmístění 15 až 20 km v hloubce bude obdobná. Potíže by činila ale snaha střídavě přemísťovat TVS s ostatními místy velení, nebo by bylo nutné upravit normu pro TVS divize 15 až 30 km za čarou dotyku.

Představené velitelské stanoviště divize před útokem se rozvíjí 4 až 6 km od čáry dotyku. Jeho frekvence přemísťování je častější, zpravidla 7 až 8 skoků za den v průměru kolem 7 km. Umožňuje to jeho menší početní stav. Vyvádění i rozvinování by nemělo přesáhnout 15 až 20 minut, celkem tedy do 1 hodiny na jedno přemístění. Jeho doby pobytu na místě činí v průměru 2 hodiny. Při zaujímání nového prostoru v průběhu útoku jej volíme 2 až 3 km za čarou dotyku. V některých obdobích v průběhu útoku, např. při manévru VS divize, který trvá celkem 2½ hodiny a kdy PVS přebírá velení, nelze dodržet stanovenou maximální vzdá-

lenost 4 až 6 km za čarou dotyku a tato dosáhne než VS opět převezme velení 10 až 12 km.

Přemísťování míst velení divize má do jisté míry negativní vliv na práci štábu a velení. Proto usilujeme o zkrácení času potřebného pro vyvážení a rozvíjení a včas musíme vyslat regoknoskační skupinu k přípravě nového prostoru. Mista velení budeme přemísťovat střídavě. Musíme docenit vybavení záložního místa velení silami a prostředky ve všech druzích bojové činnosti, aby bylo plně funkceschopné ať již tuto funkci bude pinit ZVS či PVS divize. Strukturu a složení míst velení je výhodné uspořádat do menšího skupin a to střediska velení, spojovacího uzlu a skupiny zabezpečení a snížit počty tak, aby proudy jednotlivých skupin měly maximálně 30 až 40 vozidel. Středisko velení a spojovací uzel přemísťujeme jako první sled, skupiny zabezpečení jako druhý sled míst velení. Rozmísťování v proudech a využívání objektů v osadách umožní spolu s dalšími opatřeními zvýšení jak pohyblivosti, tak i odolnosti.

Pro zabezpečení spolehlivé **obranu míst velení** divize máme pouze omezené prostředky. Mista velení jsou prvotním objektem ničení nejúčinnějšími prostředky, zejména raketami, letectvem a diverzními skupinami. Armády NATO předpokládají a připravují v širokém rozsahu orgány k ničení míst velení. V souhrnu může působit v pásmu každé divize několik desítek průzkumných orgánů a diverzních skupin, které se mimo jiné zaměřují i na zjišťování a ničení míst velení divize. Poznatky z druhé světové války ukazují, že toto zabezpečení je velmi reálné.

Mista velení bráníme především rozmístěním uvnitř bojové sestavy vojsk, zpravidla poblíž druhých sledů a záloh, které jako jeden z variantních úkolů zabezpečují obranu míst velení. To neřeší ovšem bezprostřední ochranu a střežení proti působení diverzních skupin. Je třeba vyčlenit nezbytné síly a prostředky pro střežení, včetně využití speciální strážní techniky. Celková síla strážního zajištění je dána prostorem, který místa velení divize zaujímají, pozorovacími a bojovými možnostmi strážních jednotek. Ke strážnímu zajištění každého místa velení vyčleňujeme jednu četu. Vzhledem k dosahu výzbroje a technických prostředků pro vidění v noci by vzdálenost jednotlivých stanovišť neměla přesáhnout ve dne 1 km a v noci 500 m. To by v souhrnu pro všechna místa velení divize vyžadovalo relativně značné počty. Proto klademe důraz na

technické prostředky — např. okruh nástrazných světovadel a zatarasů a jiných signalizátorů, kontrolovaný strážním zajištěním, s možností rychlého zásahu do prostoru narušení. Tuto problematiku někdy při cvičeních podceňujeme a prakticky neprocvičujeme úkoly střežení a obrany míst velení ani s použitím značkářů. V perspektivě je třeba vyvíjet speciální strážní techniku, jako např. signalizátory na principu fotoočůvky či radiolokační techniky.

Možnosti obrany míst velení divize proti úderům ze vzduchu jsou též omezené. VS divize brání zpravidla vyčleněná baterie od divizního protiletadlového pluku. Není ale spolehlivé zabezpečení PVO u ZVS, PVS a TVS, kde používáme převážně pasivních opatření a ručních zbraní, které ani počtem, ani účinkem nezabezpečují spolehlivé odražení úderů ze vzduchu. V současné době jsou bojové jednotky zabezpečeny ručními řízenými raketami typu S-2 proti nízkoletecím cílům. Bylo by účelné, aby i místa velení byla těmito prostředky vybavena a to osmi až deseti kusy pro každé místo velení.

Rovněž ženijní prostředky vyčleňované pro budování míst velení divize, zejména pro záložní a týlové velitelské stanoviště, jsou nepostačující.

Zvláštní význam v soudobých podmínkách pro zvýšení odolnosti míst velení mají **opatření radioelektronického boje**. Radioelektronické prostředky tvoří základ systémů velení a jsou jedním z hlavních cílů napadání nepřítelem. To vyžaduje zjišťování radioelektronických prostředků nepřítele a jejich umlčování, maskování provozu vlastních radioelektronických prostředků, dodržování stanovených režimů provozu a klamání nepřítele. Hlavními opatřeními radioelektronického boje z hlediska funkce míst velení jsou:

- přesunovat a rozmísťovat místa velení po osadách a v prostorech skýtajících přirozené maskování. Vhodně využívat maskovacích prostředků proti radiolokačnímu průzkumu;

- zabezpečit intenzivní průzkum radioelektronických prostředků nepřítele a jejich ničení dělostřelectvem, letectvem, speciálními odřady, průzkumnými orgány, jadernými údery a umlčovat je přidělenými prostředky radioelektronického boje;

- organizovat klamání nepřítele klamnými rádiovými sítěmi v rámci klamných míst velení;

- stanovit zásady rádiového provozu s cílem ztížit rádiový průzkum nepřítele a kontrolovat odstranění demaskujících příznaků.

Na odolnost a pohyblivost míst velení má nemalý vliv i jejich **struktura a technické vybavení**. Struktura míst velení je výsledkem vlivu protikladných tendencí. Na jedné straně snaha o zabezpečení funkce míst velení tím, že budou dostatečně dotoována prostředky i silami a na druhé straně rozsáhlost a složitost struktury ztěžuje jak vnitřní součinnostní vztahy při zpracovávání informací, tak i omezuje možnosti manévru. Tyto protiklady můžeme řešit jen na základě dokonalejšího technického vybavení a přípravy lidí ke zvládnutí nových metod práce. Kvalitativně nové prostředky mají vliv na metodiku práce. Jestliže usilujeme na základě opodstatněných požadavků soudobého boje o změnu struktury a vybavení míst velení divize, nezbytně se to musí více či méně odrazit na metodice práce velitele a štábu divize a je třeba, abychom si tento vztah uvědomili.

Mají-li místa velení plnit svoji funkci, je nutné na každém z nich mít především pracoviště pro zpracovávání informací a dokumentace a spojovací prostředky. Kromě toho musí být vybavena prostředky zabezpečujícími životní potřeby — místa pro odpočinek, stravovací prostředky, zdravotnické, technické a další zabezpečení. Soudobé podmínky vyžadují, aby všechny tyto prostředky se vyznačovaly pohyblivostí a odolností. Nejdůležitějším úkolem je vývoj perspektivního velitelsko-štábního pracoviště, pancéřovaného, schopného manévru obdobně jako bojové jednotky, vy-

bavené prostředky vnitřního spojení uvnitř štábu, přiměřeně prostorné, které splní tyto požadavky:

- zvýšenou odolnost proti zbraním hromadného ničení, zejména proti pronikavé radiaci, vybavené prostředky zjišťování a signalizace otravných a radioaktivních látek i filtroventilačním zařízením;

- vybavení dispečinkem pro vnitřní spojení na místě s možností sériového zapojení kabelem do zásuvky, dále rádiovou stanicí malého dosahu a malých rozměrů pro spojení za pohybu. Vstupní a výstupní zařízení automatizačních prostředků a dálkovým ovládáním rádiových stanic;

- vybavení prostředky střední mechanizace, zejména minikalkulačkou a magnetofonem k záznamu hlášení a informací s možností propojení na spojovací prostředky;

- vlastní dostatečně silné osvětlení, prostor pro práci na mapě 1×2 m ve formě sklápěcí nastavitelné desky;

- vozidlo s průchodností v obtížném terénu včetně překonávání vodních překážek, vybavené infrapřístroji, zevně se podstatně neodlišující od bojových vozidel vojsk.

Obdobným způsobem umístit spojovací prostředky v obrněných transportérech, s možností utajení hovorů i na stupni divize, pluk technickými prostředky a zkrácení doby vysílání.

Přístřešky a stany je vhodné nahradit mobilními prostředky pro odpočinek i stravování.

Problematika míst velení operačního i taktického stupně je v současné době středem pozornosti velitelů i štábů. Dosavadní struktura, vybavení i zásady manévrování místy velení divize nejsou plně v souladu s možnostmi vlastních vojsk i nepřítelů. Ministr národní obrany ČSSR ve svém rozkaze pro výcvikový rok 1977/1978 uložil zlepšovat strukturu a technické vybavení pohyblivých míst velení. V článku jsem nastínil některé dílčí náměty ke zvýšení odolnosti a pohyblivosti míst velení divize, zdokonalení jejich struktury a vybavení. Jsou dílčím příspěvkem k řešení této problematiky, kterou chápeme jako trvalý proces. Řada zásad organizace a činnosti míst velení divize zůstává v platnosti i v současných podmínkách, některé vžitě formy však vyžadují přehodnocení. Způsob velení vojskům i místa velení musí být v souladu s charakterem soudobého boje, aby byla schopna plnit svoji funkci.

ZKUŠENOSTI Z VYUŽÍVÁNÍ PROSTŘEDKŮ MAV

V současné etapě výstavby armád spočívá trvalé úsilí se zřetelem k náročným podmínkám vedení soudobých operací mimo jiné i ve zkvalitňování velení a organizačnické a řídicí práce na všech velitelstevních stupních.

Řešení tohoto náročného úkolu umožňují především výsledky, kterých bylo dosaženo na úseku vědeckotechnického pokroku, především pak v oblasti elektroniky.

Někteří autoři tuto etapu vědeckotechnického pokroku nazývají dokonce etapou technotronicou.

Je zbytečné dokazovat, že efektivní velení vojskům, vybaveným nejmodernější bojovou technikou a prostředky, pomocí konzervativních metod by v soudobých náročných podmínkách vedení ozbrojeného zápasu bylo značně problematické.

Má-li být zabezpečen úspěch při vedení ozbrojeného zápasu s optimálním vynaložením sil a prostředků, je nutné vždy na podkladě vzájemné podmíněnosti zabezpečit rovnováhu mezi kvalitou materiálně technického vybavení vojsk, požadavky na vedení soudobých operací a kvalitou velení a řízení.

Proto ne nadarmo právě problémům využívání moderních prostředků mechanizace a automatizace velení věnují všechny armády zvýšenou pozornost.

Svědčí o tom i široká publikační činnost ve Vojennoj mysli v roce 1977.

Toto úsilí o zkvalitnění a zefektivnění velení a řízení pomocí prostředků MAV našlo svůj výraz ve „Směrnici pro využí-

vání výpočetní techniky k řešení úloh velení vojskům na společných cvičeních Spojených ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy“, která položila potřebné organizační základy k efektivnímu využívání těchto prostředků.

Můžeme říci, že od doby prvního využití prostředků MAV ke zkvalitnění velení a řízení v širším měřítku, tak jak tomu bylo např. v průběhu cvičení „Štít-72“ v roce 1972, došlo na tomto úseku k významným kvalitativním a kvantitativním změnám, a to nejen pokud jde o materiálně technickou základnu MAV, skladbu a strukturu matematicko-programátorského zabezpečení, ale především i samotné připravenosti uživatelů, kteří si v mnoha případech návrat k rutinním způsobům velení a řízení již nedovedou dosti dobře představit.

I když problematice využívání prostředků MAV ve štábech věnujeme zvýšenou pozornost a uveřejňujeme poznatky a zkušenosti z velkých cvičení s vojsky nebo VŠC, přece je třeba se k tomuto problému trvale vracet, poněvadž rychlé změny v oblasti velení přinášejí stále nové a nové poznatky a zkušenosti.

Na základě poznatků a zkušeností získaných z praktického využívání prostředků MAV ve vševojskových štábech v průběhu cvičení můžeme říci, že další předpoklady k úspěšnému zvýšení efektivnosti využívání prostředků MAV můžeme shrnout do dvou základních skupin. Do skupiny organizačních a metodologických opatření, která ať již přímo či nepřímo ovlivňují efektivní využití prostředků MAV,

vznikají mimo tyto prostředky bezprostřední činností těch, kteří je ve své činnosti využívají. Dále do skupiny opatření, která se bezprostředně dotýkají samotných prostředků MAV a výpočetních středisek, a to jak z hlediska organizačního, technologickeho, tak i provozního.

V prvé skupině mohou vševojskové štáby vybavené prostředky MAV v podstatné míře přispět k dalšímu zefektivnění jejich využívání zkvalitněním vlastní metodiky práce s těmito prostředky. Tento cíl prakticky sleduje i citovaná Směrnice.

Přes všechny kvalitativní a kvantitativní změny, ke kterým dochází u prostředků MAV, zůstává dosud trvale palčivým problémem, který může po dořešení výrazně zvýšit efektivnost využívání prostředků MAV, problém vnější operativy, který spočívá v zabezpečování potřebných vstupních informací pro výpočet a dále ve včasné předání výsledných výstupních sestav.

Nejzávažnější je první část tohoto problému, tj. včasné získání a příprava potřebných vstupních informací pro výpočet. Dořešení tohoto problému plně spadá do kompetence uživatele.

Při zpracování potřebných vstupních informací půjde především o informace, jejichž zdrojem bude zpravidla několik složek štábů.

Štáby a jejich organická výpočetní střediska pracují podle metodik, které na sebe navzájem nevazují.

Ne vždy však bývá metodika práce daného štábu, která je metodikou řídicí a vychází pro metodiky dílčí, uzpůsobena tak, aby vytvářela potřebné předpoklady pro rychlý sběr a předání požadovaných vstupních informací pro strojové zpracování úloh. Velmi často nemůže být řešen výpočet řešené úlohy, poněvadž je nutné čekat na některou složku štábu než dodá požadovanou dílčí informaci, zatím co všechny ostatní informace jsou již připraveny.

K odstranění tohoto jevu, který do značné míry ovlivňuje efektivnost využívaných prostředků MAV, bude nutné věnovat patřičnou pozornost sladění dílčích metodik kooperujících složek při přípravě vstupních informací tak, aby pro řešení potřebného výpočtu byl získán požadovaný časový předstih.

Již tato skutečnost vyvolává nezbytné nutnost tvorby systematizovaných souborů programů pro ten či onen stupeň velení, které by využívaly odpovídající masívy informací nebo banky dat. Potřebu takových souborů konečně zdůrazňují práce sovětských autorů (Vojennaja mysl č. 9/1977).

Bude to pak především záležitost štábu, aby stanovil v součinnosti se všemi uživa-

telskými složkami nejen obsahovou strukturu daného souboru, ale i pořadí a priority řešených úloh tak, aby tyto na sebe navzájem navazovaly a dávaly uživatelům největší užitek.

Vybrané úlohy by měly být pak vyznačeny v metodice práce štábu i v dílčích metodikách odborných složek s časovým sladěním přípravy vstupních informací.

V současné době při tvorbě souborů úloh pro jejich zpracování prostředky MAV je nutné přihlížet i k potřebám širšího okruhu uživatelů, než je pouze vlastní armáda. Tyto problémy s návrhem obsahových struktur souborů rámcově řeší „Směrnice pro využívání výpočetní techniky k řešení úloh velení vojsků na společných cvičeních Spojených ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy“.

Tato opatření dávají využívání prostředků MAV ve vševojskových štábech novou kvalitu, která vede nejen k integraci jednotlivých systémů a podsystémů velení, ale vytváří i možnosti daleko vyšší životnosti těchto systémů tím, že lze využívat v případě nezbytnosti i výpočetní střediska jiných armád.

Takovým způsobem bude docházet k tvorbě systematizovaných souborů s převládající většinou obecně platných úloh pro tu či onu armádu, doplněných specifickými úlohami platnými pro armádu, které dané výpočetní středisko podléhá.

I když je to úloha ne zcela daleké budoucnosti, se zřetelem k současnému stavu materiálně technické základny MAV v jednotlivých armádách, je nutné k tomuto cíli postupně směřovat.

Jak velký může být soubor vybraných úloh, bude záviset na technických a provozních možnostech materiálně technické základny MAV, na její struktuře a vhodnosti k řešení té či oné vybrané úlohy a na časových limitech stanovených metodikou práce uživatelského štábu pro tu či onu úlohu.

Někteří sovětské autoři doporučují, že jako optimální se jeví úroveň zatížení jednotlivých prostředků MAV v hodnotě 0,8. To znamená, že je účelné k zabezpečení operativnosti velení mít trvale k dispozici zálohu 20 % strojového času. Tento požadavek hodnotíme-li vlastní zkušenosti získané při využívání prostředků MAV při cvičeních, se ukazuje jako správný.

Na zefektivnění využití prostředků MAV ve vševojskových štábech má velký vliv i vlastní kvalita vstupní informace, se kterou pak prostředky MAV pracují.

V tomto případě nejde o urychlení získání potřebných výstupních informací

pro velení a řízení, ale především o jejich objektivnost a správnost.

Zejména při využívání souborů programů s informačními masivými je třeba mít na zřeteli, že neobjektivní vstupní informace značně snižuje objektivnost výstupních informací, zejména pak, zabezpečují-li jedna z řešených úloh svými výstupními informacemi úlohy, které po ní následují.

Zkušenosti ukazují, že při rutinním zpracování úloh při využití tak zvané metody „kvalifikovaného odhadu“, kdy časově není možné všechny dostupné informace analyzovat, zpracovat a vytvořit k nim závěry, se objektivnost informací v závislosti na odborné připravenosti a zkušenostech řešitele mění oproti úlohám řešeným pomocí výpočetní techniky v rozsahu 3—8 %. Toto postupné snižování objektivnosti, jestliže dochází k vzájemné vazbě informačních toků a jednotlivých úloh, může v závislosti na počtu vzájemně propojených úloh dosáhnout řádově desítek procent.

Jak zkušenost ukazuje, kvalita informací a jejich včasné získání může pomocí prostředků MAV zvýšit efektivnost velení prozatím v průměru 2—3×.

Při tvorbě souborů programového zabezpečení je nutné zabezpečit nejen potřebné vazby horizontální, ale i vazby vertikální.

V současné době je tato úloha, kdy na jednotlivých stupních velení je různorodá technika, poměrně obtížně řešitelná a je spojena prozatím se značnými časovými ztrátami, spojenými s přenosem informací z jednoho stupně na druhý stupeň.

Při tvorbě souborů systematizovaných úloh pro jednotlivé stupně velení je nutné vždy vycházet nejen z vlastního charakteru úloh a jejich obsahové stránky, ale především i z vlastního charakteru velení a řízení na tom či onom stupni.

Bude-li např. na nejvyšších operačních stupních velení převažovat zpravidla činnost plánovací, na nižších operačních stupních bude činnost operativní, pak na taktických stupních bude ve velení a řízení uplatňována především činnost operativní. Tuto skutečnost, chceme-li zefektivnit činnost vševojskových štábů, musíme mít vždy na zřeteli.

Vše to si vyžádá odpovídající prostředky MAV pro ten či onen stupeň velení, které by byly schopny se zřetelem nejen k metodice práce štábu, ale především ke stylu práce štábu na daném stupni velení nejlépe zabezpečovat jeho potřebu.

Je zcela evidentní, že tyto skutečnosti zásadně ovlivní tvorbu systematizovaných

souborů programů a jejich vertikální propojení.

Na strukturu a obsahové zaměření systemizovaných souborů programů budou mít vliv i formy zpracování základní plánovací a jiné dokumentace.

Snaha o trvalé zkracování času při zpracování základní plánovací a řídicí dokumentace při souběžném plánování operace si vynucuje potřebu maximálního zkrácení doby pro potřebné součinnosti dohovy, takže např. náčelník týlu plánuje a přijímá základní opatření týlového zabezpečení operace zpravidla přímo na VS příslušného stupně velení.

Při cvičeních byla činnost náčelníka týlu obvykle zabezpečována tak, že při výjezdu na VS si zpravidla bral mobilní prostředek MAV, který mu umožnil bezprostřední získávání potřebných informací.

To je jedna z efektivních forem prostředků MAV, kterou ovlivňoval bezprostředně samotný uživatel.

Je však možné, dovolí-li to metodika práce štábu na daném stupni velení, technické a provozní možnosti jeho výpočetního střediska, mít k dispozici takový soubor systemizovaných programů s možností využití širším okruhem uživatelů, který by vyhovoval této formě společného zpracování základní plánovací a řídicí dokumentace.

Konečně další forma, tak jak bude postupně narůstat kvalitativní a kvantitativní vybavení štábů prostředky MAV, může spočívat i v účelné koncentraci a přeskupení prostředků MAV do vybraných prostorů ve významných etapách plánovací a řídicí činnosti štábů.

Tato třetí varianta možného zefektivnění využívání prostředků MAV v rámci vševojskových štábů bude se však se zřetelem k členění a rozložení míst velení a způsobu jejich využití na jednotlivých velitelských stupních stávat stále více aktuální a její rozpracování v celém komplexu si vyžádá náročnou systémovou práci, která by měla být s patřičným předstihem realizována.

Tato opatření budou tím efektivnější, čím více budou navzájem na sebe navazovat metodiky práce štábu a výpočetních středisek.

Poněvadž technika MAV se podílí ve stále rostoucí míře na zefektivnění činnosti štábů a její růst jde jak po linii kvalitativní, tak i kvantitativní, není již daleko doba, kdy dílčí odborný „Plán zabezpečení operace prostředky MAV“ bude tvořit nedílnou součást „Plánu operace“ toho či onoho stupně velení. Vedle specialistů analytiků, matematiků, programátorů a

techniků, kteří se zabývají problematikou rozvoje materiálně technické základny MAV a jejího matematicko-programátorského zabezpečení, bude nutné mít další profesi v oblasti MAV s operačními a systémovými znalostmi, která by se zabývala plánováním a rozpracováním optimální využitelnosti prostředků MAV v celém komplexu při zabezpečování činnosti štábů.

Do první skupiny organizačních a metodologických opatření v rámci vševojskových štábů, které mohou v podstatné míře zefektivnit využití výpočetní techniky, patří i komplexní a operativní využívání zpracovaných výstupních informací.

I tento problém řeší „Směrnice pro využívání výpočetní techniky k řešení úloh velení vojskům na společných cvičeních Spojených ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy“. Jednoznačně určuje řídicí úlohu příslušného náčelníka štábu, který nejen má povinnost v součinnosti s příslušným odborným orgánem pro MAV rozdělit prostředky MAV, určit prioritu a pořadí řešení úloh, stanovit pořadí sběru, zpracování a výdeje informací pro řešení úloh, ale i formu a čas předkládání informací na velitelském stanovišti a mezi místy velení.

Jak získané poznatky a zkušenosti při cvičeních ukázaly, může jedné a téže výstupní sestavy využít jeden i více uživatelů. Využívá-li výstupní sestavu pouze jeden uživatel, nevzniká z operačního hlediska žádný problém.

Složitější situace nastává, bude-li výstupní sestavu využívat více uživatelů. Z hlediska operativnosti, efektivnosti a zabezpečení ochrany utajovaných skutečností bude nutné, aby se pro každou počítanou úlohu stanovil seznam oprávněných funkcionářů k jejímu využití, posloupnost seznámení a rozsah, kdo se kterou částí výstupní sestavy může být seznámen.

To nemůže organizovat příslušné výpočetní středisko, ale pouze v souladu s uvedenou Směrnicí péči příslušného náčelníka štábu určený funkcionář štábu.

Jedině takovým způsobem může být zabezpečena operativita při využívání výstupních sestav s několika uživateli v potřebných časových lhůtách.

Jak poznatky a zkušenosti nejen v naší armádě, ale i v ostatních armádách ukázaly, mají-li být tyto problémy úspěšně zabezpečeny, je nutné mít trvalý podíl bezprostředních uživatelů při jejich řešení. Jedině takovou formou mohou dosáhnout dalšího zefektivnění využívání prostředků MAV.

Druhá skupina opatření, která může v podstatné míře ovlivnit zefektivnění vy-

užívání prostředků MAV, se týká bezprostředně kvalit využívání materiálně technické základny MAV a činnosti výpočetních středisek, a to jak z hlediska organizačního, tak i provozního.

Na tomto úseku bylo již uděláno velmi mnoho užitečné práce, která zefektivnila činnost těchto středisek a zkvalitnila jejich práci v souladu s požadavky a potřebami uživatelů. Se zřetelem k tomu, že v souladu s rozvojem operačního umění se v odpovídající míře mění i metodika práce na jednotlivých stupních velení, je nutné, aby zejména řídicí orgány výpočetních středisek byly z hlediska operační přípravy dobře připraveny, znaly problematiku vedení bojové činnosti zabezpečovaného stupně a tak samy byly schopny iniciativně a aktivně navrhnout uživatelům v souladu s vývojem situace optimální využití prostředků MAV k zefektivnění velení a řízení.

Jak zkušenosti z celé řady cvičení ukázaly, mohou vševojskové štáby dosáhnout dalšího zvyšování účinnosti při využívání prostředků MAV nejen zkvalitňováním těchto dvou základních problémových skupin, ale především jejich rovnoměrným rozvojem, dosažením jejich stejné úrovně tak, aby byla zabezpečena vzájemná integrace a propojení úsilí při řešení dalšího zefektivnění práce.

Vedle těchto základních problémových skupin vyskytuje se však ještě jedna skupina vlivů, která může zejména pro síly a prostředky MAV přinést mnoho nepříjemného.

Jsou to zejména vlivy psychologické, geografické, klimatické a jiné.

Tak, jak to vyžadují základní řády ve vztahu k velení, aby bylo především nepřetržitě, spolehlivě a bez poruch za libovolných podmínek, tak tomu bude i ve vztahu k prostředkům MAV. Mají-li tyto sehrát svoji očekávanou úlohu především v polních podmínkách.

Na nutnost řešit tyto problémy poukázaly již některé sovětské materiály v roce 1977.

Dostáváme se tak k daleko širšímu systémovému pojetí řešení zvyšování efektivnosti prostředků MAV ve vševojskových štábech.

Takové široké systémové pojetí je ve vztahu k vedení operací v soudobých podmínkách se soudobými prostředky a k trvalé se zvyšujícím nárokům na velení a řízení zcela zákonité.

Vidět pouze prostředky MAV, jejich kvalitu a kvantitu jako rozhodující prostředek řešení trvale nazrávajících problémů velení a řízení by bylo zcela nesprávné.

Jakých výsledků při využívání prostředků MAV štáby dosáhnou, bude vždy záviset na racionálním spojení tvůrčích schopností příslušníků štábů a výpočetních středisek s možnostmi všech soudobých technických prostředků a metod zpracovávání informací.

Další zkvalitňování tvůrčích schopností člověka na úseku rozvoje MAV je první a základní předpoklad dosažení těch cílů, o které ve zvyšování efektivnosti práce štábů při využívání prostředků MAV usilujeme.

Pokusil jsem se na podkladě poznatků a zkušeností nastínit některé problémy zvyšování účinnosti prostředků MAV v činnosti vševojskových štábů v polních podmínkách. Tento problém se zřetelem k rychlému rozvoji vědeckotechnického pokroku a v něm zejména pak k rozvoji materiálně technické základny MAV, zůstane trvale neuzavřený.

Půjde o řešení postupných kvalitativních i kvantitativních kroků, ale vždy ve vztahu k celému systému tak, aby byla zabezpečena komplexnost při zkvalitňování všech komponentů systému.

Rídící úlohu, má-li být tento rozvoj efektivní, musí sehrát vždy štáby.

K BOJI S TANKY V OBRANĚ

I přes existenci nových bojových prostředků bude důležitá role v operacích pozemního vojska patřit tankům.

Tanková vojska se vyznačují mohutností palby, vysokou manévrovací schopností a velikou odolností vůči účinkům ZHN. Jsou schopna nejefektivněji využít výsledků použití jaderných zbraní a jiných ZHN a hrají velmi důležitou roli při dosažení cílů boje a operace, vedené klasickými prostředky ničení.

Podle názorů našich pravděpodobných nepřátel mají tanky tvořit základ úderných uskupení a plnit hlavní úkoly jak v útoku, tak v obraně. Armády NATO věnují velkou pozornost zdokonalování současných a vývoji nových typů tanků a také růstu jejich počtů ve svazcích. Proto rozvíjení a zdokonalování prostředků a způsobů boje s tanky nepřítele je jedním z nejdůležitějších úkolů dneška.

Tanky ničíme jadernými údery, nálety letectva, palbou dělostřelectva, tanků a protitankových prostředků (PTP) s využitím protitankových minových polí a přírodních překážek.

Jaderné zbraně jsou nejmohutnějším prostředkem ničení tankových uskupení nepřítele. Máme-li úplné průzkumové údaje, můžeme je zničit nebo způsobit jim značné ztráty v živé síle a na bojové technice v prostorech soustředění, na přesunu a ve výchozích postaveních (na čarách zasazení).

V operacích bez použití JZ se boje s tanky nepřítele zúčastňuje především letectvo a dělostřelectvo. Bombardovací a stíhací bombardovací letectvo je schopno ničit tanky a OT nepřítele bombardováním, raketami a palubními kanóny. Jeho možnosti jsou však omezeny nejen povětrnostními podmínkami a viditelností, ale též všeobecnou vzdušnou situací, tj. plnění jiných úkolů v době přibližování a zteče tanků, možností dočasné ztráty nadvlády ve vzduchu nebo slabým umlčením prostředků PVO nepřítele. Kromě toho k boji s tanky používáme značné množství letectva — např. k umlčení jedné tankové

roty nepřítelů počítáme s jedním plukovním vzletem stíhacího bombardovacího letectva.

Jinak je to s použitím vrtulníků. Zkušenost z války ve Vietnamu a analýza bojové činnosti na Blízkém východě ukazují značnou efektivnost při použití bitevních vrtulníků k boji s tanky. Podle názorů zahraničních specialistů se mohou vrtulníky stát účinným prostředkem jak při jejich masovém použití v zájmovém prostoru centralizovaně, tak při jejich decentralizovaném použití způsobem „lov“ a samostatným ničením malých tankových (obrněných) jednotek. Z analýzy možností vzájemného ničení vrtulníku a tanku vysvítá, že bitevní vrtulník má možnost několikrát vyšší. Zároveň se však ukazuje obtížnost zjištění tanku vrtulníkem na větší vzdálenosti, že tanky dovedně využívají terén ke svému zamaskování. Vrtulník musí před odpálením rakety nebo řízené střely určitou dobu svým pohybem sledovat pohyb tanku, ale současně musí k vlastní obraně znát umístění nepřátelských prostředků PVO a neustále manévrovat ve směru i výšce. Proto musí za relativně krátkou dobu vypustit více raket (řízených střel), než je nutné vypustit ke spolehlivému zničení tanku ze země. Kromě toho při střelbě z vrtulníku je nutné používat nákladných PTRS s automatickým navedením na cíl.

Proto vrtulníky pro boj s tanky budeme používat jako činnost z letky nebo jako velmi pohyblivé protitankové zálohy. Vrtulníky se mohou skrýt na nevelkých prostranstvích v lesích, za řekami nebo v osadách a za terénními vlnami, rychle se přizemním letem přiblížit a účinně zaútočit na tanky současně z několika směrů.

Vrtulníky mohou splnit palebný úkol zpravidla po předchozím „výskoku“ do výše 1 000—2 000 m. Protože celý palebný manévr trvá pouze 40—50 s, je v současné době v této fázi ničení vrtulníků obtížné. Není však pochyb o tom, že v nejbližší době budou vyvinuty takové prostředky a rozpracovány takové způsoby jejich použití, které účinné ničení vrtulníků umožní. Vrtulník ovšem může být velmi účinným PT prostředkem, zejména bude-li svoji funkci plnit **v těsné součinnosti s pozemními PT prostředky**. Efektivnost boje s tanky vzroste také masovějším využitím vrtulníků k pokládce minových polí, jednak na komunikace v taktické hloubce nepřítelů, ale také např. dělostřeleckými protitankovými zálohami.

Taktika boje vrtulníků s tanky, stejně jako způsoby ničení vrtulníků jako PT prostředků (záloh) se v současné době rozpracovává a vyvíjí.

Dělostřelectvo je hlavní palebnou silou pozemního vojska proti tankům nepřítelů. Dělostřelectvo bude při plnění úkolů PT obrany v obranné operaci bez použití JZ ničit tanky nepřítelů:

- při přiblížování, při zaujímání výchozích prostorů a prostorů soustředění a při rozvinování tankových útvarů a jednotek na čáru zteče — dalekými palbami, hromadnými palbami a soustředěnými palbami ze zakrytých palebních postavení;

- bezprostředně před předním okrajem obrany — hromadnými palbami, soustředěnými palbami a pohyblivými přehradnými palbami a především přímou střelbou protitankových prostředků divizí 1. sledu;

- v hloubce obrany — palbou ze zakrytých palebních postavení a především protitankovými zálohami na všech stupních velení.

Rozhodující roli mají protitankové prostředky.

V operacích bez použití JZ (podle zkušeností v Velké vlastenecké války a cvičení) můžeme v operaci zničit:

- úderý letectva v pásmu armády . . . do 7—10 %,
- palbou dělostřelectva ze ZPP při přibližování tankových uskupení nepřítele . . . do 15 %,
- pohyblivou přehradnou palbou ze ZPP na 2—3 čarách v době zteče tanků . . . 10—15 %,
- na minových polích 5—7 %,

celkem 40 % z celkového počtu

tanků nepřítele. Ostatní tanky (60 %) musí ničit PT prostředky. Tyto mají oproti ostatním prostředkům určité přednosti, zejména:

- malou váhu a rozměry umožňující snadný manévr na bojišti,
- vysokou přesnost střelby, zejména na dálku přímého výstřelu,
- nízkou spotřebu střeliva ve srovnání se střelbou ze ZPP,
- relativně krátkou dobu ke splnění palebného úkolu,
- téměř neomezenou možnost vedení palby a ničení tanků nepřítele, které pronikly do bojové sestavy vlastních vojsk (prostřelováním),
- ve srovnání s jinými prostředky (vrtulník, tank) nevelké náklady na jejich výrobu.

Přednosti přímé střelby oproti palbě ze ZPP můžeme demonstrovat na příkladě: V pásmu obrany msd útočí tankový prapor nepřítele společně s motopěchotou sesednutou z vozidel, šířka jeho bojové sestavy — 3 km.

a) **K palbě ze ZPP** při vedení pohyblivé přehradné palby na třech čarách je nutné použít 6 dělostřeleckých oddílů, tj. 108 hlavních (přibližně celá DDS a jedna PDS) s kalkulací 25 m na dělo (oddíly náložmo). Palba se povede na každé čáře přibližně 1 minutu maximální kadencí. Spotřebujeme $108 \times 6 \times 3 = 1944$ střel (122 mm H), tj. 0,2 pp.

Při střední vzdálenosti mezi čarami kolem 500 m a rychlosti tanků 100 m/min budeme palebný úkol plnit $1+5+1+1 = 13$ minut. Výpočty ukazují, že v tomto případě účinnost palby nebude větší, jak 10—15 % (zničených tanků). Palbou bude pěchota oddělena od tanků, ale palbu na tanky ukončíme ve vzdálenosti 400—600 m od předního okraje, abychom zabezpečili pozorování pro vedení palby ostatních palebných prostředků a dodrželi bezpečnostní vzdálenost.

b) **Přímou střelbou** je jediný protitankový oddíl divize (18 PT děl) na připravené palebné čáře o šířce 3 km (mající v průměru 1 dělo na 150 m) schopen vyřadit kolem 27 (tj. 50 % útočících tanků — $K_{ef} = 1,5$), tedy tankový prapor zničit. Palebný úkol splní pto za 5—8 minut a spotřebuje pouze $3 - 4 \times 18 = 54 - 72$ střel, tj. 0,05 pp. Přitom plnění palebného úkolu nebude omezovat činnost vojsk a ostatních palebných prostředků, které jsou před bojovou sestavou pto. Pěchota doprovázená tanky bude ničena střepinami kumulativních granátů a pěchotními zbraněmi v plné škále jejich účinného dostřelu.

Z příkladu vidíme, že použití protitankových děl je několikanásobně efektivnější než palba ze zakrytých palebných postavení.

Použití vrtulníků (jak jsem již uvedl) má mnoho složitostí. Použití tanků jako jedné z nejúčinnějších PT prostředků je vždy problematické, zejména proto, že stabilním začleněním tanku do systému protitankové palby je de facto vyňat z toho počtu tanků, která ve vševojskovém boji (v operaci) plní

aktivní úkol. **Hlavním** prostředkem boje s tanky v operacích bez použití JZ jsou tedy prostředky **dělostřelectva**.

Splněním úkolů protitankové obrany dělostřelectvem v obranném boji a operaci zabezpečíme:

- pečlivou přípravou systému dělostřelecké palby;
- optimálním uskupením PT prostředků, které vychází z možné činnosti nepřítele a objemu úkolů po směrech;
- uskutečňováním rychlého a dovedného manévru palbou;
- včasným manévrem dělostřelectva, zejména protitankových záloh;
- organizací nepřetržitě součinnosti s letectvem a ostatními silami a prostředky ničení tanků;
- všestranným zabezpečením bojové činnosti dělostřeleckých útvarů a jednotek a jejich příkrytím prostředky PVO;
- nepřetržitým, pevným a pružným velením.

Součinnost mezi mnoha palebnými prostředky k zabezpečení ničení tanků na přístupech k obraně, na různých směrech před předním okrajem obrany a při jejich vklínění do obrany je jedním z nejdůležitějších problémů obrany. Hlavním organizátorem součinnosti v plné její šíři musí být vševojskový velitel a jeho štáb. Přitom víme, že **součinnost dělostřelectva** s ostatními prostředky ničení tanků je **nezbytnou podmínkou** vytvoření **systému palby** v obraně, neboť dělostřelectvo ze ZPP a dělostřelecké PT prostředky jsou základním prvkem tohoto systému.

Z toho důvodu je také úkolem dělostřeleckých velitelů a štábů organizovat těsnou **palebnou součinnost** nejen uvnitř dělostřelectva, ale rozhodující měrou se podílet na organizaci palebné součinnosti veškerého dělostřelectva se vševojskovými jednotkami, útvary letectva a vrtulníky a také s jednotkami a útvary ženijního vojska. Kromě palebné součinnosti je třeba vejít ve styk se štáby vojsk a vzájemně ujasnit řadu **všeobecných** součinnostních otázek. Půjde zejména o:

- zabezpečení bojové činnosti (průzkum, OPZHN, ženijní zabezpečení, operační maskování, způsoby radioelektronického boje, materiální, technické a týlové zabezpečení),
- manévry silami a prostředky boje s tanky na ohrožené směry v průběhu boje a operace,
- rozmístění míst velení,
- organizaci spojení,
- vytvoření jednotného systému signálů pro řízení boje a součinnosti (varování, manévry, způsob ukázání cílů, způsob hlášení situace, změna úkolu apod.).

Cílem organizace součinnosti k plnění úkolů PT obrany je především efektivní splnění **palebných** úkolů. Proto kromě uvedených všeobecných součinnostních otázek je **především** nutné nepřetržitě upřesňovat:

a) Uvnitř dělostřelectva:

- údaje o činnosti palebných uskupení nepřítele po směrech;
- rozdělení úkolů při ničení tanků na přístupech k obraně mezi dělostřeleckými skupinami podle jejich dostřelu s přihlédnutím k možným prostorům a směrům činnosti nepřítele;

— oddělení pěchoty a prostředků podpory od tanků nepřítele pohyblivými přehradnými palbami ze ZPP a bezprostředné ničení tanků přímou střelbou — před předním okrajem i v hloubce obrany;

— manévr protitankovými zálohami a dělostřelectvem na ohrožené směry;
— manévr palbou dělostřeleckých útvarů (jednotek) při vlastním odrážení ztečí tanků.

b) Mezi dělostřelectvem a motostřeleckými (tankovými) útvary a jednotkami:

— údaje o složení a směrech činnosti tankových uskupení nepřítele (objem úkolů), k jejichž odražení je vytvořen systém PT obrany;

— prostory a směry před předním okrajem a v hloubce obrany, ve kterých se předpokládá ničit tanky dělostřelectvem a předpokládané procento ztrát (počet) jim způsobených;

— průběh předsunutého postavení, předního okraje, postavení a úseků obrany, rotních opěrných bodů a rozmístění palebných postavení PT prostředků v nich;

— palebná postavení dělostřelectva, které vede palbu ze ZPP;

— palebné čáry protitankových záloh (tankových rot), způsob jejich zejména vybudování a způsob jejich zaujetí;

— palebné možnosti dělostřelectva, tanků a protitankových prostředků motostřeleckých vojsk pro ničení tanků a dalších obrněných cílů nepřítele;

— palebná součinnost (orientační body, spojení, signály, sektory paleb) mezi dělostřelectvem a PT prostředky motostřeleckých vojsk podle jejich dostřelu a směrů útoků tanků nepřítele — před předním okrajem, v hloubce, na křídlech a bocích;

— zvláštnosti palebné součinnosti při vedení noční bojové činnosti;

— místa velení, popř. společná místa velení velitelů při vedení boje.

c) Mezi dělostřelectvem a pohyblivými zatarasovacími odřady:

Včasná pokládka minových polí na skutečných směrech ztečí tanků nepřítele vede nejen k jejich přímému ničení, ale napomáhá také PT prostředkům, zejména PT zálohám. Proto jsou do sestavy PTZ prostředky minování organicky začleněny (PTZ A), nebo velitelům PTZ dočasně podřízovány.

Minová pole se pokládají zpravidla v metné dálce PT prostředků a zahrazují tankové směry před bojovou sestavou PT zálohy nebo na jejich křídlech. Tankové jednotky nepřítele na směr PTZ nemohou minová pole překonat, musí je obcházet a zteč vést pouze na určitých směrech, na které můžeme lépe soustřeďovat palbu.

Součinnost PTZ a POZ organizuje nadřízený štáb, podrobně pak NRVD a ženijní náčelník tohoto štábu. Tito náčelníci upřesňují otázky rozmístění vyčkávacích prostorů PTZ a POZ (nejlépe společných) a jejich manévr na palebné čáry (osy přesunu, časové kalkulace pro zaujetí a dosažení pohotovosti k palbě, signály). Při organizaci manévru na palebné čáře je třeba zabezpečit, aby se POZ přemísťoval na čáru minování jako první, před palebnými jednotkami PTZ.

Při organizaci součinnosti samotných velitelů PTZ a POZ musí upřesnit zejména:

— pochodovou sestavu POZ a PTZ a osy přemístění z rozchodiště před palebnou čarou na čáru minování a palebnou čáru;

- bojovou sestavu PTZ na palebné čáře;
- čáru minování a prostor soustředění POZ po splnění úkolu;
- dobu a osy přemístění PZ orgánů z předsunutých pozorovatelů zpět přes minová pole do bojové sestavy;
- místa průchodů přes minová pole, způsob a čas jejich označení a likvidace tohoto opatření (zakrytí) po průchodu PZ orgánů nebo vlastních vojsk;
- dobu a osy přesunu pro jednotky POZ do prostoru soustředění po splnění úkolu pokládky.

d) Součinnost s letectvem:

Mezi dělostřeleckými štáby, zpravodajskými orgány a představiteli letectva se při organizaci součinnosti, zejména upřesňuje:

- úkoly vzdušného průzkumu tankových uskupení (množství tanků, směr jejich přesunu a vedení bojové činnosti);
- způsob vysílání průzkumných podkladů z paluby letadel (tabulka signálů, kódování map a zpráv, volací znaky, frekvence pro spojení) a jejich příjem na VS útvarů a svazků (prostředky, jejich rozmístění, nácvik obsluh přijímačů);
- způsob výměny průzkumných údajů o nepříteli mezi štáby RVD a středisky (skupinami) bojového velení;
- způsob umlčování a ničení tankových uskupení nepřítele podle jejich přibližování k přednímu okraji a v hloubce obrany (rozdělení prostorů ničení tanků podle úkolů operace a podle času);
- kontrola výsledků dalekých paleb dělostřelectva na tankové proudy a soustředění tanků, opravování paleb dělostřelectva ze ZPP;
- zajištění bezpečného průletu letectva ve výškách odpovídajících výškám drah letu střel dělostřelectva ze ZPP;
- způsob ničení prostředků PVO nepřítele dělostřelectvem ve prospěch činnosti letectva.

e) Při organizaci součinnosti PTZ s vrtulníky:

V závislosti na jejich výzbroji, vybavení a předurčení je povinností nadřízeného štábu a velitele PTZ ujasnit:

- úkoly k vyhledávání možných prostorů palebných čar PTZ a os přemístění k nim;
- způsob ničení tanků nepřítele vrtulníky, dělostřelectvem ze ZPP a jednotkami PTZ bezprostředně před předním okrajem obrany a v její hloubce (rozdělení cílů a prostory jejich ničení podle jednotlivých směrů, čar a podle času);
- rozmístění přistávacích ploch v prostorech palebných čar PTZ a palebná součinnost s vrtulníky, určenými pro boj s tanky (pro vedení společné bojové činnosti), řešení otázek zabezpečení bojové činnosti;
- způsob vyžádání zásahu vrtulníků určených pro boj s tanky a jejich navedení na cíl;
- způsob přísunu munice s využitím vrtulníků pro jednotky PTZ;
- zajištění bezpečnosti vrtulníků před střelbou ze ZPP (prostory palebných postavení, výstřelná, výška dráhy střely apod.);
- způsob ničení prostředků PVO nepřítele ve prospěch plnění úkolů vrtulníků;
- organizace kladení minových polí s využitím vrtulníků, zejména na neplánovaných palebných čarách.

Z á v ě r

Problematika boje s tanky nepřítele je mnohostranná. Vyřazení tanků z boje je jednou z podmínek úspěchu boje a operace. Proto vedení boje s tanky musí řešit vševojskoví velitelé a štáby a musí být v obranném boji a operaci jednou z nejpodrobněji řešených otázek při organizaci palebného systému k součinnosti.

Dělostřelectvo, jako hlavní palebná síla pozemních vojsk, je hlavním prostředkem ničení tanků. Za výsledek palebné činnosti právem zodpovídají dělostřelečtí velitelé, i když podmínkou úspěchu dělostřelectva je správné rozhodnutí vševojskového velitele a organizace součinnosti v nejširším slova smyslu.

Proto je nezbytné, abychom v dělostřelectvu neustále zkvalitňovali jak taktickou a operační připravenost dělostřeleckých štábů, tak vlastní odbornou připravenost obsluh zbraňových systémů dělostřelectva: Velitelé a štáby být připraveni promyšleně plánovat a pružně řídit bojovou činnost útvarů a jednotek při boji s tanky, s důrazem na detailní organizaci palebné součinnosti dělostřeleckých PT prostředků s ostatními prostředky ničení tanků. U obsluh pak, s využitím moderních učebně výcvikových základů a výcvikových pomůcek a metod, s využitím socialistického soutěžení a hnutí za „zásah první ranou“ dosáhnout vysokého bojového mistrovství. Přitom nezapomínat, že rozhodujícím činitelem úspěchu v možné válce je nejen vyzbrojení našich socialistických armád moderními zbraněmi, ale především morálně politická a ideová a psychická připravenost vojsk.

ZÁPALNÉ ZBRANĚ A OCHRANA PROTI NIM

Velení armád NATO považuje zápalné zbraně za efektivní bojový prostředek vhodný pro podporu pozemních sil ve všech druzích boje a operace. Představují účinný prostředek k ničení živé síly, bojové techniky, vojenského materiálu a objektů. Poznatky z korejské a vietnamské války ukazují, že byly hromadně používány i k ničení ekonomiky, porostů, osad i k narušování morální pevnosti vojsk a obyvatelstva.

Podle názorů velení americké armády mohou zápalné zbraně používat všechny druhy ozbrojených sil při vedení útočných i obranných operací.

V útočných operacích použití zápalných zbraní považuje za účelné především k:

- umlčování palebných postavení rakетového vojska a dělostřelectva;
- umlčování a ničení živé síly ukryté v ochranných objektech, v silně odolných ohniscích odporu a v prostorech soustředění;
- aktivní palebné podpoře útočících vojsk na postavení a zálohy protivníka;
- ničení lesních porostů a objektů v prostoru rozmístění vojsk;
- zřizování průchodů v chemických zátarasech a zamořeném terénu bojovými biologickými prostředky;
- osvětlení terénu, při boji v noci.

V obranných operacích s použitím zápalných zbraní počítá především k:

- ničení, umlčování a demoralizaci útočících vojsk protivníka;
- ničení bojové techniky a materiálu, které nemohou být včas odsunuty;
- vytváření zátarasů;
- zabezpečení protiztečí;
- zapálení hořlavých a dýmotvorných materiálů ke ztížení pozorování a vedení palby vojsky protivníka.

K plnění uvedených úkolů se počítá hlavně s využitím letectva, ohňometu a dělostřelectva.

Letectvo má největší možnosti hromadného použití zápalných zbraní, neboť disponuje značným množstvím vysoce účinných zápalných prostředků. Vedle řízených a neřízených zápalných střel jsou považovány zápalné pumy různých ráží i nadále za perspektivní. Nejúčinnější jsou skříňové zápalné letecké pumy velkých ráží 500–1000 lb, plněné ztuženými hořlavinami napalmového typu, metalizovanými napalmy, fosforem a výbušnými uhlovodíky. Zápalné letecké pumy používají bojové letouny taktického letectva řady F-100, F-4 a F-5. Jednotlivé letouny mohou nést 2 až 14 ks zápalných pum. Jejich použitím vznikají primární ohniska požárů s orientačními údaji — viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Zápalná puma ráže, lb	Celková plocha primárního ohniska, m ²
250	1050
500	1150
750	2200

Zcela novou zápalnou zbraň je letecká palivová výbušnina označovaná zkratkou FAE (Fuel Air Explosive). Podle sdělení západního vojenského tisku je již ve výzbroji americké armády větší počet hlavic plněných výbušnými uhlíkovými. V porovnání se zbraněmi založenými na TNT má tato nová zbraň několikanásobně vyšší tlakový, zápalný a plošný účinek.

S použitím zápalných prostředků počítají i přímo v sestavě pozemních vojsk. Samohybné ohňometné prostředky zavedené v americké armádě považuje velení za účinný podpůrný prostředek pěchoty při bojové činnosti především v nepřehledném terénu a je neúčelnějším a neúčinnějším ohňometným prostředkem pozemního vojska. Samohybné ohňometry jsou organickou výzbrojí mechanizovaných rot samohybných ohňometů armádních sborů a divizí americké armády. Rota je vybavena 36 samohybnými ohňometry s délkou dostřelu 150–180 m.

Přenosné ohňometry s dostřelem okolo 50–80 m a přenosný zápalný raketomet s účinným dostřelem 200 m zvyšují bojové možnosti malých jednotek americké armády a jsou velmi účinné k ničení živé síly v ženíjních objektech, budovách a různých úkrytech. Především je velký morálně psychologický účinek ohňometné palby na posádky napadených opevnění. Roty pěších a mechanizovaných jednotek mohou být vybaveny 3 ks uvedených přenosných ohňometů.

Ničivé účinky zápalných zbraní jsou založeny na tepelných účincích ohně (viz obr. 1), odčerpání kyslíku v prostoru jejich použití a na psychologickém působení na vojska a obyvatelstvo.

Ničivého účinku zápalných zbraní se dosáhne v otevřeném terénu u nechráněné nebo špatně chráněné živé síly jen při jejich masovém použití a při nasazení zápalných zbraní s plošným účinkem. Jednotky při přímém zasažení nemají naději na přežití, neboť jejich usmrcení dochází vlivem vysoké teploty. Nechráněné jednotky v bezprostřední blízkosti ohnivého oblaku mají určitou naději na přežití, pokud jsou zasaženy jen postřikem napalumu. Hořící kusy napalumu na stejnokroji sice způsobují popáleniny třetího stupně, tzn. obtížně hojitelná zranění, která však ne vždy musí být smrtelná, pokud včas proběhnou opatření první pomoci a ochranná opatření. Odnětí kyslíku ze vzduchu v prvních 4–6 s po prudkém vzplanutí napalumu nepůsobuje na okraj pásma požáru poškození organismu. Pokud jsou jednotky ukryty, tzn. nacházejí-li se pod přístřešky nebo v úkrytech v době bezprostředního napadení napalmem, skýtají tyto objekty v prv-

ních okamžicích přiměřenou ochranu, neboť vzhledem k viskozitě napalumu je jeho pronikání do úkrytu omezené. Při plném zásahu jednotek ukrytých není žádná naděje na jejich přežití, neboť teplota vzduchu v úkrytech dosahuje hranice nesnesitelnosti. Současně klesne podíl kyslíku ve vzduchu pod 15 %, tj. pod meze snesitelnosti. Koncentrace kyslíčnicku uhelnatého dosahuje životu nebezpečných hodnot.

K vážnému ohrožení jednotek může dojít i v zastřešených úsecích zákopů. Obsah kyslíčnicku uhlíčitýho ve vzduchu se může zvýšit na 8–10 %. Takováto koncentrace je pro lidský organismus škodlivá a může přivodit i smrt. Zejména v přízemní vrstvě je vysoká koncentrace CO₂ vzhledem k tomu, že je těžší než vzduch.

Z uvedených poznatků vyplývá, že účinnost zápalných zbraní na živou sílu je závislá na počtu použitých prostředků a munice. Např. letadlo, které shodí dvě zápalné pumy, vytvoří požářiště o ploše cca 25 x 90 m, což např. odpovídá zničení opěrného bodu.

Účinek zápalných zbraní na živou sílu je podstatně vyšší, než je úmrtnost vyvolaná explozivními zbraněmi. Toto tvrzení můžeme podepřít zprávami z vietnamské války.

Podle tvrzení velení americké armády se ukázaly zápalné prostředky jako velmi účinné, zejména při zasažení opevnění, ničení budov, výstroje a techniky, ničení osovů rýže a dalších polních kultur a při odražení hromadných útoků. Je dobře známo, že tyto barbarské prostředky vedení války, zvláště napalmové pumy, se staly jedním z hlavních druhů zbraní používaných ve Vietnamu. Tyto zbraně přinášely velké strádání nejen bojujícím národně osvobozeným jednotkám, ale především civilnímu obyvatelstvu. Ke zvýšení účinnosti napalmových pum přidávali Američané u 250 kg pum kousky uhlí, čímž se šířka ohnivého pásma zvětšila z 80–100 m na 150–200 m.

V jedné z operací uskutečněných v jižním Vietnamu v prostoru Saigonu bylo během jedné hodiny vedeno 20 náletů, při kterých bylo svrženo bombardéry B-52 3500 tun zápalných pum. Při tomto náletu bylo zničeno na prostoru 50 km² všechno živé.

Na základě hrubého odhadu připadá na zápalné zbraně ve válce v Indočíne — 10 % mrtvých, 5 % raněných a 2 % neschopných.

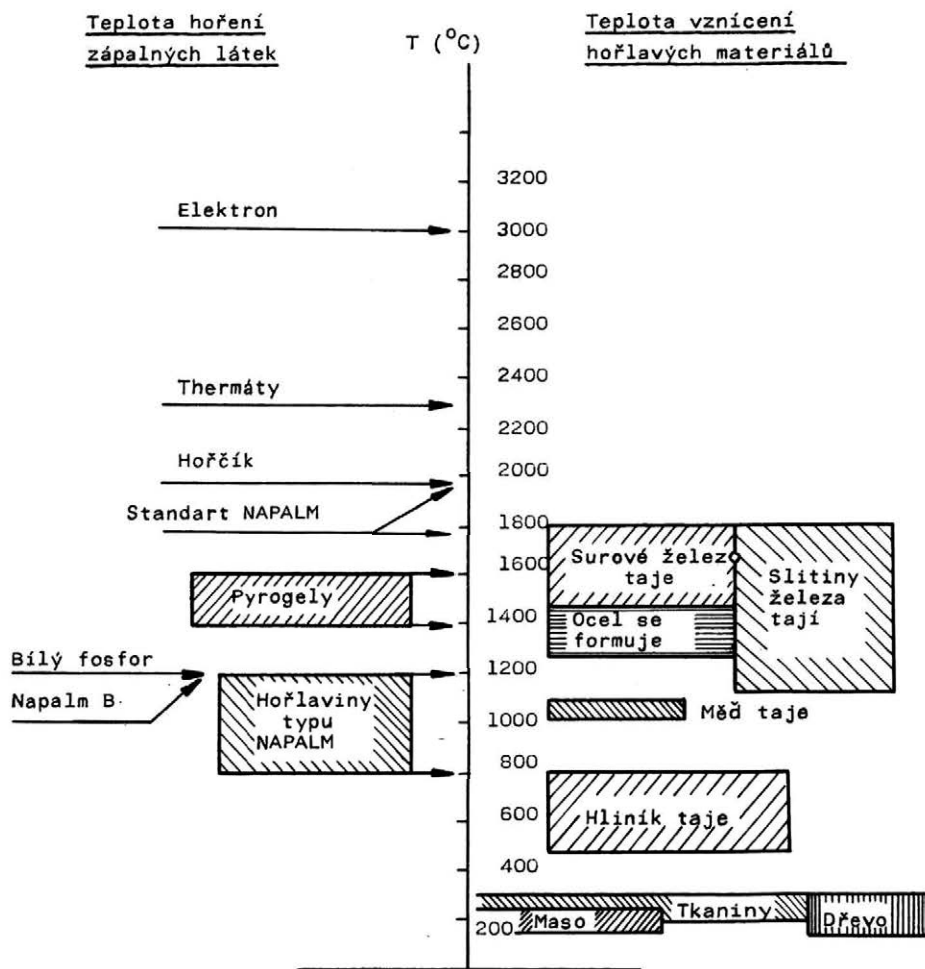
Účinek bílého fosforu je znám již dlouhá léta. V důsledku chemické a fyzikální povahy a vytrvalé exotermické reakce způsobuje fosfor popáleniny, které jsou zpra-

vidla dobře lokalizovány, ale obtížně se hasí a mají neobvyklou hloubku. Nízký bod vzplanutí (34 °C) a tání (44 °C) je příčinou toho, že bílý fosfor hoří dále v pokožce, pokud se nezabrání přístupu vzduchu.

Zkušenosti z Vietnamu ukazují, že dělostřelecké granáty, ruční granáty a pumy plněné bílým fosforem vedou k poranění některých tkání a že částice fosforu pronikají do hlubších částí těla. Rovněž známá toxicita bílého fosforu vede ke komplikacím, např. k poškození ledvin, jater apod.

Nehledě na vysokou počáteční úmrtnost, zemřelo později v bojových podmínkách okolo 50 % popálených. Osoby, které popáleniny přežily, zůstaly po vyléčení trvale invalidní, deformované a znetvořené.

Vysoké ztráty na živé síle vyplývají z celé řady faktorů. První je samozřejmě dotyk s hořící hořlavinou. Ztuzená hořlavina lne k cíli a hoří na něm za současného vzniku vysoké teploty. Hašení je poměrně obtížné, což brání jedinci v plnění bojového úkolu. Vysokou část ztrát na živé síle způsobují vysoké teploty. Značné ztráty způsobuje vdechování ohně, hor-

obr. 1

kých par, kysličníku uhelnatého a nespálených uhlovodíků. Živá síla v uzavřených úkrytech trpí nedostatkem kyslíku. Účinek šoku vyvolaného ohněm na jednotlivce je veliký. Zkušenosti ukazují, že za největší účinek ohně můžeme považovat psychický účinek.

Účinek napalmu na kolová vozidla a zbraně můžeme posoudit komplexně. Pokud dojde k přímému zasažení bojové techniky v záložních a skladovacích prostorech nebo v bojovém postavení, je účinkem plamene úplně zničená. Ke zničení techniky v rájónu roty nebo praporu dochází pouze při použití většího množství napalmových zápalných pum.

Účinnost napalmového útoku na tankové jednotky závisí především na jejich zranitelnosti, tj. zda jsou tanky v pohybu nebo v klidu a zda mají otevřené nebo zavřené průzory.

Tank sám je vůči účinkům hořícího napalmu poměrně málo zranitelný. Jeho jednoznačnou slabinou jsou však chladicí rošty nebo mřížky. Kusy a kapky hořícího napalmu po dopadu na mřížku se mohou bez obtíží nasát spolu s chladicím vzduchem v chladicím systému nebo v motoru vedení z umělých hmot nebo pryže a narušit kabelové vedení. Uvolňující se spalné teplo může způsobit výbuch benzínových nádrží.

Ztráty u kolové techniky i u tanků se podstatně sniží při dodržování vzdálenosti (minimálně 50 m) za přesunu, v prostoru soustředění nebo v bojovém postavení.

Podle názorů západních vojenských odborníků jsou jednotky nejspolehlivěji chráněny proti hořícím zápalným látkám jen v dobře vybudovaných úkrytech.

Ochranné objekty vybudované jednotkami (kryty, pohotovostní okopy, překryté zákopy) poskytují uspokojivou ochranu proti účinkům zápalných prostředků.

Rovněž tanky a obrněné transportéry při dokonalém maskování a dodržování ochranných opatření skýtají přiměřenou ochranu. Ostatní vozidla překrytá plachtovinou nebo jinými pokrývkami poskytují jednotkám jen krátkodobou ochranu.

Nejnovější zkušenosti z použití zápalných zbraní z korejské, vietnamské a arabsko-izraelské války ukazují, že za největší účinek těchto zbraní můžeme považovat psychický účinek na živou sílu a obyvatelstvo.

Ukázalo se, že při hromadném použití zápalných zbraní opouštějí jednotky a osádky i velmi dobře chráněné a opevněné objekty jen proto, aby unikly z dosahu působení ohně. Tím se jako nechráněná živá síla vystavovala napadení jinými útočnými zbraněmi.

Již při 10 % zasažení celkového povrchu kůže zápalnými látkami docházelo u většiny zasažených osob k jejich šokování.

Zejména u jednotek nevycvičených pro překonávání velkých ohnisek požáru a které byly poprvé vystaveny plošnému zasažení zápalných zbraní je jejich psychický demoralizační účinek velmi vysoký. Tyto jednotky při opětovném zasažení ztrácejí svoji bojeschopnost a vůli takového překážky překonávat.

Při překvapivém použití zápalných zbraní je účinek těchto zbraní veliký. Osádky tanků a obrněných vozidel zpravidla při nepřímém zásahu opouštějí tank, neboť vzduch v bojovém vozidle se stává ve velmi krátké době zcela nesnesitelný.

Zkušenosti z Vietnamu však ukázaly, že i současné zápalné zbraně mají své hranice ničivých účinků. Fyzicky a psychicky dobře připravené jednotky jsou schopny zvládnout bojové úkoly i za podmínek použití zápalných látek nepřítelem.

Z uvedených poznatků vyplývá, že je třeba vypěstovat u vojáků především psychickou odolnost vůči ohni, překonat u nich strach z ohně, vštípit jim praktické návyky v pohotovostním hašení ohnisek požárů, poskytování první pomoci při popáleninách a vypěstovat u nich přesvědčení o možnosti plnění bojových úkolů v podmínkách hromadného použití zápalných zbraní nepřítelem. O tom, že se můžeme úspěšně chránit před zápalnými zbraněmi, je přesvědčen voják jen tehdy, jestliže dobře zná jejich vlastnosti, způsob ochrany proti nim a zná-li, jak může s ohněm bojovat. Při výcviku je třeba věnovat zvýšenou pozornost ochraně proti zápalným látkám, vlivu dýmu při hoření zápalných směsí na činnost jednotek, procvičování hbitosti jednotek a přijímání včasných účinných opatření.

Kombinované použití cvičných zápalných látek s dýmotvornými látkami do značné míry přibližuje výcvik skutečným bojovým podmínkám a má značný význam z hlediska výcviku jednotlivce, ale i z hlediska taktické přípravy jednotek. Tento výcvik však vyžaduje vysokou disciplinovanost u cvičících jednotek a vysokou odpovědnost od cvičitelů, aby byla zaručena maximální bezpečnost.

Stěžejní prvky, které by měly být trvale procvičovány, jsou překonávání pásem požárů a vyhodnocování jejich možného překonávání.

Při vyhodnocování pásma požárů nemůžeme opomíjet vysoké teploty hoření moderních zápalných látek.

Rovněž se ukazuje, že je třeba zintenzivnit výcvik jednotek se zápalnými látkami.

mi na překážkové dráze, který zvyšuje psychickou připravenost jednotek v podmínkách použití zápalných látek.

Zvýšenou pozornost vyžaduje i výcvik řidičů nákladních vozidel, obrněných transportérů a tanků, neboť na jejich způsobilosti do značné míry závisí překonávání pásem požárů. Cvičit budeme na cvičných jízdních drahách za kombinovaného použití zápalných a dýmotvorných látek.

V této souvislosti budeme procvičovat i záchranu osádek z hořící techniky a poškozených vozidel a hašení požárů.

Každému výcviku musí předcházet dokonalá teoretická průprava. Při této průpravě se nejdříve jednotka seznámí s bojovými a ničivými účinky zápalných látek, zejména napalmu. Ničivé účinky a odolnost materiálů proti vysokým teplotám můžeme demonstrovat na různých druzích ochranných materiálů, výzbrojí, vojenské technice. Pro tyto účely zpravidla použijeme různých druhů napalmu, ale i jiných druhů zápalných látek, např. fosforu, termitu apod. Na různých druzích kovových materiálů ukážeme zejména propalovací účinek zápalných látek. K ukázce hoření zápalných látek na vodě třeba zápalná cvičiště vybavit vodními nádržemi.

Po seznámení jednotky s vlastními zápalnými látkami, vlastnostmi a způsoby jejich použití přistoupíme k výcviku ochrany proti nim a způsobu hašení.

Jednotku nejdříve seznámíme se zásadami odstraňování hořících látek s povrchu těla, výstroje a bojové techniky. Odstraňování hořících látek s povrchu těla a výstroje ukážeme na figurínách. Odstraňování hořících zápalných látek s bojové techniky procvičujeme na maketách nebo vyřezaných bojové technice rozmístěné na stanovištích.

Pak může následovat ukázka hašení ohnisek požárů. Nejdříve ukážeme hašení v otevřeném terénu a teprve potom v okopech. Hořící vozidla hasíme hasicími prostředky, kterými jsou vybaveny, a výpomocnými prostředky (pláštěnkami, ochrannými plášti, pískem, sněhem apod.). Doporučuje se, aby na každém vozidle byly připraveny alespoň 2 sáčky s pískem.

Praktický výcvik musí probíhat za přítomnosti chemického náčelníka a zdravotnického personálu. Při výcviku je třeba nezbytně dodržovat pravidla bezpečnosti. Jednotka musí být vybavena přilbami, pláštěnkami a vševojskovými ochrannými prostředky. Je nutné, aby na jednotlivých výcvikových stanovištích byly připraveny prostředky pro poskytnutí první pomoci. V pohotovosti musí být sanitní vozidlo a lékař.

K výchově směrlosti, rozhodnosti a odolnosti vůči psychickému účinku zápalných zbraní musí následovat výcvik jednotek v překonávání větších ohnisek požárů.

U velitelského sboru po teoretické přípravě, zhlédnutí filmů a ukázek můžeme využít i dalších forem jak zvládnout řízení bojové činnosti vojsk v rozsáhlých ohniscích požárů, jako např.:

— řešení úloh zhodnocení požární situace s rozpočtem sil a prostředků potřebných pro lokalizaci, hašení požárů a záchranných prací;

— skupinové cvičení na mapách, popř. na plastických stolech;

— řešení letůček apod.

Nejlhubší znalostí by si měli osvojit velitelé čet a rot, důstojníci štábů taktického stupně a důstojníci speciálních služeb. Bez dovedností rychle a správně ohodnotit požární situaci a předvídat charakter jejího vývoje nemohou organizovat protipožární ochranu svých jednotek (útvarů) a přijímat rozhodnutí na vedení bojové činnosti v podmínkách požárů rozsáhlých prostorů.

V některých jednotkách se při výcviku s úspěchem používá několika způsobů imitování, a to takových, které umožňují vybudovat výcvikové zařízení. V každém případě je třeba vždy využít k tomuto výcviku vyvedení vojsk do VVP.

Možný způsob imitace — zápalná směs se umístí do trychtýřovitých jamek v zemi (o hloubce 15–20 cm a průměru 30 cm). Trychtýřovité jamky zabezpečují rovnoměrný rozptýl hořlaviny o poloměru do 30 cm a směrový účinek. Tyto trychtýře se budují na pochodových osách nebo směrech útoku. Každý trychtýř se naplní 5–6 l zápalné směsí a do něj se vloží válcová náložka, do které se zabuduje iniciátor. Zkušenosti ukazují, že elektrická síť s 20 sériově zapojenými náložkami je spolehlivá a nijak zvlášť složitá. Z jednoho místa lze současně odpálit několik cílů a vytvořit plamennou clonu (přehradu) o šířce 150–200 m a hloubce 50 m.

Tento způsob imitace lze použít při různých druzích bojové činnosti. Při útoku se plamenné přehradu vytvářejí obvykle ve vzdálenosti 80–100 m před bojovým nebo pochodovým tvarem jednotek. Zvlášť účinná je imitace nepřátelského napadení napalmem před čarou zteče.

V obraně se vytvářejí trychtýře podél předního náspu zákopů (5–10 m) nebo v blízkosti dalších opevňovacích objektů. Především se připraví nezbytná protipožární opatření: jednotky budují ochranná stanoviště proti účinkům zápalných prostředků, překryjí části zákopů, pohotovostní úkryty před předním náspem úkrytů

apod. V okamžiku výbuchu musí být živá síla v úkrytech, přičemž prostředky ochrany jednotlivce (ochranné masky, ochranné přezůvky a rukavice) je účelné obléci předem. Z těchto důvodů můžeme vyhlásit signál radiační a chemické nebezpečí. Při výbuchu začnou jednotky na daný signál hasit ohniska požáru především v zákopech, vybudovaných pro palebná stanoviště a v palebných úsecích. Jednotky současně plní bojové úkoly zaměřené k odrážení útoku protivníka.

Za pochodu je účelné vytvářet ohniska požárů paralelně s pohybujícími se proudy. Nejvhodnější je využít bažinatých úseků na pochodových směrech, různých soutěsek a jiných těžko průchodných míst. V takových případech jsou jednotky nuceny likvidovat ohnisko požáru v chodu.

Takových způsobů imitace budeme používat zejména při taktických cvičeních.

Současné vzplanutí ohnisek ve směrech bojové činnosti jednotek dá názornou představu o situaci na bojišti v případě, že nepřítel použije zápalných prostředků. Přitom vytváříme podmínky pro psychickou přípravu jednotek, pro návrhy k ochraně před zápalnými prostředky a odstraňování následků použití zápalných prostředků.

Příprava vojsk, velitelů a štábů k bojové činnosti v podmínkách hromadného použití zápalných zbraní protivníkem je velmi složitý, ovšem nanejvýš důležitý úkol. V současných podmínkách je objektivní nutností. Války v Koreji, Vietnamu a Egyptě jsou toho jasným důkazem.

K TECHNICKÉMU ZABEZPEČENÍ VOJSK V POLI

Technizace a motorizace armády se mimo jiné projevuje stále se zvyšující nasyceností vojsk ČSLA novou, moderní, složitou technikou a mimo řady jiných opatření si jako **objektivní potřebu** vynucuje novou vyšší kvalitu velení a řízení.

Velení ČSLA se podrobně těmito požadavky zabývalo a v oblasti plánování, řízení a organizace provozu tankové a automobilní techniky byl RMNO číslo 010/77 zaveden nový systém, který má svůj konkrétní výraz ve stanovení **nových norem a zásad provozu tankové techniky**.

V zavedeném systému organizace provozu a ošetřování tankové techniky pod tlakem požadavků, které vyplývají z rostoucí intenzity výcviku při plnění stanovených úkolů bojové a politické přípravy, byly vysoké počty „provozní“ techniky a postupně se snižoval technický stav této techniky. Tato skutečnost se negativně promítala do celého systému provozu, ošetřování a oprav tankové techniky, do systému odborné technické přípravy, do spotřeby náhradních dílů a materiálu a ve svých důsledcích i do celé oblasti bojové pohotovosti. Vysoký počet techniky v provozu, vysoká četnost výjezdů a zavedený systém preventivně technických opatření vytvářely trvalou napjatost mezi potřebami a zdroji, mezi potřebou a časovými a kapacitními možnostmi v ošetřování a opravách techniky, kvalitě a včasnosti jednotlivých opatření i ve spotřebě náhradních dílů a materiálu.

Zavedený nový systém sleduje především eliminaci těchto nepříznivých vlivů a z hlediska potřeb současného stavu i předpokládaného vývojového trendu v dané oblasti **obnovení rovnovážného stavu** mezi potřebami výcviku a možnostmi zabezpečení provozu z **hlediska bojové pohotovosti** tankové techniky.

Z hlediska technického zabezpečení bojové pohotovosti mají rozhodující význam:

- počet techniky v uložení,
- zásoba kilometrů do příští opravy,
- schopnost opravářských prostředků krýt svou kapacitou potřebu oprav techniky.

Základní údaje o nových normách a zásadách provozu tankové techniky

Význam těchto opatření si uvědomíme, uvedeme-li základní údaje o novém systému. Z jejich znalostí vycházíme při hodnocení operačně technických hledisek při organizaci a řízení technického zabezpečení vojsk v poli:

- byly výrazně sníženy počty techniky zařazené jako „provozní“;
- u techniky zařazené jako „uložené“ je část techniky zařazena jako „uložená se zvýšeným proběhem“;
- počty techniky „provozní“ a „uložené“ jsou stanoveny direktivně a jsou diferencovány podle organizační struktury jednotlivých útvarů a svazků;
- pro jednotlivé druhy a typy techniky jsou direktivně určeny roční normy proběhu kilometrů na jedno vozidlo, které nesmíme překročit;
- základním a rozhodujícím stupněm organizace provozu je pluk. Velitel pluku ovlivňuje zařazení techniky do jednotlivých skupin při dodržení stanovených norem;
- byly upraveny zásady ošetřování techniky, normy pro ošetřování techniky (jak mezošetřovací, tak i časové), při čemž jako rozhodující druh technického ošetřování je znovu zavedeno „každodenní ošetřování“;
- byly upraveny mezioperační normy;
- jako rozhodující kritérium pro zabezpečení bojeschopnosti techniky bylo přizpůsobeno sledování „rozježděnosti“ (tj. zásoby kilometrů do příští střední nebo generální opravy);

Tabulka 1

Minimální zásoba kilometrů do střední opravy u bojové techniky zařazovaná jako „uložená“

DRUH A TYP TECHNIKY		Minimální zásoba km do střední opravy
TANKY	T-34/85, SHD-100	1200
	T-54 A	2000
	T-54 M, T-55, A, K	2500
	pásové tankové podvozky	2000
OBRNĚNÉ TRANSPORTERY	bojové vozidlo pěchoty	3500*
	OT-62	2500
	BTR-50 pk	2000
	OT-810	3000
	OT-64, OT-65, BRDM-2	5000

Poznámka:

* nebo 8000 km do generální opravy, pokud střední oprava nebude prováděna.

DRUH TECHNIKY		Stanovená roční norma proběhu kilometrů vozidla, zařazeného ve skupině		
		provozní	uložená se zvýšeným proběhem	uložená
Tanky	u útvarů s plnými počty techniky a osob	2400	500	250
	u útvarů se sníženými počty techniky a osob	2000	500	250
Bojové vozidlo pěchoty		2400	750	300
OT	pásové	1600	500	250
	polopásové	2000	750	500
	kolové	2800	900	650
Pásové podvozky speciální techniky		1000	—	375
Speciální tanky	vyprošťovací	800	—	250
	jeřábové	—	—	100*
	ostatní	800	—	100

Poznámka:

* roční norma práce jeřábové nástavby je maximálně 20 pracovních hodin.

— byl ujednocen systém technického ošetřování v míru a při vedení bojové činnosti;

— do skupiny „uložené“ techniky jsou zásadně zařazována vozidla z výroby po generální opravě (tj. vozidla s největší zásobou kilometrů a v nejlepším technickém stavu);

— zásoba kilometrů do nejbližší střední nebo generální opravy u techniky „uložené“ musí být nejméně 50 % meziopravní normy a po celou dobu uložení nesmí pod tuto hodnotu klesnout;

— tanková technika ze skupiny „provozní“ odesílaná ke generální opravě se ihned uhrazuje ze skupiny „uložené“ s nejmenší zásobou kilometrů do příští opravy;

— tanková technika „provozní“ odesílaná ke střední opravě se nenahrazuje a po jejím návratu ze střední opravy se opět zařazuje jako technika „provozní“;

— jsou určeny závazné nepřekročitelné normy a zásady pro používání tankové techniky pro jednotlivé druhy výcviku (výcvik v řízení, výcvik záloh, střelecká příprava, taktická příprava apod.), při čemž normy pro taktická

Tabulka 3

Proběh kilometrů bojové techniky na taktických cvičeních – norma

TAKTICKÁ CVIČENÍ	MAXIMÁLNÍ PROBĚH km JEDNOHO VOZIDLA OD VÝJEZDU Z PARKU DO NÁVRATU DO PARKU			
	tanky	BVP	OT pásový	OT kolový
Roty (roty s BOS)	25	25	25	65
Praporu	60	60	60	150
Pluku	100	120	100	260
Divize	150	180	150	390

Poznámka:

Přitom jsou direktivně stanoveny počty vyváděné techniky na jednotlivá cvičení i zásady pro použití techniky „uložené se zvýšeným proběhem“.

Techniku zařazenou ve skupině „uložená“ je v průběhu výcvikového roku dovoleno použít dvakrát a to na plukovní a divizní taktická cvičení při dodržení stanovených zásad a norem.

Je stanoveno, že plánovaný i skutečný proběh kilometrů na jednotlivá taktická cvičení musí vycházet z přidělených norem a stavu jejich čerpání.

Tabulka 4

Lhůty ošetřování bojové techniky

DRUH OŠETŘENÍ	LHŮTA OŠETŘENÍ PO PROBĚHU KILOMETRŮ			
	tanky	BVP	OT	
			pásový	kolový
Kontrolní prohlídka	Před každým výjezdem a na zastávkách (přestávkách bojové činnosti)			
Každodenní ošetření	Po ukončení denního provozu bez ohledu na proběh			
Technické ošetření číslo 1	1000	2500	1000	2000
Technické ošetření číslo 2	2000	5000	2000	6000

> A ZVLÁŠTNÍ DRUHY OŠETŘENÍ:

- doplňkové,
- ošetření v průběhu uložení,
- příprava techniky na letní (zimní) provoz,
- ošetření po plavbě, hlubokém brodění, jízdě tanků pod vodou,
- ošetření při provozu ve zvláště těžkých podmínkách.

Je nařízeno toto technické ošetření vykonat rovněž při každé běžné opravě s pracností větší, než 4 hodiny (pokud má vozidlo ujeto od posledního technického ošetření více než 50 % mezi-ošetřovací normy).

cvičení na jednotlivých stupních (rota—prapor—pluk—divize) se započítávají od výjezdu z parku do návratu zpět;

— mění se celá plánovací metodika, při čemž hlavním centrem organizace provozu se stává stupeň pluku;

— nové zásady organizace provozu rovněž upřesňují zásady pro centralizované využívání tankové techniky k zabezpečení výcviku ve VVP a některých dalších učeně výcvikové základny;

— je uplatňován oprávněný požadavek, aby při provozu techniky v polních podmínkách, zejména ve vojenských výcvikových prostorech, byla zvětšena četnost, rozsah i kvalita technických ošetřování;

— poškozená tanková „provozní“ technika se opravuje urychleně ihned po vzniku poškození, bez ohledu na denní dobu.

Základní kalkulační údaje a normy provozu viz **tabulky 1—4**.

Tato opatření mají zabezpečit vysokou technickou spolehlivost tankové techniky, bojeschopnost a vyšší kvalitu plánování, organizace a řízení provozu. V mírovém výcviku potom zabezpečit vysokou efektivnost v provozu techniky při plnění výcvikových úkolů podle plánů bojové a politické přípravy.

Celý přístup řešení uvedené problematiky ukazuje novou, vyšší kvalitu řízení, nové nároky na všechny funkcionáře, kteří plánují, organizují a řídí výcvik i provoz a ošetřování tankové techniky.

Vliv zásoby kilometrů tankové techniky na technické zabezpečení svazků v poli

Organizaci technického zabezpečení divize v poli výrazně ovlivňuje stav „rozježděnosti“ tankové techniky, zejména tanků. Velitel, štáb a zejména zástupce velitele pro technické věci musí jak v období plánování bojové činnosti, tak i v jejím průběhu velmi pozorně sledovat ukazatel „stav zásoby km“. Požadavek „dobré“ rozježděnosti techniky u útvaru nebo svazku je, aby byla rovnoměrná v celém rozsahu meziopravní normy.

Na výcvik vojsk se spotřebuje ročně určitý objem spotřeby km, který můžeme zabezpečit:

a) Dosavadním způsobem:

— větším počtem vozidel s menším ročním proběhem (dosavadní 1 500 km provozní tank za rok).

Výhoda: Vozidla nejsou tak intenzivně exploatována a lze udržet lepší technický stav.

Nevýhoda: Velký počet provozní techniky více nebo méně opotřebované.

Do skupiny uložených vozidel zařazovat vozidla jak po generální, tak i po střední opravě. Provozních tanků bylo 30 % a uložených 70 %.

b) Nový způsob podle RMNO č. 010/75:

— menším počtem provozních vozidel se zvýšeným ročním proběhem (nový 2 200 km provozní tank za rok).

Výhoda: Zvýšeným ročním proběhem se zkracuje cyklus, kdy vozidlo jde do SO nebo GO a tím je dosaženo lepšího technického stavu celkového počtu vozidel.

Nevýhoda: Na udržení bojeschopnosti provozních vozidel nutno vynaložit více úsilí.

Do skupiny provozních jsou zařazována vozidla po SO a tím se dosáhne zkrácení doby, kdy vozidlo projde GO.

Do skupiny uložených jsou zařazována vozidla z výroby a po GO. Tím dosáhneme celkového zlepšení technického stavu a bojeschopnosti techniky.

Provozních tanků je 13 % a uložených 87 %.

Důležitost „rozježděnosti“ jako kvalitativního ukazatele si uvědomíme, hodnotíme-li jej v závislosti na úkolu, který má příslušný svazek plnit, dále na předpokládaném **skutečném proběhu** kilometrů a v neposlední řadě z hlediska bojeschopnosti svazku.

Stav tanků, bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů a všech druhů podvozků, které slouží jako nosiče zbraní a různých speciálních nástaveb, mají pro bojovou pohotovost a bojeschopnost velmi důležitý význam. Musíme přihlížet též k tomu, že tato technika má poměrně nízkou mezipravní normu (proběh kilometrů do střední nebo generální opravy).

Mezipravní normy viz **tabulku 5**.

Tabulka 5

Mezipravní normy hlavních druhů bojové techniky

TYP TECHNIKY		MEZIOPRAVNÍ NORMA (km)	
		od výroby (GO) do SO	od SO do GO
TANKY	T-54 A, T-54 M, T-55, T-55 A, VT-55 A	6 000	4 000
	T-34/85, VT-34, JT-34, SHD-100	3 000	3 000
BOJOVÉ VOZIDLO PĚCHOTY		8 000	6 000
OBRNĚNÉ TRANSPORTÉRY	OT-62	5 000	5 000
	OT-BTR 50 pk	5 000	4 000
	OT-810	10 000	10 000
	OT-64	12 000	12 000
	OT-65	12 000	12 000
	BRDM-2	12 000*	12 000*

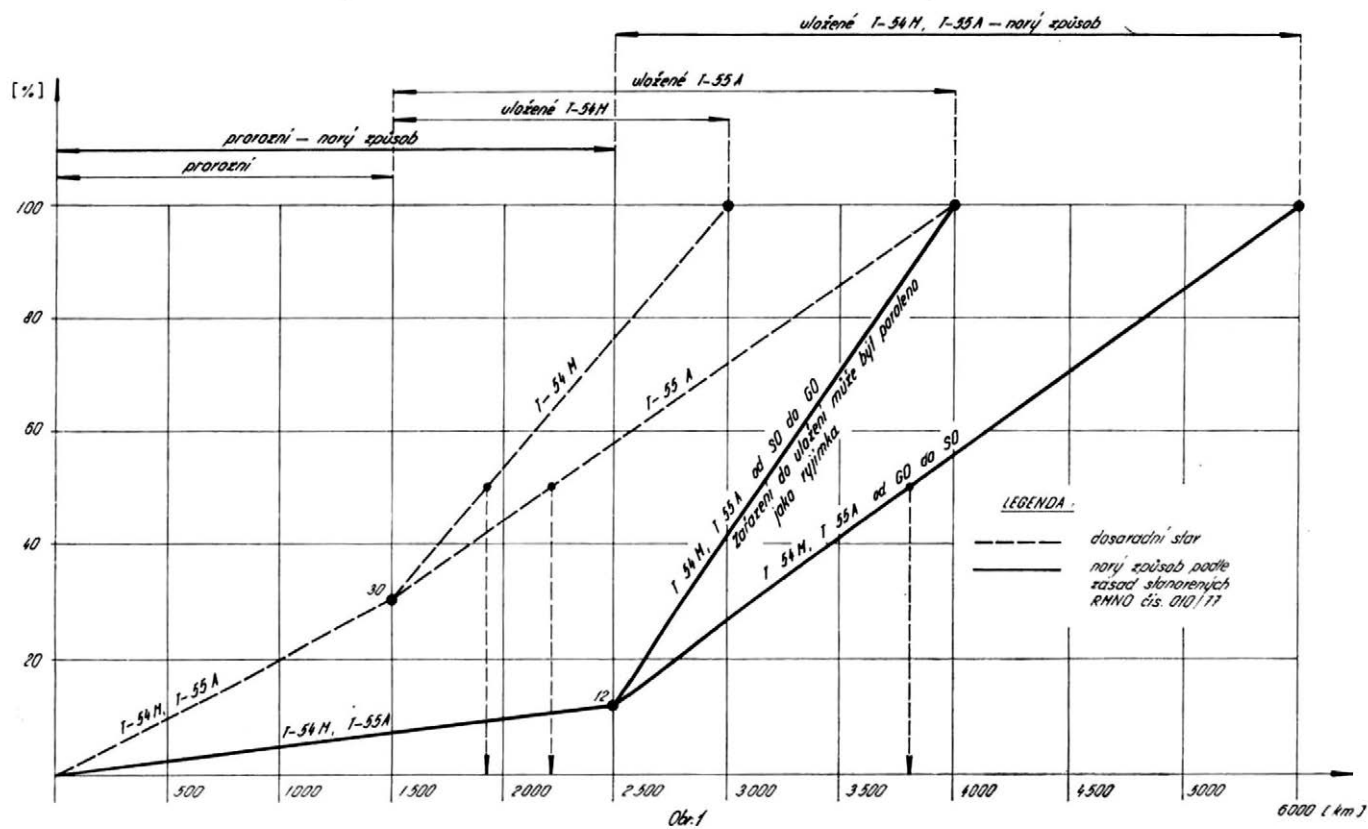
Poznámka:

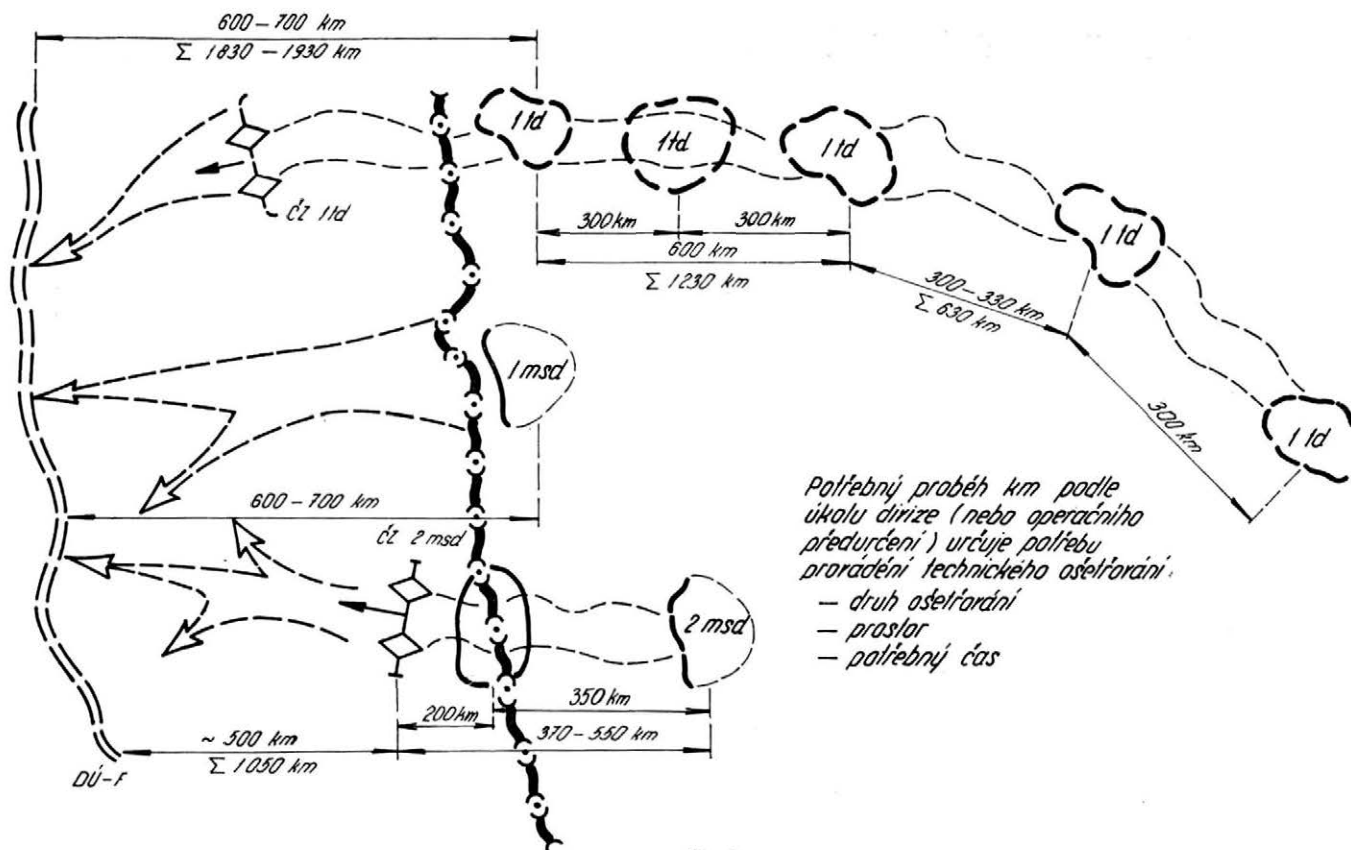
* uvedená norma je do GO (bez SO).

Jak tento ukazatel ovlivňuje bojeschopnost, si ukážeme na grafu rozježděnosti (viz **obr. 1**) pro hlavní druhy a typy tankové techniky. Vycházím z teoretického předpokladu, že u msd jsou tanky T-54 a BVP a u td T-55 a OT-62. Na svislou osu vynáším počet tanků a OT v procentuálním vyjádření a na vodorovnou osu zásobu kilometrů do příští opravy (rozježděnost).

Graf můžeme zjednodušit tím, že skutečnou rozježděnost vyjádříme proložením přímky. Při hodnocení vezmeme v úvahu upravené normy proběhu u „provozní“ techniky, které byly zvýšeny (u tanků z dosavadních 1 500 km na 2 400 km, u BVP na 2 400 km, u OT pásových na 1 600 km). Současně

Teoretický graf rozjezdčnosti tanků T-54M a T-55A

Potřebný průběh km podle
úkolu divize (nebo operačního
předurčení) určuje potřebu
proradění technického osvětlování:

- druh osvětlování
- prostor
- potřebný čas

Obr. 2

s tím chci zdůraznit, že byly zkráceny normy do technických ošetřování (u tanků a OT pásových na 1 000 km, u BVP na 2 500 km).

Které dílčí závěry z tohoto grafického vyjádření jednotlivých závislostí vyplývají:

1. Z grafu je zřejmé výrazné snížení počtu „provozních“ tanků (z původních 30 % na 12–13 %).

2. Výrazný je vliv prodloužení mezipravních norem tanků a tím spolu se snížením počtů „provozních“ tanků nárůst zásoby kilometrů u „uložených“ tanků.

3. Vezmeme-li např. jako orientační hodnotu 50 % z celkového počtu tanků a zkoumáme-li stav zásob kilometrů do příští opravy podle dosavadního a nového způsobu organizace provozu a zásad pro uložení techniky, vidíme výrazné rozdíly. Zatím co při dosavadním způsobu organizace provozu 50 % uložených tanků T-54M mělo menší zásobu km jak 2 000 km a u tanků T-55A menší jak 2 500 km, má při novém způsobu organizace provozu 50 % tanků zařazených jako „uložené“ zásobu cca 3 800 km. Význam tohoto ukazatele z hlediska operačně taktického není třeba zdůrazňovat.

4. Ide i o výrazné zvýšení technické spolehlivosti tanků, které vyplývá ze zkrácení mezišestřevacích norem a zavedení každodenního ošetření.

5. Podobné vyjádření můžeme použít i pro ostatní druhy tankové techniky s využitím údajů v tabulkách.

Význam nových opatření si ještě více uvědomíme, jestliže tyto teoretické zásady budeme aplikovat na konkrétní příklad. Uvažujeme příklad bojové činnosti divize vzhledem k možnému místu a úloze v operační sestavě vševojskové armády. Vševojsková divize může být v prvním nebo druhém sledu armády, v sestavě druhosledové armády, anebo v záloze frontu. Jestliže to schematicky znázorníme a uvedeme předpokládanou intenzitu provozu pro jednotlivé divize podle jejich místa v operační sestavě armády do zasazení a v průběhu vedení bojové činnosti, můžeme tyto teoretické úvahy konkretizovat (viz **obr. 2**).

Na **obr. 2** předpokládáme:

1 msd jako prvosledovou,

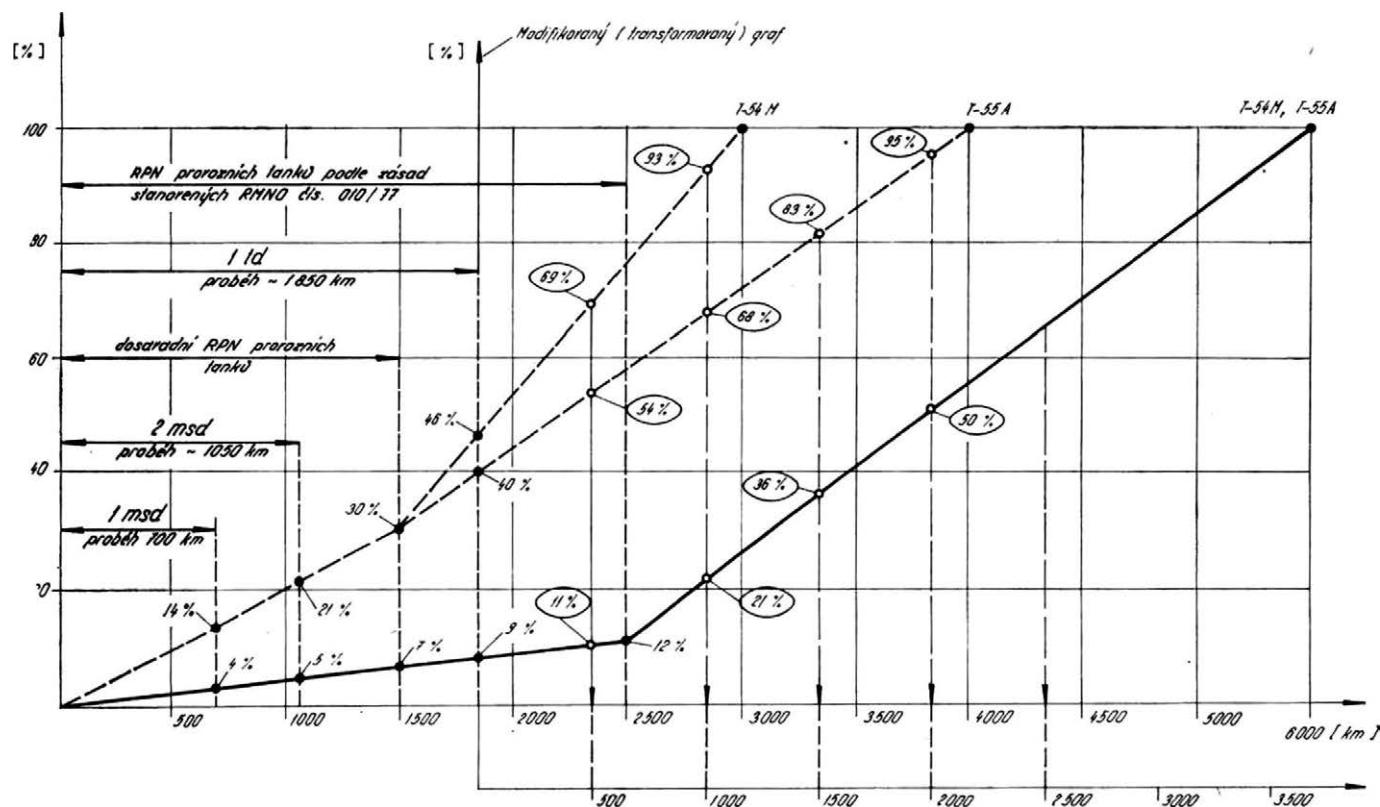
2 msd jako druhosledovou,

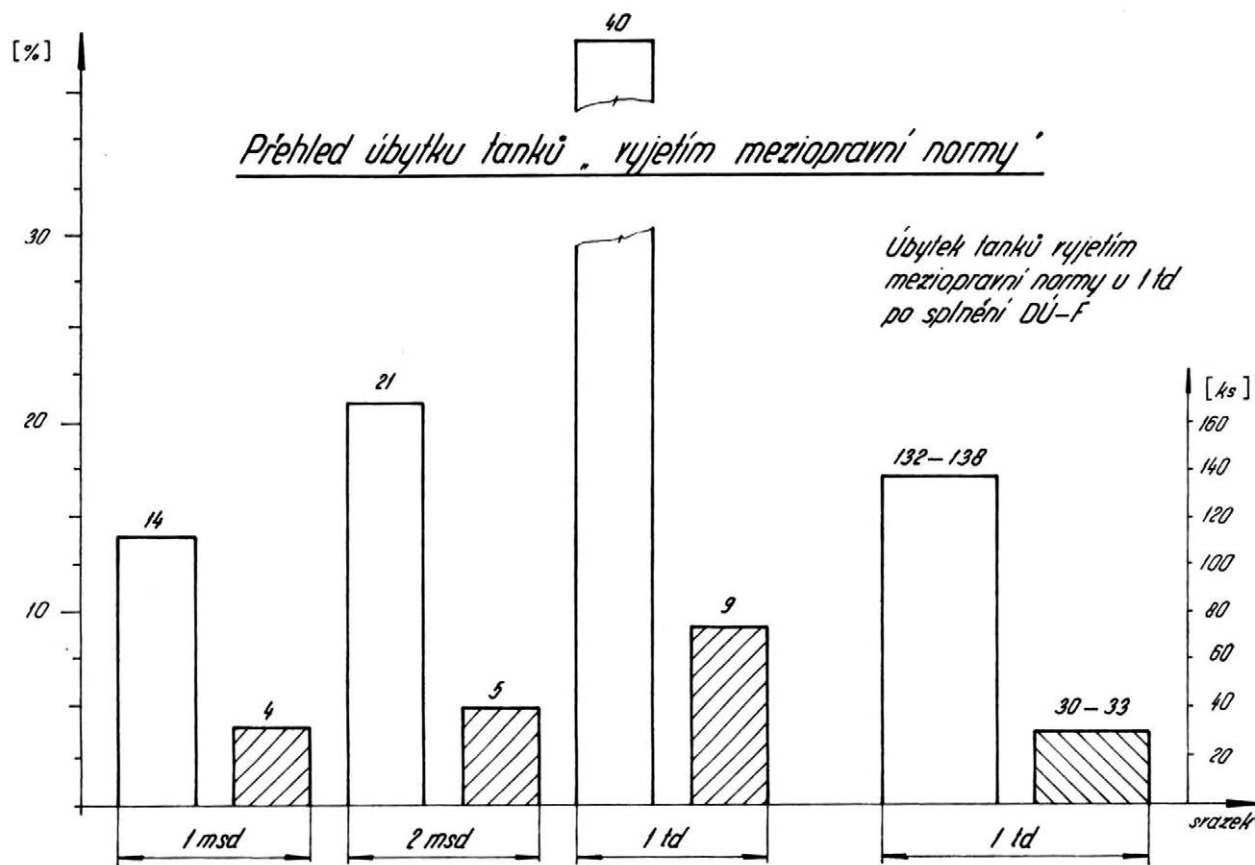
1 td jako divizi druhosledové armády nebo zálohy frontu.

Jestliže vyjdeme z teoretického grafu rozježděnosti (**obr. 1**) a v tomto grafu vyneseme předpokládané hodnoty intenzity provozu v závislosti na úkolech jednotlivých divizí (operačního předurčení), dostaneme **aplikovaný graf** rozježděnosti tanků a přímo odečítáme počet techniky (v procentuálním vyjádření) bez zásoby kilometrů vlivem provozu. Proložíme-li do tohoto grafu transformovanou síť pro libovolnou divizi s novými souřadnicemi průběhu kilometrů, získáme přehled o stavu zásob kilometrů u tanků (nebo jiných druhů tankové techniky na konci operace, popř. po splnění určitého úkolu podle toho, jaký způsob transformace sítě zvolíme). Praktické vyjádření viz **obr. 3 a 4**.

Pochopitelně výsledky je třeba vyhodnotit. Z **obr. 3** vidíme, že úbytek tanků v důsledku „vyjetí“ mezipravní normy pro znázorněný příklad bude (viz **obr. 4**):

Aplikovaný graf rozježděnosti tanků T-54M a T-55A

	Dosavadní způsob	Nový způsob
— pro 1 msd	14 %	4 %
— pro 2 msd	21 %	5 %
— pro 1 td (T-54M)	46 %	9 %
— pro 1 td (T-55A)	40 %	9 %

Se zásobou km do příští opravy menší jak 500 km u 1 td po splnění DÚ — F bude:

— u T-54M	69 % *)	11 % *)
— u T-55A	54 %	11 %

[Údaj označený jako *) uvádím pouze orientačně.]

Zástupce velitele divize pro technické věci je povinen na základě této analýzy navrhnout veliteli divize nejen potřebná opatření, ale na tuto skutečnost upozornit již při plánování bojové činnosti.

Závěry

1. Odečítáním z grafu na **obr. 3** je zřejmé, že u **1 msd** po splnění DÚ F technický stav tanků z hlediska zásoby km do příští opravy umožňuje pokračovat v plnění úkolu a bojové činnosti, protože očekávaný úbytek tanků v důsledku vyčerpání meziopravní normy (což samo o sobě ještě neznamená, že vozidlo není bojeschopné) je:

— podle dosavadních zásad provozu 14 %, což reprezentuje přibližně hodnotu čtyř tankových rot;

— podle nových zásad provozu 4 %, což značí přibližně hodnotu jedné tankové rot.

2. U **2 msd** (ve zvoleném příkladu divize 2. sledu armády) při předpokládaném celkovém proběhu 1050 km je nutné u tanků po splnění DÚ F technické ošetření číslo 1 (TO-1).

Úbytek tanků v důsledku vyčerpání meziopravní normy bude:

— podle dosavadních norem provozu 21–22 % tanků, tj. hodnota cca 40 až 45 tanků, tedy hodnota jednoho a půl tankového praporu;

— podle nových norem provozu 5–6 %, tj. cca 7–10 tanků, tedy hodnota jedné tankové rot.

3. U **1 td** (v našem příkladě buď v sestavě Jruhosledové armády, nebo v záloze frontu) zásoba kilometrů zabezpečuje splnění úkolu. Z **obr. 2** i grafu znázorněném na **obr. 3** je zřejmé, že po přesunu na velkou vzdálenost, ještě před zasazením divize bude třeba technické ošetření číslo 1 (TO-1). Pro zvolený příklad nebude s největší pravděpodobností k úplnému dokončení prací technického ošetření číslo 1 dostatek času, a proto jednotlivé operace a úkony tohoto ošetření bude nutné zařadit podle pořadí důležitosti a naléhavosti a technického stavu jednotlivých vozidel do prací v rámci každodenního ošetřování. Tím dosáhneme požadované technické spolehlivosti tanků.

Z grafu můžeme odečíst, že úbytek tanků v důsledku vyjetí meziopravní normy po splnění DÚ F bude:

a) u tanků T-54M (údaj uvádím jako porovnávací):

— podle dosavadních zásad: 46–47 %, tj. **145–155 tanků!**

— podle nových zásad: 9–10 %, tj. **30–33 tanků!**

b) u tanků T-55A:

- podle dosavadních zásad: 40—42 %, tj. **132—138 tanků!**
- podle nových zásad 9—10 %, tj. **30—33 tanků!**

Budeme-li uvažovat, že proběhly nejdůležitější úkony technického ošetření číslo 1 (a ostatní byly zařazeny do prací každodenních ošetřování), můžeme podle skutečného technického stavu jednotlivých vozidel prodloužit meziopravní normu nejméně o 500 km a tím snížit dále úbytek tanků v důsledku vyjetí meziopravní normy. K tomuto opatření musíme přistupovat velmi uvážlivě a odpovědně a toto řešení bude záviset na konkrétní situaci a technickém stavu techniky.

Ve všech obdobných případech musí zástupce velitele pro technické věci navrhnout veliteli přijatelná, technický zdůvodněná a realizovatelná opatření. Po jejich schválení velitelem zabezpečí jejich úplnou a včasnou realizaci tak, aby úbytek tanků vyjetím meziopravní normy neohrožoval splnění uložených úkolů.

Význam realizace nových zásad a norem provozu z operačně technického hlediska je tedy zřejmý. Znovu zdůrazňuji, že podle dosavadních zásad provozu by činil pro zvolený příklad úbytek v hodnotě téměř **1,5 tankového pluku!** Při realizaci provozu podle nových zásad bude tento úbytek v hodnotě **1. tankového praporu.**

Snazší orientaci umožňuje grafické vyjádření na **obr. 4**, kde ve sloupkovém diagramu jsou uvedeny tyto údaje:

- levý sloupek vždy vyjadřuje v procentuálním vyjádření úbytek tanků vyjetím meziopravní normy při organizaci provozu podle dosavadních zásad;
- pravý sloupek udává stejný údaj pro případ, kdy provoz je organizován podle nových zásad;
- v pravé části obrázku je pro 1 td vyjádřeno pro tank T-55A v absolutních číslech — udává počty tanků, které značí úbytek při splnění DÚ F vyjetím meziopravní normy.

OBNOVA ŽELEZNIČNÍCH MOSTŮ V ÚTOČNÉ OPERACI

Obnova železničních mostů je nedílnou a v řadě případů rozhodující součástí obnovy železnic za války. Lhůty obnovy železničních mostů a zejména rozhodujících velkých mostů musí být takové, aby umožňovaly dosáhnout požadovaná tempa obnovy železnic v týlovém prostoru fronty.

Parametry obnovených železničních mostů musí splňovat požadavky kladené na obnovu celého obnoveného železničního směru. Požaduje se, aby na železničním směru bylo dosaženo provozní výkonnosti 8–12 tisíc tun přísunu zásob denně při propustné výkonnosti 18 párů vlaků/24 h (tzn., že za 24 hodin projede 18 vlaků směrem k frontě a stejný počet zpět). Počítá se s vlaky o 110 nápravách (tj. o délce 600 m), o váze 1200 t (váha nákladů 600–800 t), s nápravovým tlakem 13 Mp s minimální jízdní rychlostí na obnovených úsecích 30 km/h.

Z hlediska současných názorů o použití železničního vojska ve frontové útočné operaci jsou při cvičení uvažovány různé železniční směry. Možná varianta předpokládá směrů může být:

Směr č. 1: Cheb — Bamberg — Würzburg — Aschafenburg — Darmstadt — Worms.

Směr č. 2: Domažlice — Schwandorf — Pommelsbrunn — Nürnberg — Schwäbisch Hall — Karlsruhe — Würth.

Směr č. 3: Domažlice — Schwandorf — Regensburg — Donauwörth — Tuttlingen — Neuf Brisach.

Směr č. 4: Klatovy — Landshut — München — Aulendorf — Waldshut — Basel.

Kromě železničních směrů se na železniční síti uvažuje o různých železničních spojích (převážně příčných železničních směrech), které umožňují propojení mezi železničními směry.

V uvedené variantě činí délka železničních směrů 2136 km, délka celé uvažované železniční sítě (včetně spojek) představuje 2755 km železničních tratí.

Převážný počet železničních tratí má velký počet mostních objektů. Mimoúrovňové přejezdy železničních tratí se železničními i silničními kombinacemi zvyšují počet překážek mostního charakteru. Četné toky a hluboké údolí vyžadují velký počet středních a velkých přemostění, často na vysokých podpěrách.

Mosty jako přirozené překážky jsou z převážné většiny záměrně připravovány k ničení a je nutné počítat s velkým rozsahem jejich ničení. U velkých mostů se předpokládá 100% ničení.

Železniční mosty mohou ničit:

- jaderné údery, a to buď přímým zá-
sahem na železnici, nebo nepřímou na jiný
cíl v blízkosti mostu,
- bojová činnost vojsk obou bojujících
stran,

— zátarasy v taktické nebo operační hloubce včetně jaderných min.

Ztížení obnovovacích prací může způsobit zamoření mostů bojovými chemickými látkami a radioaktivními látkami.

V prostorech střetného sražení, kde se rozhoduje o získání iniciativy v počátečním období války, můžeme předpokládat menší rozsah úmyslně zničených mostů.

Hluboká údolí a široké vodní toky často znemožňují odstraňování trosk zničených mostů v přijatelné době a vyzývají si obnovu přemostění mimo pů-

mínkách ve vzdálenosti obnovovaného mostu od původní osy činí délka příjezdu k mostu 100–200 m, takže se délka původního přemostění zvětšuje o 200–250 m.

Počty železničních mostů na uvedených železničních směrech, jejich celková a průměrná délka viz **tabulky 1, 2 a 3**. Za velké mosty považujeme mosty delší než 100 m a z mostů o délce od 60 do 100 m ty, u kterých výška podpěr přesahuje 8 m. Mosty kratší než 25 m označujeme jako malé, zbývající mosty jako střední.

Tabulka 1

Velké železniční mosty

Železniční směr číslo	Délka železničního směru (km)	Počet mostů (ks)	Celková délka přemostění (m)	Průměrná délka mostu (m)
1	444,4	6	1 972	328,7
2	451,4	13	1 926	148,2
3	600,0	29	4 612	159,0
4	640,5	15	2 143	142,9
Celkem	2 136,3	63	10 653	—
Průměrně	534,0	15,8	2 663	169,1

vodní osu. To vyžaduje zdoluhavé budování zemního tělesa příjezdných ramp k mostu, nebo stavbu příjezdů z mostních konstrukcí. V závislosti na terénních pod-

Průměrná délka velkého železničního mostu činí 169 m. Na 100 km železnic připadají 3 velké mosty a na 1 km cca 5 m přemostění velkými mosty.

Tabulka 2

Střední železniční mosty

Železniční směr číslo	Počet mostů (ks)	Celková délka přemostění (m)	Průměrná délka mostu (m)
1	17	601	35,4
2	25	1 007	40,3
3	52	2 355	45,3
4	25	1 085	43,4
Celkem	119	5 084	—

Průměrná délka středního mostu činí 42,4 m. Na 100 km železnic připadá 5,6 m mostu a na 1 km trati cca 2,4 m přemostění středními mosty.

s podpěrami do 15 m a o délce přemostění do 200 m a to 69 %.

Mosty na vysokých podpěrách (zpravidla 20 m a vyšších) vedou přes hluboká

Tabulka 3

Malé železniční mosty

Železniční směr číslo	Počet mostů (ks)	Celková délka přemostění (m)	Průměrná délka mostu (m)
1	151	1 784	11,8
2	235	2 537	10,8
3	250	2 695	10,8
4	267	2 787	10,4
Celkem	903	9 803	—

Průměrná délka malého mostu je 10,9 m. Na 100 km železnic připadá 42 malých mostů a na 1 km trati 4,6 m přemostění malými mosty.

Celkový počet železničních mostů na uvažovaných směrech je 1 085 o celkové délce 25 540 m. Na 100 km železnic připadá 51 mostů a na 1 km trati 12 m přemostění.

Velkých železničních mostů do délky 150 m je na uvažovaných železničních směrech 68 %, mostů do délky 200 m je 81 %. Mosty delší než 250 m představuje 11 %. Velkých mostů s podpěrami nižšími než 15 m je 78 %, s podpěrami od 15 do 30 m 14 % a mostů s podpěrami nad 40 m je 8 %. Největší počet velkých mostů je

údolí s málo širokými řekami, což umožňuje situovat mostní podpěry obnovovaných mostů tak, aby byly zakládány na suchu. Při pokládání podpěr na vodě je běžná hloubka vody 3–4 m o rychlosti 1–2 m/s. Za zvýšených vodních stavů dosahuje hloubka vody 5–6 m a rychlosti 2–3 m/s.

Údaje o železničních mostech na celé uvažované železniční síti (na železničních směrech a spojkách) viz **tabulku 4**.

Předmětem ničení na železničních tratích mohou být i propusti, které nahrazujeme zpravidla mostními konstrukcemi o rozpětí 15–25 m. Na uvažovaných železničních směrech je 1 094 propustí a na 100 km železnice jich připadá 51.

Tabulka 4

Železniční mosty na všech tratích

Druh mostů	Počet mostů (ks)	Celková délka přemostění (m)	Průměrná délka mostu (m)	Délka mostu na 1 km trati (m/km)
Velké	70	11 837	160,1	4,3
Střední	214	9 372	43,8	3,4
Malé	1 172	12 572	10,7	4,6
Celkem	1 456	33 781	—	12,3

Tabulka 5

Druh mostu	Předpokládaný dopad zničení v %	Počet zničených mostů (ks)	Délka zničených mostů (m)	Délka zničeného mostu na 1 km trati (m/km)
Velké	100	63	10 654	5,00
Střední	10	12	510	0,24
Malé	2	18	196	0,10
Propusti	2	22	440	0,20
Celkem	—	115	11 800	5,54

Hrubé údaje v předpokládaném zničení mostů a propustí na uvažovaných železničních směrech viz **tabulku 5**.

Porovnání údajů z tabulek vyplývá, že nejvýhodnější železniční směr z hlediska obnovy železničních mostů je směr č. 1 a také směr č. 2, nejméně výhodný je směr č. 3.

Železniční svazek bývá nasazen při obnově železnic za vojsky v týlovém prostoru frontu na úseku 100–150 km dlouhém.

Na tomto lze očekávat zničené:

- 2–4 velké mosty o celkové délce 350–700 m,
- 1–3 střední mosty,
- 1–2 malé mosty,
- 1–3 propusti.

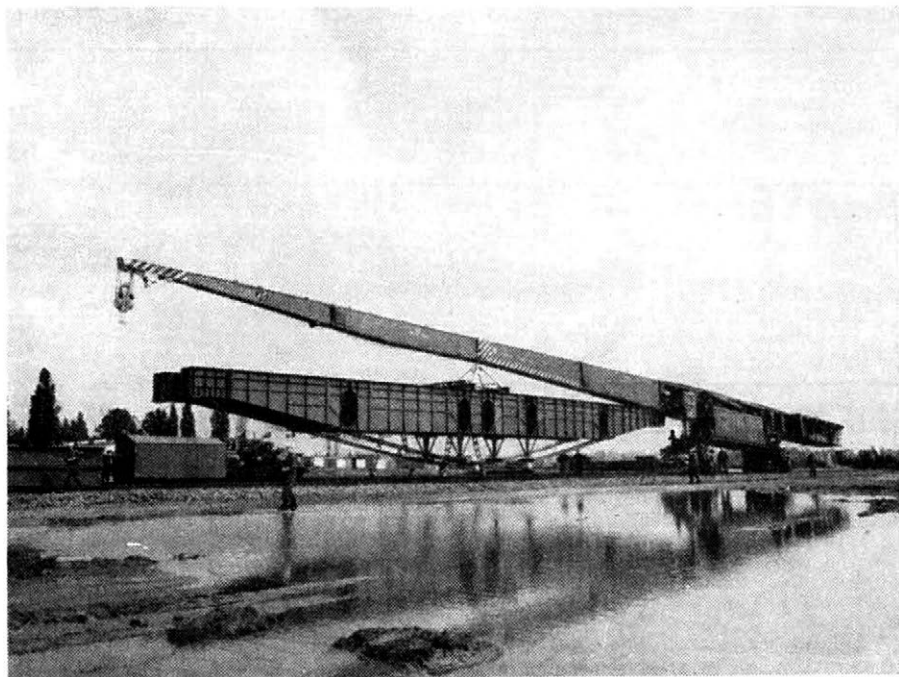
Z požadovaného tempa obnovy železnic za vojsky při frontové útočné operaci a z předpokládaného rozsahu zničení vyplývá, že velký železniční most máme obnovit za 3–5 dnů. Pouze výjimečně lze při obnově zvláště velkého nebo obtížně obnovitelného mostu připustit dobu obnovy delší než 5 dní, nejdéle ale 7 dní. **Dobu obnovy je nutno považovat** v problematice obnovy železničních mostů **za otázku primárního významu**. Dalšími závažnými otázkami jsou potřeba denních výkonů, potřeba obnovovacího materiálu a jeho doprava, potřeba a přepravitelnost mechanizačních prostředků pro obnovu apod.

Velké železniční mosty mají být obnovitelné v požadovaných lhůtách z jedné strany. Vzhledem k tomu, že obnova velkého mostu z obou stran vyžaduje velké množství sil a prostředků a dochází k jejich vysoké koncentraci na jednom místě, lze o tomto způsobu obnovy uvažovat pouze výjimečně.

Z uvedeného vyplývá, že **pro obnovu železničních mostů za války bude rozhodující obnova velkých mostů**. Doba obnovy propustí, malých a středních mostů musí být v zájmu hladkého průběhu obnovovacích prací podstatně kratší.

Neobnovené mosty ztěžují obnovu železničních úseků, zpomalují přísun obnovovacího materiálu, přesuny mechanismů a prodlužují dobu obnovy. Z hlediska rychlého tempa obnovovacích prací jsou limitující zejména zničené mosty na počátku úseků obnovy železničních stavebních útvarů a železničního svazku. Takto situované mosty je nutné obnovit v co nejkratší době, a proto jejich obnově musíme věnovat maximální úsilí. U mostů situovaných na konci úseku obnovy železničních útvarů popř. svazku, počítáme s delší dobou obnovy. Požaduje se, aby propusti a malé mosty byly obnoveny za 1–2 dny a aby doba obnovy středních mostů nepřekročila 3 dny.

Při obnově železničních mostů se používají dřevěné, železobetonové a kovové konstrukce. Z kovových konstrukcí dosáhly nejširšího uplatnění ocelové rozebíratelné konstrukce mostních polí a podpěr (pilířů), které nejlépe vyhovují operačním požadavkům na materiál pro obnovu železničních mostů. Tyto konstrukce nejlépe splňují požadavky na vysoké tempo obnovy při relativně malé spotřebě denních výkonů. Výhodou dřevěných konstrukcí je možnost těžení materiálu z místních zdrojů, ale jejich výroba je pomalá a pracná. S železobetonovými konstrukcemi se při obnově železnic za vojsky nepočítá, v omezeném rozsahu je můžeme použít při obnově železničních mostů na území vlastního státu.

Obr. 1

K obnově železničních mostů za války používáme tyto druhy materiálu a konstrukcí:

1. Mostní konstrukce

— Dřevěné prosté trámy, např. svazky trámů a roštové nosníky se používají pro obnovu mostních polí v rozpětí 4–12 m. Výhodou je možnost použití materiálu z místních zdrojů, výroba na místě a snadná montáž, nevýhodou pomalé tempo stavby (0,5–1,0 m/h) a malé rozpětí mostních polí. Použití roštových nosníků vyžaduje odborné tesařské práce.

— Netypizované ocelové nosníky, železobetonové prefabrikáty, zachované části zničených mostních konstrukcí a kolejnicové svazky. Tyto konstrukce budou těženy z místních zdrojů a používány podle jejich vhodnosti pro obnovu. Kolejnicové nosníky lze použít pro rozpětí 2–2,5 m a dosáhnout tempo jejich montáže 0,5 až 2,0 m/h. Výhody a nevýhody těchto konstrukcí jsou obdobné jako u dřevěných mostních konstrukcí.

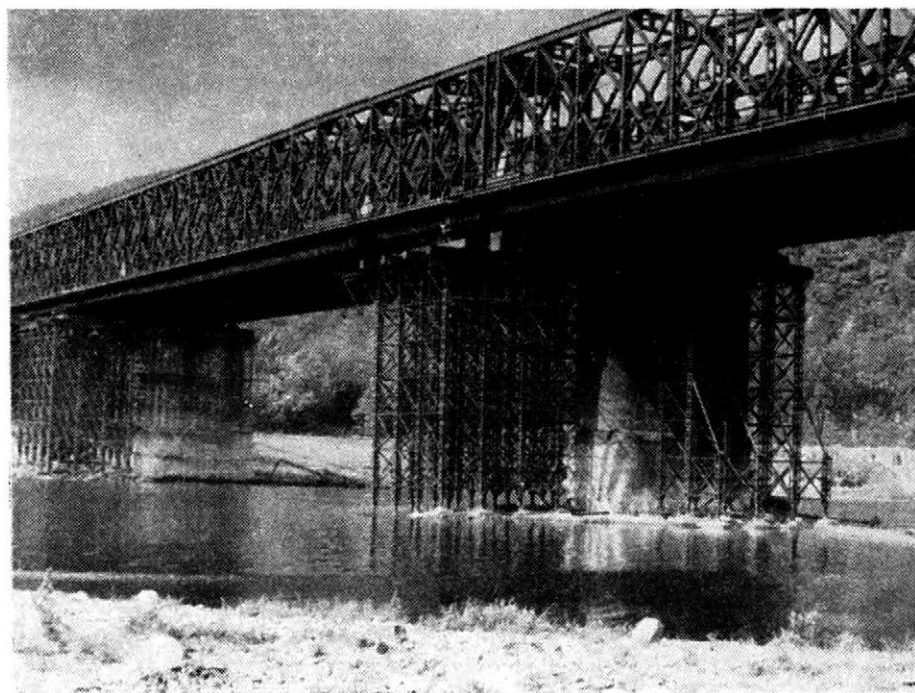
— Typizované konstrukce z ocelových svařovaných širokopřírubových plnostěnných

nosníků IP. Mostní konstrukce z IP nosníků se používají pro rozpětí 11,0 až 25,0 m podle výšky nosníků (60–100 cm) a počtu nosníků v konstrukci (4–8 kusů). Rychlost montáže činí 3,0–4,0 m/h. Ke stavbě lze použít automobilní jeřáby, hydraulický kolejový jeřáb [HKJ] 35 viz **obr. 1** nebo pokladač kolejových polí (PKP 25/20). Tyto konstrukce jsou vhodné pro obnovu malých a technicky jednoduchých středních mostů. Jejich hmotnost pro rozpětí nad 23,0 m rychle stoupá až na 3,28 t/m.

— Železniční baintický most ŽBM 30 je ocelová rozebratelná konstrukce z vysokopevnostní oceli. Most z plnostěnných nosníků je jednokolejný s horní mostovkou. Základním stavebním prvkem jsou plnostěnné trámy tři délek (6 m, 3 m a 1,5 m), které umožňují odstupňování délky mostního pole od 12 m do 30 m po 1,5 m. Mosty lze stavět jako jednostěnné (pro délky 12–18 m), nebo dvoustěnné (pro délky 19,5–24 m). Dvoustěnné mosty o délce 25,5–30 m jsou vybaveny předpjatým vzpínadlem. Použití vysokopevnostní oceli a moderní konstrukční řešení

Obr. 2

Obr. 3

mostu umožňuje dosahovat nízké hmotnosti mostu (0,49–0,99 t/m). Most 30 m dlouhý má hmotnost 29,7 t. Rychlost montáže činí 9–10 m/h. S ohledem na poměrně malou délku mostních polí jsou konstrukce ŽBM 30 vhodné pro obnovu železničních mostů na nižších podpěrách. Při podpěrách 15 m vysokých lze dosáhnout celkového tempa obnovy mostů 70 až 100 m/24 h, které lze podstatně zvýšit, je-li most obnovován z obou stran. Dvoustěnný most ŽBM 30 se vzpínadlem dlouhý 30 m před osazením mostního pole na podpěry jeřábem HKS 35 je na **obr. 1**. Přeprava třicetimetrového pole na speciálních podvozcích SPDB 40 je na **obr. 2**.

— Železniční most ŽM 16 je ocelová rozebíratelná konstrukce. Most je tvořen příhradovými přímopásovými nosníky a je zpravidla s dolní mostovkou. Mosty ŽM 16 lze stavět jednopatrové až třípatrové a jednostěnné nebo dvoustěnné. Při použití jednopatrového jednostěnného mostu o maximální délce 48 m lze dosáhnout tempa montáže 12 m/h, u dvoupatrového jednostěnného mostu (max. délka 66 m) tempa 4 m/h. Hmotnost těchto typů mostu ŽM 16 se pohybuje v rozmezí 1,8–2,4 t/m. Při použití těžších typů mostů stoupá hmotnost až na 5,3 t/m a klesá rychlost montáže. Nejtěžším typem mostu (třípatrový dvoustěnný zesílený) lze překlenout jedním mostním polem překážku 114 m. Použití dvoupatrového jednostěnného mostu při přemostění řeky Labe v Děčíně — viz **obr. 3**.

2. Mostní podpěry

— Dřevěné rovnániny z prachů nebo trámů se používají jako provizorní mostní podpěry do výšky 2–2,5 m. Výhodou je použití materiálu z místních zdrojů a výroba na místě, nevýhodou pomalé tempo

stavby, malá výška podpěr, značná potřeba materiálu a velké svislé deformace podpěr, které způsobují značné snížení rychlosti jízdy vlaků po mostě.

— Dřevěné podpěry jsou určeny pro obnovu zničených mostních podpěr do výšky 6–8 m, výjimečně 12 m. Výhodou je možnost těžení materiálu z místních zdrojů a výroba na místě. Výroba podpěr je pracná a vyžaduje odborné tesařské práce. U typizovaných podpěr lze dosáhnout tempa montáže nejvýše 0,75 m/h, u netylizovaných klesá tempo montáže na polovinu. Stavba podpěr ve vodě vyžaduje pracné zřizování dřevěných roštů z beraňených pilot.

— Betonová podpěra BP 10 je rozebíratelná konstrukce pro stavbu podpěr do výšky 10 m. Značná hmotnost a obtížná přepravitelnost železobetonových prefabrikovaných dílů umožňuje použít podpěru BP 10 pouze při obnově železnic na území státu. Stavba těchto podpěr na vodě není možná. Při použití výkonných automobilních jeřábů lze dosáhnout tempa montáže 1,2 m/h.

— Podpěra PIŽMO je ocelová rozebíratelná konstrukce pro stavbu podpěr do výšky 40 m i větší. Konstrukci lze snadno přizpůsobit délce přilehlých mostních polí, výšce podpěr i únosnosti základové půdy. Mostní podpěry PIŽMO lze stavět i ve vodě pomocí speciálních plováků. Při montáži automobilními jeřáby se dosahuje u nižších podpěr (do 15 m) tempa 4,8 m/h, u vyšších podpěr 2–2,5 m/h. Na **obr. 3** jsou podpěry PIŽMO o výšce 12 m.

Materiál PIŽMO je značně univerzální a lze jej použít i pro stavbu jiných konstrukcí, jako např. podpěr silničních mostů, lešení skruží, montážních stožárů, nakládacích ramp a jiných pomocných konstrukcí.

Obsah a funkce součástí vojenského umění

Upravený a zkrácený článek hrdiny Sovětského svazu generálporučíka V. J. Petrenka, kandidáta vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čis. 4/1978.

Vojenské umění v průběhu mnoha staletí sestávalo ze strategie a taktiky. Nehledě na jednoduchost této struktury však dlouhou dobu neexistovala jednota názorů na obsah a funkce každé součásti a na vztah mezi nimi.

Mnozí známí vojenští činitelé a teoretikové považovali za základ dělení vojenského umění na součásti vymezení jejich funkcí:

- strategie řeší další úkoly přípravy ozbrojeného zápasu (včetně soustředění vojsk a sil na určeném místě sražení);
- taktika řeší úkoly vedení bojové činnosti v celém rozsahu (včetně generálního sražení).

Vojenské myšlení první poloviny XIX. století na základě zobecnění historických zkušeností přesně vymezilo strategii a taktiku. Úkolem strategie bylo přivést vojska do prostoru sražení v nejvýhodnějším uskupení, vytvořit potřebné podmínky k vedení bojové činnosti, zabezpečit vojska materiálem a určit rovněž místo a dobu sražení. Taktika zahrnovala organizaci a vedení bojů i sražení. To znamená, že strategie měla připravit sražení a taktika je vyhrát a tím vytvořit pro strategii výhodné podmínky k novému sražení.

Podstata jiného přístupu k určení strategie a taktiky byla v tom, že základ jejich vymezení tvořila důležitost úkolů, které tyto součásti řešily v ozbrojeném zápase. Přitom strategie byla považována jako

všezahrnující věda o válce v celku a úloha taktiky jako součásti vojenského umění byla fakticky popírána. Podle těchto názorů strategie řeší všechny tvůrčí otázky přípravy a vedení válečné činnosti všech forem o rozsahu (tj. sražení a boje) a taktika jako její součást je praktickým uměním, technickým vykonavatelem zámýslů strategie.

Hodnotíme-li tyto názory na strukturu vojenského umění a úlohu jeho součástí s ohledem na současné znalosti a praxi minulých válek, potom můžeme jasně vidět chybné názory o jakémisi postupném projevení strategického o taktického umění v ozbrojeném zápase, o postupném jeho řízení jednou strategií, jednou taktikou. Historie vojenského umění vyvrací názory o existenci dvou taktik — nejvyšší a elementární, o třístupňové úloze „elementární taktiky“, která jakoby vystupovala v úloze technické, výkonné části strategie. Neodpovídají reálné skutečnosti ani názory na to, že taktika byla dříve součástí strategie a jen poměrně nedávno (v polovině XIX. století) se vyčlenila ze strategie, rovněž na to, že strategie a taktika vznikly koncem XVIII. století jako samostatné součásti vojenské vědy a ne vojenského umění.

Výzkumy vojenských historiků a teoretiků svědčí o tom, že jak strategie, tak i taktika vznikly společně s válkou a projevovaly se v ní současně a nepřetržitě,

každá ve své oblasti. Taktika (do vzniku operačního umění) byla pro strategii základním materiálem, tak jako boj (do vzniku operace) byl hlavním prostředkem dosažení vítězství v ozbrojeném zápase.

Bedřich Engels ve svých pracích o válce vždy určoval strategii vedoucí úlohu ve srovnání s taktikou, a sražení, které řídila strategie, považoval za rozhodující strategický akt. Současně viděl i důležitou úlohu taktiky. Nový způsob vedení boje, který vznikl v průběhu francouzské buržoazní revoluce, charakterizoval nejen ze strategické, ale také z taktické stránky. Tímto zdůraznil vzájemnou spojitost strategie a taktiky, vedoucí a usměrňující úlohu strategie v ozbrojeném zápase a závislost taktiky na ní.

Do vzniku operačních a strategických prostředků boje jen na taktice, na úspěchu boje záviselo plnění úkolů strategie a dosažení cílů války. Z toho vyplývá, že strategie vždy, až do XIX. století, byla nejvyšší oblastí vojenského umění, která rozpracovávala jak obecné otázky ozbrojeného zápasu, tak i konkrétní formy a způsob jeho vedení. Strategie neřešila jen úkoly soustředování armád do prostoru sražení, ale rozpracovávala i otázky velení vojskům v jeho vedení.

Výsadním právem taktiky jako oblasti vojenského umění byly všechny otázky přípravy a vedení boje svazky a útvary v průběhu sražení. Taktika do vzniku operačního umění a strategických prostředků boje byla základním materiálem strategie, tak jako boj byl tehdy hlavním prostředkem dosažení strategických cílů ve válce.

Války XIX. století, zvláště jeho druhé poloviny, byly tím historickým obdobím, ve kterém se začalo rozvíjet operační umění a začal se měnit staletím ustálený poměr mezi strategií a taktikou.

Zákonitým důsledkem pokroku ekonomiky, vědy a techniky byly změny ve válečných silách a prostředcích, organizaci vojsk, formách a způsobech vedení ozbrojeného zápasu. Tento zápas byl veden na velkých prostorech a formou postupných a dlouhotrvajících operací. V těchto podmínkách se podstatně změnil úkol všech součástí vojenského umění.

Na strategii, v podobě hlavního velitele, se vyžadovalo především umění spojovat bojovou činnost mohutných uskupení vojsk k dosažení celkových cílů války. Bezprostřední řízení jednotlivých sražení bylo funkcí velitelů armád, kteří se stali mluvčími objektivně vzniklého operačního umění. Velel v bojové činnosti podřízených svazků a vojsk.

Hlavním úkolem taktiky se stalo podrobné rozpracování teorie a uplatnění praktických způsobů přípravy a vedení boje, který jako forma ozbrojeného zápasu získával stále větší samostatnost a stával se stále složitější svou různorodostí používaných prostředků boje a obsahem bojových úkolů. Tyto tendence se plně projeví v průběhu světové války. V této válce se stala operace prakticky hlavní formou vedení ozbrojeného zápasu a operační umění, i když ještě formálně neuznané, fakticky plnoprávnou součástí vojenského umění, v jehož struktuře zaujalo mezilehlé postavení mezi strategií a taktikou.

V první světové válce byly přesně stanoveny funkce všech součástí vojenského umění. Strategie řešila hlavní otázky vedení války:

- rozpracovávala teoretické zásady a prakticky řídila strategické soustředování ozbrojených sil na válčisti,

- bezprostředně a nepřetržitě řídila v prostoru a čase rozptýlenou válečnou činnost, vedenou formou armádních a frontových operací, a usměrňovala veškeré úsilí k dosažení cílů války.

Hlavním objektem operačního umění v této válce byly armádní operace, kterých se zúčastňovalo značné množství vševojskových svazků — sborů, divizí, brigád — a letectvo, které ničilo nepřítel v operační hloubce.

Úkoly taktiky byly složitější:

- boj měl formu vševojskového boje, kterého se zúčastňovaly svazky a útvary druhů vojsk a nové bojové prostředky (tanky, chemické zbraně),

- boj byl veden delší dobu, zahrnoval nejen prostor dotyku vojsk, ale také značnou hloubku.

Bez ohledu na nové jevy v ozbrojeném zápase vojenské umění i po první světové válce bylo i nadále rozpracováno ve staré struktuře. Vojenští teoretikové si ihned neuvědomili nutnost formálního uznání operačního umění; projevila se staletá tradice vměstňovat celý obsah vojenského umění do dvou ustálených oblastí tj. do strategie a taktiky.

I když uznávali existenci operace, pokoušeli se rozpracovat její teorii do dvacátých let našeho století v rámci buď strategie, nebo taktiky. V souvislosti s tím ji považovali ze „strategické umění v operaci“ nebo „taktikou válčist“ („taktiku masových armád“).

Současně mnozí chápali nutnost formování nové oblasti vojenského umění.

V třicátých letech se upevnilo a trvale zakotvilo v teorii a praxi dělení vojenského

ho umění na tři součásti (oblasti) — strategii, operační umění a taktiku. Každá měla určené funkce v teorii a praxi ozbrojeného zápasu, svůj předmět a prostředky, kterými operovala. Strategie k dosažení cílů války uskupuje a organizuje operace a operační umění v rámci své působnosti organizuje a soustřeďuje bezprostřední bojové úsilí vojsk taktického stupně k dosažení těch cílů, které mu určila strategie. Boj je prostředkem operace a taktika materiálem operačního umění; operace je prostředkem strategie a operační umění je materiálem strategie. V těchto formulacích bylo výslovně chápáno v té době vzniklého vztahu mezi součástmi sovětského vojenského umění.

K dalšímu rozvoji sovětského vojenského umění v nové struktuře došlo v průběhu Velké vlastenecké války. Dále byly rozšířeny a konkretizovány úkoly strategie, operačního umění a taktiky, v celé řadě otázek upřesněny vztahy mezi nimi.

Strategie, nejvyšší oblast vojenského umění, se vyvinula jako teorie a praxe vedení války v celku, nepřetržitě a konkrétního řízení válečné činnosti, vedené formou operací skupiny frontů a v jednotlivých případech i jednoho frontu. Toto řízení se projevilo především v určení:

- cílů operace,
- bojové sestavy svazů frontu,
- úkolů svazů, doby a místa vedení hlavního a jiných úderů,
- formy operačního manévru,
- organizaci součinnosti,
- nutného přeskupení sil a prostředků mezi fronty,
- organizace zasazení a činnosti záloh Hlavního velení.

Ve druhé světové válce strategie poprvé v dějinách bezprostředně řídila použití bojových prostředků, které nebyly v sestavě operačních svazů ani taktických stupňů velení. Jedním z důležitých a velmi účinných způsobů vytváření podmínek k úspěšnému vedení bojové činnosti operačních svazů a vojsk na taktickém stupni bylo dovedné manévrování silami a prostředky zálohy Hlavního velení. V celku úloha strategie v praktickém řízení válečné činnosti značně vzrostla.

Při řešení všech vyjmenovaných otázek měla strategie rozhodující vliv na operační umění a taktiku, vytvářela jim podmínky k úspěšnému splnění určených úkolů. Současně s tím byla také závislá na nich, protože její plány a zámysly byly stále ještě realizovány hlavně v průběhu bojové činnosti operačním uměním a taktikou.

Operační umění ve Velké vlastenecké válce se rozvíjelo jako důležitá část sově-

tského vojenského umění. Jako mezilehlá oblast a spojovací článek mezi strategií a taktikou nezahrnovalo jen jejich prvky, ale mělo i svůj a jemu vlastní obsah. Hlavními funkcemi operačního umění bylo rozpracování a praktické uvedení frontových a armádních operací do života, jejichž cílem bylo zničení nebo odrazení úderů mohutných uskupení nepřítelů, obsazení nebo udržení prostorů, čar a objektů, které mají důležitý vojenskoekonomický a operační význam. Operační umění se přitom řídilo zásadami strategie a upřeshňovalo vlastní názory na organizaci a vedení operací. Ve vztahu k taktice mělo operační umění vedoucí postavení, určovalo jí úkoly, úlohu a místo v ozbrojeném zápase.

Operační umění rozpracovávalo a prakticky v průběhu války řešilo takové úkoly, jako průlom obrany nepřítelů do celé její hloubky, rozvíjení taktického úspěchu v operační, obklíčení a zničení mohutných uskupení nepřátelských vojsk, zasazování operačních záloh do sražení, vedení a odražení protiúderů, přenášení hlavního úsilí (hlavních a jiných úderů) z jednoho na jiné směry, obsazení a upevnění předmostí na velkých vodních překážkách a použití vzdušných výsadků.

Na základě teorie operačního umění byly určovány úkoly, které taktické síly a prostředky mohly a musely splnit v operaci, jejich bojová sestava, směr a doba soustředění úsilí: byla organizována a nepřetržitě udržována součinnost mezi taktickými a operačními silami a prostředky a všestranně byla zabezpečována bojová činnost. Důležitým úkolem operačního umění bylo rozpracování způsobů účinného použití operačně taktických prostředků ničení v operaci.

Operační umění fakticky zahrnovalo teorii a praxi nejen frontových a armádních operací, ale také bojovou činnost nejvyšších vševojskových svazů — vzdušných výsadkových divizí, mechanizovaných a tankových sborů.

V průběhu války vzniklo a dále se rozvíjelo operační umění letectva, vojsk PVO státu a válečného loďstva.

Ve Velké vlastenecké válce se zdokonalovala taktika jako teorie a praxe přípravy a vedení boje jednotek, útvarů a svazků, včetně střeleckého sboru. Splnění operačních úkolů bylo stále ještě podmínováno úrovní rozvoje taktiky a jejich prostředků a úspěšnou činností vojsk taktického stupně. Také úspěch boje ovšem ve značné míře závisl na úrovni výsledků použití strategických a zejména operačních prostředků ničení.

Praxe bojové činnosti ve Velké vlastenecké válce přesvědčivě ukázala, že čím

dokonalější byla taktika a její prostředky, tím aktivněji a rozhodněji byly vedeny operace, tím větších operačních výsledků dosahovala sovětská vojska. Z toho vyplývalo, že při přípravě a vedení operací bylo nutné plně brát v úvahu bojové možnosti taktických sil a prostředků, charakter a zvláštnosti jejich činnosti v konkrétních podmínkách situace.

Bojová praxe potvrdila jednotu vojenského umění, nerozlučnost a vzájemnou souvislost jeho součástí. Rozdělení úkolů mezi strategii, operačním uměním a taktikou probíhalo současně se zvažováním jejich vzájemné závislosti, na zvlášť důležitém významu nabývaly spojitosti a součinnosti mezi nimi v otázkách používání prostředků ničení různých kategorií.

Úloha vojenské strategie při řízení války v současné době se značně zvýšila v porovnání s minulými válkami. Rozpracovává teorii a praktické způsoby organizace a vedení války všemi druhy ozbrojených sil, strategických operací na válčisti, použití strategických jaderných sil a ostatních sil a prostředků strategického umění. Strategie bezprostředně řídí operační umění a s jeho využitím usměrňuje taktiku, vytváří podmínky k úspěšnému vedení operací a bojů a využívá úspěchů vojsk operačního a taktického stupně k dosažení celkového cíle války. Soudobá strategie je také hlavní teoretickou součástí vojenského umění a nejvyšším stupněm, který prakticky organizuje ničení nepřítel bojovými prostředky, které má v přímé podřízenosti a jejich úloha bude v jaderné válce rozhodující.

Úkoly, které plnilo operační umění ve Velké vlastenecké válce, mají v zásadě platnost i v současných podmínkách. Mnohé z nich jsou však nyní řešeny jinak. Kromě toho vzniklo velké množství úplně nových úkolů.

Jde především o úkoly, spojené s použitím mohutných prostředků ničení operačního a operačně taktického určení v operacích. Tyto prostředky, které nepatří do sestavy taktického stupně vojsk, jsou schopny plnit bojové úkoly v operaci jak v těsné součinnosti se vševojskovými svazky, tak také samostatně, mimo rámec boje. Rozpracování teoretických zásad a praktických způsobů jejich použití je jednou z hlavních funkcí operačního umění.

Za nové a velmi důležité problémy operačního umění můžeme považovat rozpracování způsobů účinného využívání výsledků používání prostředků ničení strategického určení vojsky v pásmech činnosti operačních svazů, obnovu bojovosti vojsk svazů, na které nepřítel použil soustředěný úder zbraní hromadného ničení atd.

I nadále zůstává jedním z hlavních úkolů operačního umění bezprostřední řízení taktiky. Složitost soudobého vševojskového boje, použití různorodých a účinných sil a prostředků v něm, dále značná závislost úspěchu boje na výsledcích po-

užití operačních prostředků ničení vyžadují neustálé a konkrétní řízení taktických svazků ze strany velení operačních svazů, nepřetržité sladování činnosti vojsk taktického stupně podle cílů, místa a času, sil a prostředků operačně taktického určení a usměrnění jejich úsilí k dosažení cílů operace.

Otázky, které řeší operační umění v ozbrojeném zápase, a podíl sil a prostředků operačního a operačně taktického určení svědčí o jeho rostoucí úloze v systému vojenského umění.

Taktika, jako součást vojenského umění, má nadále důležitou úlohu v ozbrojeném zápase a obohacuje se novými formami vedení boje. Boj v současné době můžeme vést nejen v bezprostředním střetnutí s nepřátelskou stranou, ale také formou oboustranného vedení mohutných jaderných a palebných úderů v podmínkách, kdy vojska bojujících stran jsou od sebe značně vzdálena.

Během staletí byla taktika pro strategii hlavním materiálem, a boj jediným způsobem vedení ozbrojeného zápasu. Později se stala taktika materiálem operačního umění a boj prostředkem operace. V současné době, ve spojitosti se zavedením strategických a operačních sil a prostředků ničení, považujeme boj jen za jeden ze způsobů vedení operace, zvláště v podmínkách neomezeného použití jaderných zbraní.

Bez ohledu na to, že v systému vojenského umění se změnil poměr mezi jeho součástmi ve prospěch strategie a operačního umění, úloha taktiky v ozbrojeném zápase zůstává i nadále důležitá, zejména v podmínkách vedení bojové činnosti s použitím klíčových prostředků ničení. Současně neexistuje dostatek důvodů k tvrzení, že také dnes taktika zůstává základem dosažení operačních a strategických úspěchů ve všech druzích válek, že i ve století mezikontinentálních balistických raket a jiných prostředků, které tvoří mohutné strategické jaderné síly, na taktice závisí uvedení operačních a strategických záměrů v život.

Takové zhodnocení úlohy taktiky v současné době s přihlédnutím k raketové jaderné válce je nepřijatelné. Jen v minu-

losti bylo vítězství závislé výlučně na úspěchu taktiky a na činnosti taktických sil a bojových prostředků. V soudobých podmínkách při vedení bojové činnosti klasickými prostředky ničení může být vítězství dosaženo společným úsilím sil a prostředků taktického, operačního a strategického určení. V jaderné válce bude zřejmě určováno především výsledky použití strategických a operačních jaderných sil a prostředků, kterých budou využívat všechny ostatní síly a prostředky, zúčastněné v boji a operaci.

Při určování poměru součástí vojenského umění je účelné vycházet z toho nezvratného faktu, že každá ze součástí řeší důležité a absolutně nutné úkoly k dosažení celkového vítězství. Takto zhodnocená taktika naprosto nesnižuje její význam ve vojenském umění a nezmenšuje úlohu boje v ozbrojeném zápase. Bylo by to nesprávné, protože jen taktické síly a prostředky (a jen bojem!) jsou schopny dokončit úplné zničení nepřítele, uchvátit jeho materiální prostředky boje a obsadit území. Proto rozpracování a zdokonalování taktiky musíme i nadále věnovat patřičnou pozornost.

V souladu s růstem úlohy velení vojskům k dosažení vítězství v boji, operaci a válce, v soudobém vojenském umění, byla zformulována a dále se rozvíjí teorie velení vojskům.

Podrobný přehled úkolů, které řeší v ozbrojeném zápase strategie, operační umění a taktika, ukazuje na podstatné změny, které doznal obsah a poměr mezi nimi. Analýza rozvoje vojenských sil a prostředků, forem vedení ozbrojeného zápasu a struktury vojenského umění nám umožňuje dojít k těmto závěrům:

1. Vojenské umění, závislé na ekonomických možnostech státu, dosažené úrovni vědy a techniky, sociálního a politického řádu společnosti, bezprostředně je určováno množstvím a kvalitou vojenských sil a prostředků. Jejich stav charakterizuje konkrétní obsah a funkce strategie, operačního umění a taktiky, rovněž i poměr mezi nimi.

2. Úlohu každé součásti soudobého vojenského umění je nutné hodnotit v souladu s tím, jakými prostředky bude vedena válka.

V případě použití všech prostředků ničení (především strategických jaderných sil) úspěchy operačních a taktických sil

budou především závislé na dovedném a včasném využívání výsledků úderů, vedených prostředky strategického určení. Současně s tím také strategie bude ve známé míře závislá na operačním určení a taktice, protože úplně a s konečnou platností dokončit zničení nepřítele a obsadit jeho území mohou jen operační a taktické síly. Na samostatných směrech, při použití klasických prostředků ničení, závislost strategie na operačním umění a taktice se podstatně zvýší, protože jejich síly a prostředky budou mít rozhodující význam v průběhu ozbrojeného zápasu.

Operační umění je teorií a praxí přípravy a vedení společných a samostatných operací a bojové činnosti operačních a operačně taktických svazů ozbrojených sil. Vyplývá ze strategie a ve vztahu k taktice má určující postavení. Můžeme předpokládat, že ve válce s použitím jaderných zbraní a při vedení bojové činnosti bez nich síly a prostředky operačního určení budou mít důležitou úlohu při zničení nepřítele. V jaderné válce, s využitím výsledků úderů strategických jaderných prostředků, musí dokončit zničení operačně taktických prostředků nepřítele a jeho uskupení vojsk. V bojové činnosti bez použití jaderných zbraní síly a prostředky operačního určení v součinnosti se strategickými prostředky budou zřejmě vést rozhodující úder na hlavní uskupení vojsk nepřítele do celé hloubky jejich sestavy a vytvoří podmínky pro úspěšnou činnost vlastních vojsk taktického napětí.

Taktika jako teorie a praxe boje svazků, útvarů a jednotek druhů vojsk a druhů ozbrojených sil je určována operačním uměním a přes ně také strategií. V jaderné válce budou taktické síly a prostředky zřejmě dokončovat úplné a rozhodné zničení nepřítele a obsazovat potřebnými silami jeho území. V bojové činnosti bez použití jaderných zbraní splní hlavní tíhu úkolů spojených se zničením vojsk nepřítele a skutečným úspěšným uvedením operačních a strategických zámyslů a plánů v život.

3. Po určení (z hlediska množství) ztrát, způsobených nepříteli vojenskými silami a prostředky strategického, operačního a taktického určení, můžeme dostatečně přesně stanovit podíl strategie, operačního umění a taktiky při řešení úkolů ozbrojeného zápasu a tedy i poměr mezi nimi ve vojenském umění.

Stanovení poměru součástí vojenského umění, jejich obsahu a funkcí v soudobé válce je mnohostranným a velmi složitým problémem. Zmínili jsme se jen o nejdůležitějších zásadách, které umožňují posoudit problém v celku. Tyto otázky vyžadují každopádně hluboké rozpracování s přihlédnutím k rychlému rozvoji vojenského umění, který je způsobený vědeckotechnickou revolucí.

Fyzický zeměpisný faktor ve vojenském umění

Upravený a zkrácený článek plukovníka K. A. Kozlova, kandidáta vojenských věd, docenta, člena Akademie věd SSSR, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 7/1977.

Při studiu problémů vojenské vědy se setkáváme se značným množstvím faktorů, které různě ovlivňují praxi vojenské výstavby a řešení mnoha operačně strategických otázek. Mezi nimi má důležité místo fyzický zeměpisný faktor, který tvoří komplex přírodních podmínek. Jsou charakteristické pro kteroukoli válčiště nebo strategický (operační) směr a ovlivňují přípravu a vedení válečné činnosti.

Fyzický zeměpisný faktor značně ovlivňuje rozpracování strategických zámyslů a plánů, určení i splnění úkolů vedení válečné činnosti a v určité míře působí na výstavbu a přípravu ozbrojených sil. Různé přírodní podmínky kladou specifické požadavky na organizaci vojsk, bojovou techniku a výzbroj i na bojové použití druhů ozbrojených sil a mají vliv na způsoby vedení válečné činnosti.

Historické zkušenosti svědčí o tom, že zeměpisná poloha a fyzický zeměpisný faktor neustále podstatně ovlivňovaly vojenskou strategii a výstavbu ozbrojených sil bezmála všech průmyslově vyspělých států, které disponovaly značným vojenským potenciálem. Ovlivňoval také rozpracování způsobů vedení válečné činnosti na různých válčištích.

S postupným rozvojem prostředků vedení války se měnila úloha fyzického zeměpisného faktoru. Ve stejných podmínkách, ale dokonaleji vyzbrojená vojska soudobou vojenskou technikou a výzbrojí,

lépe snášela nepříznivé vlivy prostředí; to se projevilo v určité výhodě vůči nepříteli.

Optimální rozdělení sil a prostředků k vedení prvních operací války v celku je možné na základě správného zhodnocení vojenskopolitické situace na válčišti. To umožňuje stanovit, který z pravděpodobných nepřátel je nejnebezpečnější, tj. má největší ekonomický, morální a politický potenciál, dále i to, které z válčišť je hlavní. Při plánování válečné činnosti strategické velení uvažuje o charakteru fyzických zeměpisných podmínek, rozmístění a zranitelnosti životně důležitých prostorů, nejdůležitějších politických a hospodářských střediscích nepřítelů a operační přípravě území válčišť.

Celkově vojenské zeměpisné podmínky válčiště jsou důsledně hodnoceny při stanovení operačně strategických úkolů, volbě objektů pro úder, směru hlavního a jiných úderů. Tyto rysy, spolu s dalšími faktory, jsou podmíněny fyzickými zeměpisnými podmínkami. Volba směru hlavního úderu je podmíněna nejen vojenskopolitickými cíli operace (války) a charakterem přípravy území do celé hloubky válčiště, ale také specifikou přírodních podmínek. To je zvláště zřejmé ve spojitosti s velkým prostorovým rozmachem soudobých operací a možným použitím jaderných zbraní. Vedení jaderných úderů může mít za následek vytvoření rozsáhlých pásem zničení a zátop, radioaktivního za-

moření a požárů, které na dlouhou dobu úplně vylučují pobyt vojsk v nich nebo vedení válečné činnosti. Terén se může podstatně změnit nejen v charakteru pokrytosti a hydrografie, ale také ve formě reliéfu. Všechno to musíme předvídat v praxi přípravy a vedení operací. V míru je tato otázka předmětem studia teorie vojenského umění.

Použití nejnovějších prostředků může přivést k úmyslnému využití přírodních sil pro vojenské cíle způsobem aktivního působení na prostředí a na fyzické procesy v přírodě. Mezi strategii na Západě vznikly teorie „geofyzické války“, které předpokládají vytváření umělých zemetřesení, přílivů, dlouhotrvajících lijáků, magnetických bouří, horských závalů, sesuvů půdy, sněhových lavin atd. Američtí stratégové v průběhu mnoha let dělali různé „geofyzické experimenty“ v Indočíně s využitím herbicidů. V poprášených (zasazených) prostorech, kromě eroze, došlo ke ztrátě minerálních látek v půdě, řeky byly zamořeny nebezpečnými chemikáliemi, vyhnula rýže, kaučukové plantáže, domácí zvířectvo a ze stromů spadalo listí.

Není náhodné, že v květnu roku 1977 představitelé 33 států — členů OSN podepsali konvenci o zákazu vojenského nebo jakéhokoli jiného využívání prostředků působení na přírodní prostředí.

Soudobé operace mohou být vedeny na rozsáhlých prostorech; to se pochopitelně odráží ve složitosti zkoumání celého komplexu faktorů, které určuje jejich vedení.

Rozebereme některé prvky fyzického zeměpisného faktoru (reliéf, hydrografie, vegetace, podnebí) a pokusíme se prozkoumat na základě zkušeností z válek jejich vliv na válečnou činnost a vzájemné souvislosti zeměpisného faktoru a vojenského umění.

Válečná činnost může být zahájena v podmínkách různého zeměpisného prostředí. Proto její prvky budou různě ovlivňovat využívání jednotlivých druhů zbraní a bojové techniky i bojovou činnost vojsk.

Při plánování operací vzniká potřeba zjistit v celém komplexu vliv fyzických zeměpisných podmínek v rámci strategického (operačního) směru a válčičtí. V celku je to nutné ke správné volbě směrů úderů, forem a způsobů vedení operace, bojového použití druhů vojsk a druhů ozbrojených sil, dále i pro organizaci materiálně technického a jiných druhů zabezpečení. Všestranné zhodnocení fyzických zeměpisných podmínek předurčuje možnost přijetí optimálního rozhodnutí k operaci.

Tyto podmínky mají v jednotlivých prostorech různý charakter. Jak potvrzují zkušenosti ze dvou světových válek, k vedení operací jsou nejvýhodnější roviny, které leží ve středních šířkách Evropy a Asie. V těchto prostorech můžeme použít značná uskupení pozemních vojsk a dalších druhů ozbrojených sil. V takovém terénu je výhodnější budovat letiště, různé železniční stavby a komunikace. Existují podmínky k účinnému využívání všech druhů bojové techniky a dopravních prostředků, což napomáhá vysoce manévrové činnosti vojsk.

Přírodní podmínky středních šířek severní polokoule využívají mnohé armády jako zkušební podmínky pro rozpracování hlavních principů bojového použití vojsk, výzbroje a techniky.

Hodnotíme-li zvláštnosti rovinatých prostorů, zjistíme, že tento prostor je těžký tím, že je domněle nebo „základně“ jednoduchý a podvede toho, kdo mu uvěřil a zjednodušuje operačně taktické propočty. Jde o to, že rovinatý terén se podstatně liší svým charakterem. Např. Východní evropská a Velká čínská rovina, polární tundry a pískové africké pouště, holandské nížiny a kamenité pouště Syrie jsou značně odlišné z hlediska průchodnosti a jiných fyzických zeměpisných parametrů.

Těžko schůdnými přírodními překážkami jsou i hory. Jak potvrzují zkušenosti z válek, operace v horských prostorech v širokém rozměru mohou být vedeny převážně na směrech dostupných vojskům. Jejich izolace, podminěná složitými přírodními překážkami, určuje nutnost vytváření samostatných uskupení vojsk, schopných samostatně plnit bojové úkoly do značné hloubky. Každý z takových směrů, který vede k hlavnímu, životně důležitému prostoru, může mít včas připravená obranná pásma a opevněné prostory. Ty zpravidla přinutí vojska uskutečnit značný počet opatření k překonání horských hřbetů a průlomu obrany nepřitele.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, jaké složité horské překážky musela vojska v útoku překonávat. Podrobněji rozebereme jen jeden z prvků fyzických zeměpisných podmínek, tj. podnebí, a prozkoumáme jeho vliv na válečnou činnost.

V soudobých válkách, které mohou být rozpoutány v různorodých klimatických prostorech kontinentů, je nevyhnutelný manévry velkých uskupení vojsk na velké vzdálenosti. To má za následek „přeorientovat se“ z podnebí na podnebí, ze sezóny na sezónu. Zřejmě jsou nevyhnutelné i „klimatické ztráty“, protože nejen akli-

matizace, ale také reklimatizace vojsk (jak to potvrzuje praxe) se nemusí vždy podařit.

Druhá světová válka ještě jednou potvrdila složitost vedení operací v období horkých dnů. Horka, stejně jako zima, mohou vadit soudobým armádám, nebo opačně napomáhat jejich bojové činnosti. Nejednou přerušovaly operace nepřipravených vojsk a donutily je k operačním přestávkám. Např. štáby japonské, americké a německé armády v letech minulé války ne vždy opravovaly operačně taktické propočty s přihlédnutím ke zvlášť horkému počasí, které napomáhalo vzniku požárů, které zvyšovaly účinnost dělostřelectva a letectva. Kromě toho bojující strany často nebraly v úvahu následky náhlé změny teploty, které psychicky vyčerpávaly, zhoubně působily na techniku a byly zvlášť nebezpečné, kdy na jednom válčišti v průběhu jen několika dnů vojska musela „přecházet“ z jedné sezóny do druhé. Také v soudobých podmínkách, vzhledem k širokým možnostem manévru vojsk, se s tímto jevem můžeme setkat poměrně často.

Vedení operací v zimním období, jak o tom svědčí zkušenosti z válek, vyžaduje nejen operační a vojenské technické, ale také zdravotnické propočty (úvahy). Negativní vliv na vojáků a techniku budou mít nízké teploty vzduchu, sněžení, náledí atd. Jejich působení na bojovou činnost vojsk, jak to potvrzují zkušenosti z minulých válek, bylo někdy tak silné, že vedlo ke zmaření operací. Současně však je možné také využívání těchto, bojovou činnost ztěžujících faktorů, ve prospěch úspěšného plnění bojových úkolů.

Také obleva a období nesjízdnosti cest někdy svým významem přesahují operačně taktický rámec a zasluhují z mnohých hledisek operačně strategické zhodnocení. Uskutečnění korsuň-ševčenkovské útočné operace na konci zimy roku 1944 bylo neočekávané pro německé velení. Překvapení a dovedná činnost sovětských vojsk v této roční době, v období nesjízdnosti cest v mnohem zabezpečily úspěch operace.

Potvrzují-li zkušenosti z minulých válek, že vojska a štáby někdy nepočítaly se změnami teplot, potom ještě méně uvažovaly o (úplně, přesně a včas) směru a síle větru, o jeho vlhkosti. Např. v průběhu sražení v severní Africe v listopadu roku 1942 písková bouře „rozdělila“ operaci na množství nesladěných bojů mezi tankovými a pěšími jednotkami Angličanů, Němců a Italů. Němečtí historikové si stěžují na severovýchodní sněhové vichřice, které zuřily po mnoho dní v roce 1942–43 na Donu a v Povolží, a dosahovaly takové sí-

ly, že např. na jednom letišti jižně od Stalingradu bylo několik letounů zničeno.

V tak složitých bouřkových podmínkách byla úplně vyloučena činnost letectva. Bouřkové počasí, vzpomíná účastník výsadbku 10. 7. 1943 na ostrov Sicílie, pomohlo zabezpečit nenadálé vysazení. Fašistické průzkumné letouny měly strach vzlétnout za takového počasí, nepřátelské divize na pobřeží nebyly dostatečně bdělé a předpokládaly, že vojska spojenců nebudou riskovat. Bouře dokonce odstranila nebezpečí naražení výsadečkových lodí na mělčinu. Na druhé straně američtí autoři přiznávají, že „důsledky počasí“ zaplatila draho vzdušná výsadečková vojska spojenců v této operaci. Čtyři prapory 82. vzdušné výsadečkové divize byly rozptýlené na úseku 100 km dlouhém, tj. bezmála v celé šířce invaze armády. Zřejmě i v současné době budeme muset uvažovat o důsledcích nepříznivého počasí na různou bojovou a dopravní techniku.

Zdálo by se, že přísné zhodnocení detailů situace nám umožní vyhnout se velkým chybám a těžkým následkům při vedení operací. Zkušenosti z válek potvrzují, že v soudobých podmínkách budeme muset hodnotit období větrů nejen z operačně taktického, ale také vojenskostrategického a vojenskotechnického hlediska, zejména v podmínkách použití jaderných zbraní.

V praxi budeme muset také uvažovat s obdobím vlhka, protože i dokonalé bojová technika a dopravní prostředky jsou citlivé na vlhkost. Historie z válek svědčí o tom, že s touto okolností se včas nepočítalo v suchém období roku.

Dešť a sníh pro otužilá, dobře připravená a vybavená vojska, jak to potvrzují zkušenosti z Velké vlastenecké války, mohou se stát doplňující zbraní.

Ve vztahu k období dešťů, jako i k jiným ročním obdobím, je nejdůležitější si ujasnit různé praktické následky tj. přímo, nepřímé i vedlejší. Např. praktickým důsledkem dešťů bezmála na všech strategických (operačních) směrech je zhoršení průchodnosti terénu a pochopitelně snížení tempa útoku (přesunu), ztížení manévru silami a prostředky atd. Vševojskový štáb, který získá zprávy o očekávaných dlouhodobých lijácích, by měl udělat závěr v tom smyslu, že liják je záplava a ta má za následek ztrátu brodů a možná i zničení mostů na plovoucích podporách. Odpovídající specialisté ve štábu musí přijmout opatření k prodloužení mostů, protože řeka se rozšíří. To např. zapomněla předvídat anglo-americká vojska, která počítala s délkou pontonového mostu přes řeku Rýn 260 m. Avšak po náhlé záplavě

(22. 4. 1945) bylo nutné most prodloužit na 1300 m.

Nevyhnutelným následkem sezónních lijáků v rámci strategických (operačních) směrů jižních válečků je bujný růst tropické vegetace, která může v průběhu 1—2 dnů zcela znehodnotit upravené přistávací plochy pro vrtulníky v džungli.

Srážky ve formě deště nebo sněhu snižují účinnost zápalných dělostřeleckých střel, leteckých pum a dalších prostředků ničení. Např. americko-francouzské velení se obávalo, že po bombardování a dělostřelecké palbě na postavení hitlerovců v jižní Francii (15. 8. 1944) vzniknou rozsáhlé a dlouhotrvající lesní požáry na svazích přímořských Alp. Za takovéto situace by si třístatisícová armáda spojenců sama přehradila další postup do hloubky Francie souvislou stěnou ohně a navíc ještě v parném letním počasí. Toto vážné nebezpečí však odvrátily silné deště nad celou jižní Francií v předvečer vyložení.

Poučení z minulých válek varují před nedocenením období dešťů, před představou, že vojska budou nucena překonávat jen rozvodněné řeky, hlubší močály a cesty, které se změnily v potoky. Stáb a všechny služby budou muset, jak to potvrzují zkušenosti z války ve Vietnamu, počítat s takovými následky období dešťů, jako je např. rychlejší znehodnocení proviantu, nadměrné množství vlhkosti ve vzduchu, které vede ke korozi kovů, invaze moskytů atd.

Význam nízké oblačnosti pro taktickou činnost letectva je všeobecně známý. Méně je však známo to, že na některých operačních směrech a v určitém ročním období může na dlouhou dobu zasáhnout rozsáhlé prostory a z taktických podmínek přeroste v operačně strategické. Např. oblačnost, která ulehčila evakuaci anglické armády z Dunkerque (30.—31. 5. 1940), ztížila činnost německého letectva i v Norsku, čímž se snížily ztráty evakuovaných spojeneckých vojsk. V soudobých podmínkách musíme uvažovat s vlivem nízké oblačnosti i na práci radiolokačních prostředků.

Mlha, tak jako i všechny další projevy podnebí, podle zkušenosti z válek, bereme v úvahu nejen při plánování operace, ale také v jejím průběhu, kdy nás nutí k právě nových propočtů. Mlha není tolik nebezpečná sama o sobě, ale nebezpečná je nezalost se jí přizpůsobit. Např. volba terénu pro výstavbu strategického objektu může být diktována meteorologickými podmínkami: letiště světového významu v Anglii bylo vybráno v určitém prostoru pro malé množství mlh, které je pro

Anglii výjimečné. Na druhé straně mluh využila vojska 4. ukrajinského frontu k tomu, aby s minimálními ztrátami překonala vodní překážku a obsadila město Bystrica v Karpatech.

Plánování operace na kterémkoli strategickém (operačním) směru musí být úzce skloubena s možnostmi vlivu prvku fyzického zeměpisného faktoru. Jejich opomíjení může mít nepříznivé následky.

Cím rozsáhlejší je válečné a různorodější jeho přírodní zvláštnosti, čím více druhů ozbrojených sil a druhů vojsk se zúčastní operací, čím širší je rozsah druhů používaných zbraní, tím více různých problémů, které vyplývají z fyzického zeměpisného faktoru, budou muset řešit velitelé a štáby. Současně však, čím rychlejší a účinnější je bojová technika a dokonalejší dopravní prostředky, tím větší spád má operační situace a tím méně času mají velitelé a štáby na přijetí optimální varianty rozhodnutí. Z toho vyplývá značný význam přesného a podrobného studia charakteristiky operačních směrů na válečném dobov zahájení válečné činnosti tj. znalosti konkrétních podmínek a zvláštností válečků, na jehož území budou pravděpodobně vedeny operace. Úspěch operace je do značné míry podmíněn zhodnocením výhod a možných nevýhod válečků, které jsou přirozené a nevyhnutelné i při nejlepším rozhodnutí.

Válečné, jako prostor ozbrojeného zápasu, se neustále mění z hlediska některých charakteristik (komunikace, překážky atd.); ty se však nemění tak, jako součást bojové techniky. Jestliže se výzbroj neustále zdokonaluje a mění poměrně často (z toho vyplývá, že se rychle mění také způsoby jejího využívání), pak hlavní parametry a charakteristika strategických a operačních směrů na válečném v průběhu dlouhé doby se jen částečně změnily. Zvláště proto musíme dokonale znát zvláštnosti každého válečků a strategických (operačních) směrů.

Zdokonalování technického vybavení a výzbroje armády v žádné případě nemůže ospravedlnit ignorování charakteristik válečků a přehlížení jeho zvláštností. Studium válečků musí být nejen podrobné, hluboké a všestranné, ale také včasné. Jakkoli by se zdálo válečků známým, vždy však má jen jemu vlastní zvláštnosti. Není však těžké poznat hlavní zvláštnosti válečků. Složitost je v tom, abychom udělali praktické a konkrétní závěry ze všeobecně známých vojenských zeměpisných charakteristik.

Z rozebírané problematiky můžeme vyvodit tyto závěry:

1. Fyzický zeměpisný faktor značně ovlivňuje rozpracování operačně strategických zámyslů, plánování a vedení válečné činnosti.

2. Má objektivní charakter a závisí na něm bojová činnost obou bojujících stran. Výhodu získává ta strana, která lépe využívá vlivu přírodních podmínek ve svém zájmu.

3. Zkušenosti z válek svědčí o tom, že za žádných okolností při rozpracování teorie války a navíc v praxi nesmíme přeceňovat, ale také nedoceňovat význam fyzických zeměpisných podmínek. V obou pří-

padech mohou mít chyby nedozírné následky. Jen komplexní a všestranné zhodnocení všech prvků přírodních podmínek umožňuje velitelům a štábům získat potřebné úplné podklady k jejich využití v průběhu zpracovávání rozhodnutí.

4. Abychom zjistili, jaká technika, jaké druhy vojsk, v jakém rozsahu mohou být použity v operaci, jaké nejučelnější budou její formy a způsoby ve složité bojové situaci, musíme dokonale zhodnotit všechny zeměpisné zvláštnosti válčiště, strategického nebo operačního směru. S přihlédnutím k charakteru přírodních podmínek musí být organizována i příprava vojsk.

Cílem článku nebylo rozebrat celý „mechanismus“ vlivu fyzického zeměpisného faktoru na bojovou činnost vojsk, ale na základě zkušeností z válek upozornit na nutnost všestranného zhodnocení tohoto stavu v soudobých podmínkách.

z kapitalistických armád

VOJENSKÉ UMĚNÍ POZEMNÍCH VOJSK NATO

Velení ozbrojených sil států agresivního bloku NATO, která systematicky usku-
tečňují opatření k přípravě na novou vál-
ku, věnují velkou pozornost dalšímu zdo-
konalování vojenského umění — teorii a
praxi přípravy a vedení bojové činnosti.
Vojenské umění se dělí podle názorů vo-
jenských teoretiků NATO na dvě části —
strategii a taktiku. Operační umění nevy-
tváří samostatnou část, nejčastěji se vzta-
huje k taktice, zřídka ke strategii. V zá-
padoněmecké vojenské teorii se kromě
toho setkáváme s termínem „vedení ope-
rací“.

Evropské členské státy NATO, ve snaze
rozpracovat jednotné názory na přípravu a
vedení bojové činnosti, přijaly v roce 1967
americkou strategii „pružného reagování“.
Ta předpokládá možnost vedení válek
s použitím jak jaderných, tak i klasických
zbraní, tzn. různé způsoby bojové činnosti
v závislosti na situaci.

Velení NATO předpokládá, že v soudobých
podmínkách mohou vzniknout jak
všeobecná (neomezená) jaderná válka, tak
i omezené války různého druhu:

- jaderná válka, které se zúčastní jen
taktické jaderné síly v rámci jednoho
nebo několika válčičů;

- války s použitím jen klasických
zbraní;

- lokální války, omezené co do cílů,
prostředků boje a území.

Na posledních cvičeních NATO začínala
bojová činnost zpravidla s použitím klasic-
kých zbraní, potom taktických jaderných
zbraní, dále pak se všemi jejich druhy.

Charakteristickým rysem v současné
době je to, že vojenské umění pozemních
vojsk NATO se podstatně mění, zejména
v otázkách vedení operace a boje v pod-
mínkách evropských válčičů. Je to v dů-
sledku **trvalého přezbrojování armád NATO
a změn na válčičích**, spojených s urbane-
zací.

—☆—

Vybavení vojsk soudobou tankovou
technikou, samohybným dělostřelectvem,
protitankovými a protiletadlovými řízený-
mi raketami, bojovými a dopravními vrtul-
níky — to vše zvýšilo kvalitu tankových

(obrněných) a motorizovaných (mechanizovaných) divizí. Přitom značně vzrostlo procento těchto svazků v pozemních vojskách. To se nakonec projevuje i ve způsobech jejich bojové činnosti.

Jedním z faktorů, které mají vliv na změny ve vojenském umění států NATO, je **zavádění nové a zdokonalování dosavadní výzbroje.**

Jsou rozpracovány tzv. „neutronové bojové hlavice se zvýšenou radioaktivitou“ pro rakety „Lance“, které jsou speciálně určeny k ničení živé síly s využitím uvolněných neutronů. Jak to hodnotí američtí specialisté v jaderné energii, tato nová zbraň nemá tak velký ničivý účinek způsobený tlakovou vlnou a vysokou teplotou, a proto není budovy a tanky. Neutronová zbraň vylučuje jen ohromné množství neutronů, které působí na centrální nervový systém lidí a způsobuje jim strnutí a smrt.

Zásadní modernizace tanků starých vzorů, ale také výroba další generace tanků (Leopard — 2K, XM1, KPz 3/MBT80) značně zvýší palebnou sílu svazků, jejich odolnost a mobilitu nutnou v soudobých podmínkách k vedení rozhodné útočné činnosti. Zavedená bojová vozidla pěchoty „Marder“, AMX — 10P a podobná vozidla v USA a Anglii do výzbroje jsou nejen „nejlepším partnerem tanků“ při plnění bojových úkolů, ale také mohou být účinně použita k podpoře a zesílení pěchoty na bojišti.

K zabezpečení bojové činnosti tankových a mechanizovaných vojsk probíhá intenzivní práce a zkoušky nové generace samohybného obrněného dělostřelectva. Projevila se tendence přechodu na jednotnou ráži hlavnového dělostřelectva (155 milimetrů) a standardizaci výzbroje a bojové techniky pozemních vojsk.

Zdokonalování dosavadních a vznik nových dělostřeleckých systémů a odpovídající munice v budoucnosti značně zvýší účinnost palby pozemních vojsk a umožní zkrátit dobu potřebnou ke splnění bojových úkolů. Proto např. USA vyrábějí dělostřelecké střely s laserovým systémem navedení, které umožňují ničit cíle se zakrytých palebných postavení první ranou. Vznikl nový systém „zbraní“ — náboje s kumulativním účinkem, ve kterých se používá uhlavodík jako výbušina. Tyto náboje, ve srovnání s dosavadními, mají několikanásobnou ničivou sílu.

Při rozvíjení teorie protitankové obrany v soudobém boji věnuje vojenské velení NATO značnou pozornost modernizaci dosavadních a vytváření nových prostředků boje s tanky. Přitom má zvláštní význam

rozpracování PTRS s kumulativní hlavicí a také přizpůsobení protitankových prostředků k použití na útevních vrtulnících.

Ke zvýšení odolnosti a manévrovosti vojsk na bojišti jsou převáděny vojenské prostředky PVO na technickou základnu tankových a mechanizovaných vojsk. Na tomto základě vznikly protiletadlové raketové systémy „Chaparral“ (USA) a „Roland“ (NSR) a dále systémy hlavnového protiletadlového dělostřelectva „Vulcan“ (USA) a „Gepard“ (NSR).

Účinnost ničení nepřítele s soudobým boji a úspěch splnění bojových úkolů ve značné míře bude záviset na odpovídajícím množství prostředků elektronického rušení, nočního vidění apod. u vojsk. Např. pro řidiče jsou vyrobeny speciální přístroje, které jim umožňují dosáhnout takové rychlosti přesunu v noci jako ve dne.

Ke zvýšení účinnosti průzkumu USA, NSA a Anglie plánují zařadit do výzbroje malé, na dálku řízené letouny, které zabezpečí současné vedení průzkumu a navedení palebných prostředků na objekty nepřítele. Na cvičeních byly vyzkoušeny tepelné zaměřovače, s jejichž pomocí je možné zjistit na vzdálenost do 1000 m tankovou a mechanizovanou techniku i auta podle motorů vypnutých před několika hodinami. Pokračuje rozpracování a zdokonalování vojskových radiolokátorů pro pozorování bojiště v noci na vzdálenost 1500–3000 m.

Při rozvíjení vojenského umění jdou teoretické a vojenští představitelé NATO především cestou zvyšování dynamičnosti bojové činnosti, která by zabezpečila vedení „bleskových“ operací. Jednou z těchto cest je hledání optimálních variant poměru mezi jednotlivými druhy ozbrojených sil a druhy vojsk, včetně pozemních.

Např. USA věnují značnou pozornost zvýšení vzdušné mobility pozemních vojsk. Intenzivně zkoumají otázky vytváření „smíšených“ jednotek. Studují možnost a účinnost organizace praporu se šesti rotami: dvě obrněné (s převahou tankových čet), dvě mechanizované (většinou s pěšími četami), štábní a podpůrná rota.

NSR plánuje vyzkoušet nový typ organizace mechanizovaných brigád s nižším počtem osob, ale s vyššími bojovými možnostmi. Předpokládá zvýšení počtu tanků, BVP a PTRS. Současně považuje za účelné mít v organizaci brigády menší tankové jednotky (tanková rota ve složení 10 tanků místo 17, a tankový prapor 33 tanků místo 54), což odpovídá podmínkám jejich činnosti v hustě obydlených prostorech evropského válečného.

Výjimečnou pozornost věnují armády NATO praktickému uskutečňování programu vytváření aeromobilních vojsk. Předpokládají, že do organizací armádních sborů budou začleněny vrtulníkové pluky, které kromě palébné síly budou schopny jedním vzletem přepravit asi 90 tun nákladu na vzdálenost více než 350 km. Toto podstatně zvýší možnosti vojsk k rychlému soustředění na hlavních směrech.

—☆—

Při zdůrazňování velkého významu dokončování dosavadních a rozpracování nových druhů zbraní a bojové techniky k dosažení úspěchu v soudobém boji, vojenské velení NATO věnuje v poslední době značnou pozornost zvláštnostem evropského válčičtí. Vznik velkých průmyslových prostorů v industriální společnosti je důležitým faktorem, který mění charakter budoucí možné války.

Ve státech, kde města zabírají značnou část území, bude podstatně omezen manévr vojsk. Vzniká nutnost vedení boje v rozsáhlých hustě obydlených prostorech. Tato činnost vyžaduje nejen speciální druhy zbraní a bojové techniky, novou organizaci vojsk, ale i nové způsoby jejich použití.

K získání nejučinnějších způsobů činnosti vojsk v horách studují teoretikové NATO zkušenosti z druhé světové války a z poválečných lokálních válek. Zobecňují zkušenosti anglo-amerických vojsk při vedení rurské útočné operace (březen—duben 1945), z činnosti německých fašistických vzdušných výsadkových vojsk v květnu roku 1940 při oblédnutí silně opevněných prostorů, které byly do té doby považovány za nedostupné, a dále boje v hustě obydlených prostorech Koreje, Vietnamu, ve městech Santo-Domingo, Bejrút atd.

Množství velkých měst a značných lesních masivů na evropském válčičtí vyžaduje zvětšovat pásma útoku svazků a útvarů a současně zmenšovat úseky pro průlom obrany. Podstatně se zvyšuje množství objektů (cílů) ničení. Města jsou výhodná pro organizaci obrany, současně však ztěžují manévr vojsk v útoku, nutí k používání vzdušných výsadkových a aeromobilních vojsk.

☆

Podle názorů vojenského velení států NATO, hlavním úkolem pozemních vojsk v útoku v soudobých podmínkách je zničení vojsk nepřítele, obsazení území nebo důležitých prostorů terénu, zbavení ne-

přítele potřebných zásob, demoralizace jeho armády a potlačení vůle vojsk k odporu. Mezi hlavní způsoby útoku patří **útok z chodu a včas připravený útok z přímého dotyku s nepřítelem**. Útok s plánovanou přípravou na dobře organizovanou obranu nepřítele je ovšem nejdražší operací, která je spojená s celou řadou potíží.

Při studiu způsobů vedení útoku jsou velitelé a teoretikové NATO zajedno v tom, že nejlepšími prostředky k průlomu připravené obrany nepřítele a k vytvoření mezer v ní jsou jaderné zbraně, dělostřelectvo a letectvo, kromě toho i mechanizované (motorizované) svazky a útvary. Hlavním úkolem obrněných (tankových) vojsk v těchto případech je rozvíjet úspěch útoku, ničit vojska nepřítele v hloubce a ovládnout konečný objekt (čáru). Při spěšně zaujaté obraně nepřítele a také při jejím dostatečném umlčení (zničení) palbou mohou být obrněné (tankové) svazky a útvary použity v prvním sledu na směru hlavního úderu.

Značnou pozornost věnují státy NATO formám manévru v útoku. Jedinými formami je průlom, čelní útok a obchvat. V americké armádě je druhem obchvatu dvojité obchvat, obejití a obklíčení. Termín „průlom“ je v armádě NSR obvykle zaměňován termínem „čelní úder“ a v anglické armádě — „čelní průlom“; za samostatnou formu manévru je považováno obejití.

Je-li v ozbrojených silách USA a Anglie útok svazků veden smíšenými uskupeními mechanizovaných a obrněných útvarů, pak v západoněmecké armádě je jejich činnost přesně rozdělena podle samostatných směrů a sledů. Předpokládá se, že v soudobých podmínkách mohou být použity na bojišti z dob druhé světové války známé formy bojových sestav „klín“ a „široký klín“. Druhou zvláštností vytváření bojových (operačních) sestav západoněmeckých svazků (svazů) je to, že jejich hloubka je mnohem větší než v armádě USA, ve stejné nebo dokonce menší šířce pásma útoku.

Ze všech států bloku NATO jen v americké armádě přechod do útoku z přímého styku s nepřítelem se předpokládá někdy uskutečnit (zvláště v noci nebo za špatné viditelnosti ve dne) způsobem pronikání (prosakování) malých skupin bojovými sestavami nepřítele do zvoleného prostoru soustředění, z kterého potom útočí na směrech proti nejdůležitějším objektům obránce. Zvláštností názorů amerického velení na vedení útoku v soudobých podmínkách je i to, že v souladu s plným řádem se doporučuje v široké míře použít-

vat rušivou činnost do týlu nepřítele, dále i demonstrační a klamnou činnost.

Pro vojenské umění americké armády v útoku je charakteristická snaha dosáhnout vysoké účinnosti palebného zabezpečení bojové činnosti. Polní řád uvádí, že na úseku průlomu nebo na směru hlavního úderu (při čelním úderu) je nutné vytvořit šestinásobnou převahu sil a prostředků.

Pro západoněmeckou armádu je charakteristická rozhodná útočná činnost se širokým využitím manévrovacích možností motorizovaných a tankových vojsk, letectva, aeromobilních útvarů a jednotek. Při respektování požadavků vedení vysoce manévrových operací, hlavní důraz je soustředěn na sílu prvního úderu, vedeného do celé taktické a později i operační hloubky obrany.

Hloubka bojových úkolů a tempa útoku armád států NATO jsou podmiňovány různými faktory. Nejdůležitějšími z nich jsou bojové možnosti nepřátelské strany a terénní podmínky. Současně s tím se předpokládá v průběhu prvního dne bojové činnosti obsadit území nepřítele do celé taktické hloubky obrany a vytvořit výhodné podmínky k dalšímu rozvíjení útoku.

Velení armád států NATO předpokládá v útoku nepřetržitě udržovat palebnou převahu nad nepřítelem. V tom je záruka manévru vojsk na bojišti a snížení jejich ztrát. Palebná podpora útoku má zahrnovat palebnou přípravu, ale také přímou a všeobecnou podporu vojsk v útoku palbou všech druhů.

Přechodu vojsk do útoku zpravidla předchází palebná příprava s použitím jaderných a klasických nebo jen klasických prostředků ničení. Přitom hlavními principy jsou překvapení a hromadné palebné údery vedené v prvním pořadí na nejdůležitější cíle na hlavních směrech.

V průběhu útoku je vedena palebná podpora útočících jednotek a útvarů, dále i všeobecná podpora palbou svazků nebo svazů v celku. Velení jaderných zbraní, bude-li rozhodnuto o jejich použití, je v rukou velitelů svazků a svazů.

V dynamice boje je věnována značná pozornost součinnosti tankových a mechanizovaných (motorizovaných) vojsk s dělostřelectvem a dalšími prostředky palebné podpory. Je organizována ve úspěších útočících tankových svazků a útvarů jako neúčinnějších sil ke zničení nepřítele v obraně. Tank zůstává hlavním úderným prostředkem bojové činnosti. Zejména tanky jsou nejdůležitější proti působení ničivých faktorů jaderných zbraní a současně mohou nejlépe využít výsledků jaderných úderů.

Při organizování boje s tanky, vzhledem k tomu, že protitankové řízené rakety svou dálkou činností často převyšují tankové kanóny, je považováno za normální jev použití kumulativních protitankových střel a dýmových clon proti zjištěným a předpokládaným postavením PTRS vojsk v obraně.

Mezi nejdůležitější principy bojové činnosti ve vojenském umění armád NATO patří:

- hluboké studium nepřítele a vedení nepřetržitého průzkumu;
- soustředění sil a prostředků na rozhodujícím místě a v potřebné době;
- soustředění palby všech druhů;
- těsná součinnost druhů vojsk a druhů ozbrojených sil;
- maximální zvážení možností zbraní a bojové techniky;
- dovedné využití terénu;
- rozhodná činnost atd.

Vojenské umění armád NATO v poslední době věnuje zvláštní pozornost úloze psychologických faktorů v boji. Např. náčelník školy obrněných vojsk USA je toho názoru, že existují psychologické faktory při vedení útočných operací, které se někdy rovnají nebo i převyšují skutečnou bojovou sílu vojsk v útoku. Ta strana, která pevně věří, že musí zvítězit, zpravidla také zvítězí. Podle názorů řady vojenských teoretiků na rozhodujícím úseku na bojišti obvykle zvítězí vojska, která jsou schopna rychle zabezpečit potřebnou převahu, prudkou ztec a rozhodnou činnost.

Vojenské umění vojsk NATO věnuje značnou pozornost bitevním vrtulníkům (vrtulníkům palebné podpory). Vrtulník, vybavený protitankovými řízenými raketami, zvyšuje možnosti v útoku. Má velké přednosti v dále činnosti před tanky, bojovými vozidly pěchoty a radiolokačními prostředky blízké činnosti, které zjišťují cíle pro vojskovou PVO, zvláště na vzdálenost nad 2000 m. Protitankové vrtulníky jsou zpravidla mimo dosah jak dalekonosného protiletadlového dělostřelectva, tak také protiletadlových raket. Pro větší bezpečnost zaujímají „postavení“ ve výšce 5–15 m nad zemí.

V soudobém útočném boji věnuje velkou pozornost manévru silami a prostředky. Je to podmíněno jak nutností jejich rozptýlení do hloubky a šířky, tak i samotným charakterem soudobé vysoce dynamické bojové činnosti. Podle názoru řady vojenských odborníků jedna třetina vojsk v útoku může „vést průzkum bojem“ způsobem palebného umlčování a zjišťování slabých míst v obraně nepřítele. Ostatní síly se musí rychle soustředit na zvoleném směru úderu.

Narůstání úsilí v útoku se uskutečňuje zejména zasazováním druhých sledů (záloh) do boje. Přitom druhé sledy (zálohy) brigád jsou zasazovány po obsazení úseků obrany útvarů prvního sledu divizí nepřítel. Druhé sledy (zálohy) divizí a armádních sborů jsou většinou zasazovány po splnění bližších úkolů odpovídajících svazků. Druhé sledy (zálohy) svazků a svazů v závislosti na situaci mohou zasáhnout do boje celé nebo jen určité jejich části.

Zvláštnost názorů velení anglické armády je v tom, že druhé sledy (zálohy) divize jsou ve většině případech předurčeny k dokončení průlomu pásma obrany divizí prvního sledu vojsk v obraně. Naproti tomu americké a západoněmecké velení považují za správné použít druhé sledy (zálohy) po ovládnutí tohoto pásma. Zasazují se do boje do mezer v bojových sestavách, na bocích nebo překračováním.

Po zasazení druhých sledů (záloh) do boje je věnována hlavní pozornost rozvíjení úspěchu útoku. V té době je nutné rozhodnou činností v hloubce obrany nedovolit nepříteli organizovat obranu na mezilehlých postaveních (čárách) nebo přejít k plánovanému odchodu. Proto se předpokládá neustálé narůstání tempa útoku; dosahuje se jednak palebným působením na vojska v obraně, rozhodným útokem zasazených druhých sledů (záloh), jednak širokým použitím vzdušných výsadků a aeromobilních vojsk.

Při rozvíjení úspěchu je plánována činnost vojsk na směrech a takové druhy manévru, jako je obejít a obchvat. V tomto období jsou jaderné zbraně používány zejména ke zničení ohnisek odporu, blokování ústupových cest, zničení prostředků jaderného napadení a záloh nepřítel.

V průběhu bojové činnosti, na základě posledních cvičení, je věnována hlavní pozornost vedení operací při změně směru hlavního úderu, sladení palby a manévru a součinnosti pozemních vojsk s vzdušnými útvary a letectvem.

Závěrečným obdobím rozvíjení útoku je pronásledování. Přitom hlavním úkolem není ovládnutí určeného objektu, ale konečné zničení vojsk nepřítel.

—☆—

Ve vojenském umění armád států NATO zaujímají důležité místo i **otázky obrany**. Je to podmíněno především charakterem bojové činnosti a možnostmi širokého použití prostředků hromadného ničení.

Cílem obrany může být:

- zmařit útok nepřítel,
- uchovat vlastní síly a prostředky,

- udržet určité objekty nebo prostory,
- získat čas,
- oslabit vojska nepřítel,
- zabezpečit soustředění nepřátelských uskupení ve výhodném prostoru nebo směru.

Přitom podle názorů amerického velení je nutné dosáhnout při organizování obrany toho, aby převaha vojsk v útoku nebyla větší než 3 : 1.

Obrany pozemních vojsk armád států NATO se dělí na dva druhy:

- v americké armádě na mobilní obranu a obranu prostoru;
- v západoněmecké armádě na pohyblivou a pozici obranu;
- v anglické armádě na mobilní a pozici obranu.

Rozdíl mezi mobilní a pohyblivou obranou, dále i obranou prostoru a pozici je ve vytvoření uskupení sil a prostředků (v bojových sestavách), v ženíjním vybudování terénu a způsobech vedení obranného boje.

Podstatou obrany prostoru (pozici obrany) je zničení nepřítel před předním okrajem obrany se současným pevným udržením bráněného území. Mobilní (pohyblivá) obrana připouští dočasnou ztrátu terénu s cílem vlákat útočníka do výhodných prostorů, vést na nahromaděná uskupení jaderné a palebné údery, protizetečmi (protiúder) zakončit jejich zničení a obnovit původní postavení.

Mobilní (pohyblivá) obrana je založena na širokém použití jaderných zbraní a palby klasických prostředků ničení, na manévru vojsk v protiútku s cílem zakončit zničení hlavního uskupení útočících vojsk a vytvoření výhodných podmínek pro přechod do útoku. V souvislosti s jejími cíli organizuje se i ženíjní budování obrany, tj. budují se příčná postavení, rajóny obrany a ženíjní zátarasy.

Při organizaci tohoto druhu obrany jsou minimální síly a prostředky použity k pevnému udržení obsazených postavení a hlavní síly jsou rozmístěny ve druhém sledu (záloze) s cílem vést po palebných úderech rozhodné protizeteč (protiúder). V tomto případě je sklopen boj na zdrženou a v obraně s útokem ve prospěch zničení úderného uskupení nepřítel v hloubce obrany. Mobilní (pohyblivá) obrana svazků a svazů je v soudobých podmínkách hlavním druhem obrany. Zabezpečuje ochranu vojsk před jadernými údery nepřítel, iniciativu v činnosti, manévru, útočný nápor, napomáhá rychlému soustředění převahy sil na rozhodujících směrech a vyhýbá se šablonovitosti při organizování obrany.

Obrana prostoru (poziční obrana) je založena na pevné obraně nejdůležitějších úseků terénu (v obsazených postaveních). Hlavním úkolem vojsk v obraně v tomto případě je zastavit a odrazit úder nepřítel s využitím výhodných podmínek terénu a jeho ženijního vybudování. Základem jsou palebné prostředky a vojska prvního sledu svazků a útvarů. Proto v prvním sledu je soustředěna větší část sil a prostředků.

Šířka pásma obrany svazků závisí zejména na terénních podmínkách, důležitosti bráněného prostoru a druhu obrany. Na hlavním směru je téměř dvakrát menší než na vedlejším směru a dosahuje např. u armádního sboru USA a NSR až 120 km i více, u anglického armádního sboru do 100 km. Hloubka obrany západoněmeckých svazků je zpravidla větší než u ostatních armád NATO.

Bojová sestava divize a armádního sboru obyčejně zahrnuje:

- první a druhý sled (vševojskovou zálohu),
- taktický vzdušný (aeromobilní) výsadek,
- uskupení polního a protiletadlového dělostřelectva,
- speciální zálohy.

Obrana v současné době pro všechny druhy sil a prostředků, bez ohledu na to, zda jsou v sestavě hlavních sil nebo v záloze, je založena na těchto čtyřech hlavních zásadách:

- stupni nebezpečí,
- terénních podmínkách,
- možnosti kruhové obrany,
- možnosti vedení protizteč.

Taktikou obrany podle těchto zásad je zničit nepřítele před předním okrajem nebo v hloubce prvního pásma obrany (předsunutého obranného postavení) armádního sboru. To znamená, že udržení taktické hloubky obrany, zvláště prvního pásma, tvoří základ obranné činnosti pozemních vojsk. Proto také vševojskové zálohy jsou ve většině případech slabé.

Současně jsou někteří vojenští teoretikové toho názoru, že zničení útočícího uskupení nepřítele je možné v hloubce vlastní obrany.

K odražení útoku tanků se doporučuje široce používat bitevní vrtulníky, rozmístit do sledů protitankové prostředky a vybudovat pro ně záložní postavení a skryté osy přesunu; v jednotkách do praporu v to

vytvářejí krytá postavení — léčky, které zvyšují možnosti obránce.

Dozrála nutnost rozpracovat taktiku obranného boje v hustě obydlených průmyslových prostorech s různou hustotou zástavby. Těmto otázkám, ve vztahu k evropskému válečnickému, věnují zvláštní pozornost v americké a západoněmecké armádě. V souvislosti s hledáním nových způsobů boje někteří autoři navrhuji vytvářet k vedení boje v podobných prostorech speciální útvary.

Jedním z projevů iniciativy obránce je vedení protizteč. Přitom protizteč ke zničení prvního sledu útočících vojsk musí trvat tak dlouho, aby obránce stačil včas získat dříve opuštěná postavení a s využitím vlastní převahy připravit a odrazit druhý sled vojsk v útoku nepřítele. Vojska, která vedou protizteč, jsou chráněna proti pozorování a palbě dýmovými clonami.

—☆—

Střetný boj je i nadále považován jako druh bojové činnosti, který vzniká za přesunu vojsk v předbojových sestavách při střetnutí s nepřítelem, který je většinou na přesunu. Končí po ujasnění situace a zasazení hlavních sil nebo také předsunutých jednotek do boje.

V soudobých podmínkách bude střetný boj charakterizován rychlým spádem se současnými náhlými změnami situace. Proto zvláštní význam má široký a rychlý manévr vojsk, získání iniciativy a vnučení vlastní vůle nepříteli. Hlavní podmínkou dosažení úspěchu je předejití nepřítele v bojové pohotovosti, tj. ve vedení průzkumu, zahájení palby, rozvinutí a zahájení boje. V průběhu střetného boje se doporučuje široce využívat všech prostředků palebného ničení, taktické vzdušné výsadky a aeromobilní jednotky na vrtulnicích. Protitankové prostředky se soustřeďují na hlavním směru. Při dostatku času se budují protitankové výbušné zátarasy.

—☆—

V poslední době věnují armády NATO značnou pozornost **noční činnosti** pozemních vojsk. Vojenští odborníci předpokládají, že široké použití soudobých technických prostředků v nočním boji způsobí, že taktika činnosti vojsk v noci se v podstatě ničím nebude lišit od denní činnosti. Noc již není nejlepším způsobem maskování. Proto v nočním boji je účelné dovédně využívat reliéfu terénu a dýmových

clon. Ke zvýšení účinnosti vedení palby a boje v celku nasazují se na ruční zbraně, granátometry atd. přístroje infračerveného záření. Kromě toho se mohou v boji

používat menší reflektory infračerveného záření a přístroje pro vidění v noci, instalované na obrněných transportérech a jiných vozidlech.

Vzhledem k vybavení armád NATO kvalitativně novými druhy výzbroje a bojové techniky, ke zlepšení organizace vojsk a změnám podmínek evropského válčiště zdokonalují se také způsoby bojové činnosti armád NATO. Vznik aeromobilních vojsk, vybavení svazků nejnovější obrněnou technikou, samohybným dělostřelectvem, prostředky vzdušného průzkumu — to vše zvětšuje rozmach operací a ještě zvyšuje manévrovost pozemních vojsk na válčišti.

Vojenské umění států NATO vyjadřuje agresivní charakter vojenské doktríny těchto států.

Z toho vyplývá nutnost sledovat změny ve vojenské teorii a praxi armád NATO.

(Upraveno ze sovětského tisku)

PLÁNOVÁNÍ A ROZBORY JAKO ZÁKLADNÍ FUNKCE ŘÍZENÍ SPP U ÚTVARU

Plukovník
doc. PhDr. ing. Jiří Kuzin, CSc.

Významnou úlohu při zvyšování úrovně bojové pohotovosti plní stranickopolitická práce. Její kvalita a vliv na výchovu vojáků v duchu komunistické ideologie je odhodnotit straně a lidu je zdrojem vysokých politických, morálních a bojových kvalit, které u nich vytvářejí takové postoje, že jsou schopni přinášet maximální oběti v případě ohrožení budovatelského úsilí imperialistickými agresory.

Projevem účinnosti stranickopolitické práce je zejména dosažená úroveň morálně politického stavu příslušníků útvaru. Prokazuje se to v morálně bojových vlastnostech, ukázněnosti, aktivitě a iniciativě vojáků, v tom, jak správně chápou a aktivně podporují politiku strany a státu. Výsledky stranickopolitické práce jsou do značné míry také projevem efektivnosti jejího řízení při důkladném využívání všech jejích forem a metod.

Nutnost výzkumu a teoretického rozpracování základních otázek řízení společenských procesů je dána naléhavým požadavkem zvyšování jeho účinnosti. To se plně odráží v závěrech a požadavcích, které vytyčil XV. sjezd KSČ a následující plenární zasedání ÚV KSČ.

Plánovací a rozborové činnosti řídicích subjektů představují klíčové funkce jak společenského, tak i vojenskopolitického řízení. Mohou se však stát účinnými nástroji řízení příslušné sféry pouze tehdy, vycházejí-li ze společenských potřeb, objektivně postihují vlastní možnosti i širší, zejména sociálně politické podmínky, cílevědomě aktivizují a mobilizují lidi k plnění vytyčených úkolů.

Středem pozornosti této analýzy plánovací a rozborové činnosti bylo teoreticky podchytit vnitřní strukturu a dynamiku obou těchto obecných funkcí vojenskopolitického řízení. Předložené poznatky mají do značné míry charakter metodický, směřující k odhalení slabín ve strukturálním uspořádání a mechanismu fungování plánů a rozborů u útvarů. Proto také tato práce má povahu toliko předběžných a dílčích výpovědí o zkoumaných skutečnostech.

Hlavním posláním tohoto článku je pokus o analýzu a zobecnění „parametrů“ empiricky zjištěného stavu plánovací a rozborové činnosti subjektů vojenskopolitického řízení na stupni útvar. Jde především o zhodnocení empirických údajů, které z určitého hlediska jsou objektivní povahy, tzn. základních dokumentů pro řízení sociálně politické problematiky, po linii vojenskoodborné a stranickopolitické, včetně stranické a svazácké práce.

Teoretická východiska plánovací a rozborové činnosti

Chceme-li charakterizovat teoretická východiska plánovací a rozborové činnosti, musíme nejdříve alespoň rámcově vymezit nadřazenou kategorii těchto činností. Tou je řízení vojenskopolitických procesů, jehož uzlovými obecnými funkcemi jsou právě uvedené činnosti.

Obecně můžeme řízení vojenskopolitických procesů (vojenskopolitické řízení) definovat jako nástroj realizace cílů vojenské politiky KSČ. V míru to představuje cílevědomé úsilí velitelských a politických orgánů, **usměrňující** základní činnosti v bojové a politické přípravě — zejména školení, výcvik a výchovu všech jednotek útvaru — k dosahování vysoké úrovně bojové pohotovosti vojsk.

Z hlediska zaměření našeho výzkumu pak v rámci uvedeného pojetí akcentujeme specifiku předmětu tohoto řízení. Vojenskopolitické řízení chápeme především jako nástroj usměrňování sociálních vztahů a procesů ve vojenských kolektivech, jehož cílem je k optimu směřující regulace různých sociálních faktorů v rámci daného kolektivu, se zvláštním zřetelem na dosahování vysoké úrovně morálně politického stavu a rozvoje osobnosti každého vojáka.

Hlavním posláním řízení vojenskopolitických procesů je dosáhnout harmonického vývoje ve všech oblastech života útvarů. Ovlivňovat a utvářet socialistický způsob života vojáků, zejména posilovat kolektivní tendence v jejich vědomí. Podporovat rozvoj tvořivé osobnosti každého příslušníka vojenských kolektivů s důrazem na dodržování pravidel vojenského života jak v oblasti školení, výcviku a výchovy, tak i volného času.

Předmětem našeho výzkumného zájmu bylo tedy usměrňování těch sociálně politických vztahů, které se zakládají na vojenskoodborných procesech, ale mají přitom relativní samostatnost a prokazují velmi intenzivní zpětný vliv na utváření žádoucí úrovně morálně politického stavu vojsk. Jde o netradiční přístup k poznávání zákonitostí rozvoje vojenských kolektivů, s hlubším pronikáním do podstaty sociálních vztahů a s cílem hledat možnosti efektivního usměrňování jejich rozvoje.

Obecné funkce vojenskopolitického řízení

Obecnými funkcemi vojenskopolitického řízení rozumíme takové projevy soustavy tohoto řízení, které jsou podmíněny objektivními potřebami této soustavy. To znamená, že bez těchto jednotlivých funkcí (činností subjektu řízení) daná soustava

řízení nemůže úspěšně plnit své poslání. Jsou to základní řídicí činnosti, které z hlediska plnění daných úkolů vystupují jako usměrňující body či postupy formálně uceleného programu řídicího subjektu útvaru pro každý obsahově složitější cyklus vojenskopolitického řízení. Jinak řečeno, souhrn těchto funkcí naznačuje směr formálně obsahového zaměření činnosti řídicího subjektu útvaru při usměrňování jednotlivých cyklů řízení.

Pro výchozí orientaci můžeme vzít v úvahu tyto obecné funkce řízení: 1. poznávací, 2. rozborovou, 3. rozhodovací, 4. prognostickou, 5. plánovací, 6. organizační, 7. motivační, 8. výchovnou, 9. kontrolní.

Všechny tyto funkce (činnosti) mohou probíhat jednak vedle sebe, jednak na sebe navazují, zároveň se různě prolínají, překrývají, vzájemně doplňují, kombinují a integrují. Avšak v určitých momentech cyklu řízení zpravidla vystupuje do popředí především jedna z uvedených funkcí.

Obsahovou náplň těchto funkcí tvoří **specifické funkce** vojenskopolitického řízení (sociálně politické funkce či oblasti), některými autory také nazývané „funkce aparátu řízení“, které představují konkrétní činnosti, vyplývající z funkčních povinností řídicích pracovníků útvaru. Obecné funkce tedy zároveň tvoří základní metodický nástroj sjednocování a cílového usměrňování specifických funkcí (aparátu) řízení vojenskopolitických procesů.

Vzhledem ke složitosti a rozsahu problematiky obecných funkcí vojenskopolitického řízení jsem je nemohl zahrnout komplexně do tohoto článku. Proto jsem se omezil na **plánovací a rozborovou činnost**, které pokládám za klíčové z hlediska cílového efektu vojenskopolitického řízení v rámci útvaru.

Pro zdokonalování plánovací a rozborové činnosti vyplývají zejména tyto požadavky:

- trvale používat metody kritické analýzy a konkrétního přístupu k daným úkolům;
- sledovat náročnost s realitou plánovaných úkolů;
- zaměřovat se především na úkoly, které trvale s rozhodující měrou působí k dosahování vysoké úrovně bojové připravenosti a pohotovosti vojsk;
- využívat vědeckých poznatků v řízení výcviku a výchovy.

Většina těchto požadavků byla také středem pozornosti při výzkumu plánovací a rozborové činnosti.

Specifické (sociálně politické) funkce vojenskopolitického řízení

Obecně jsou to **konkrétní činnosti** řídicích subjektů útvarů, které jsou zaměřeny na dosahování vysoké úrovně morálně politického stavu, bojové připravenosti vojsk a jejich materiálně technického zabezpečení, což v souhrnu představuje danou **úroveň bojové pohotovosti** útvaru. Z hlediska našeho přístupu je to především působení na sociálně politické stránky vývoje vojenských kolektivů, jejich strukturu a dynamiku, na sociální změny, kulturně technickou úroveň atd.

Po stránce našeho výzkumného zájmu je obsahem těchto funkcí cílevědomě orientovaná činnost řídicích subjektů útvarů na utváření a udržování vysokého stupně morálně politické jednoty vojáků. Stupeň této jednoty vyjadřuje dosažená úroveň sociálně politických vztahů ve vojenských kolektivech, jejímž odrazem je úro-

veň morálně politického stavu těchto kolektivů.

Všechny specifické funkce řízení (sociálně politické, vojenskoodborné, materiálně zabezpečovací) představují jednotný proces realizace cílů vojenské politiky KSČ. Přestože zdůrazňujeme vzájemnou spjatost uvedených funkcí řízení, existují v řídicí praxi relativně samostatně a zároveň **tvorí obsahovou náplň** obecných funkcí řízení.

Ve výzkumu byly sledovány tyto specifické (sociálně politické) funkce řízení vojenskopolitických procesů:

- ideově politická výchova,
- utváření kázně,
- sjednocování sociálních vztahů ve vojenských kolektivech,
- morálně politická a psychologická příprava,
- uspokojování některých základních potřeb vojáků,
- rozvoj aktivity a iniciativy.

Plánovací funkce řízení vojenskopolitických procesů

V rámci vojenskopolitického řízení plánování znamená maximální přiblížení teoretických poznatků potřebám praxe, s cílem vložit do řízení činnosti vojsk a sociálně politické oblasti útvarů — z hlediska potřeb dosahování vysoké úrovně morálně politického stavu vojsk a jejich bojové pohotovosti — principy racionality a komplexnosti.

Plánování má být založeno na cílově, časově a prostorově zaměřeném **předvídání**, na modelování budoucího stavu zájmové skutečnosti, na reálném stanovení cílů a úkolů, jichž má být dosaženo, na určování sil, prostředků a postupů, kterých se má používat k dosažení stanovených cílů a úkolů. Prvotním předpokladem tvůrčí plánovací činnosti je předvídání žádoucích změn a předcházení nežádoucím změnám v plánované oblasti.

Plánování jako pouhé operativní vyrovnavání se s nestálými negativními změnami (např. s poklesem kázně, aktivity a iniciativy vojáků) je příznačné pro praktikismus — bezperspektivní záplátování aktuálních nedostatků. Plánování úkolů bojové a politické přípravy, jakož i v sociálně politické sféře je jednou z prvořadých povinností velitelských a politických orgánů. Proto také zapracování uzlových otázek z uvažované sféry do základních komplexních plánů se nesmí přenášet na podřízené funkcionáře.

Plánovitost v řízení bojové a politické přípravy a výchovy ideálům komunismu

oddaných příslušníků armády znamená zejména mít přehled o budoucí činnosti, o hlavních a dílčích úkolech, zavádět zvláště do výchovné práce pevný systém, dodržování režimu dne, týdne, měsíce, koordinovat plnění úkolů s ostatními funkcemi útvaru, posádky, orgánů národních výborů, mít účinný systém evidence a kontroly.

Plánovitost vyžaduje mít nejen dobrý rozvrh vlastní práce, ale také pevné plány porad, schůzí, návštěv, studia atd.

Hlavním a prvořadým cílem plánování a organizace je především vykonat ve stejném čase víc, nebo vykonat tutéž činnost v kratším čase a splnit uložené úkoly kvalitněji.

Empiricky zjištěné nedostatky v plánovací činnosti

[Jde o poznatky z empirického výzkumu [úkol SP RZ 0105]], který dělali v letech 1974–1976 pracovníci Vojenského historického ústavu u deseti útvarů pozemních vojsk.]

Z hlediska obsahového zaměření se ve všech plánech (plány BPP na zimní výcvikové období a měsíční plány, zejména jejich části vztahující se ke stranickopolitické práci, včetně plánů ČUV KSČ a PV SSM) jen velmi málo objevovaly úkoly a jim odpovídající opatření k tak závažným problémům, jako je cílevědomé usměrňo-

vání socializace vojáků, jejich morálně politických vlastností, upevňování autority mladých velitelů a výchova ke kázi.

Jen zcela výjimečně byly stanoveny úkoly ke stmelování vojenských kolektivů (rot a čet) s přihlédnutím ke zvláštnostem jednotlivých kategorií vojáků a vztahů mezi nimi. Obdobně tomu bylo s morálně politickou a psychologickou přípravou, která byla v plánech uváděna spíše „spon-tánně“, prostřednictvím jiných činností, než cílevědomě plánovaná.

Problematika a opatření k výchově ke kázi, ke zkvalitňování kazeňské praxe, k boji proti alkoholismu a k právní výchově se v plánech objevovaly jen velmi sporadicky.

Při porovnání plánů BPP (části SPP) se zápisy CÚV KSČ a PV SSM se ukázalo, že až 90 % plánovaných akcí k upevňování kázně (např. rozborů kázně na politické skupině útvarů, přednášky, školení funkcionářů KSČ a SSM ke kázi, veřejné schůze, hodnocení kázně v CÚV KSČ a PV SSM apod.) **nebylo realizováno**. V prapor-ních plánech se podobné akce vyskytovaly pouze výjimečně a nejčastěji jako besedy ke kázi.

Po stránce metodické vystupovaly v plánování do popředí zejména tyto pro-blematické skutečnosti:

- v plánech BPP nebyly vytyčovány hlavní úkoly a jim odpovídající cílové sta-vy pro jednotlivé etapy výcviku a vý-chovy;

- v ostatních plánech často nebývala formulace hlavních úkolů jednoznačná a přesná;

- mnohé z hlavních úkolů neměly ukazatele s přesným vymezením cílového stavu, jakého se má dosáhnout;

- u měsíčních plánů bylo nadměrné množství hlavních úkolů, takže nebylo zřejmé pořadí jejich důležitosti;

- k jednotlivým hlavním úkolům bylo přiřazováno neúměrné množství opatření,

často i bez přímého vztahu k těmto úko-lům;

- ze vztahu mezi hlavními úkoly a opatřeními vy-plyvá, že **při plánování nebyla dostatečně respektována leninská metoda hlavního článku**.

Základní příčiny nedostatků v plánovací činnosti

Příčiny většiny nedostatků jsou přede-vším v řídicích subjektech, v jejich teore-tických znalostech sociálně politické sféry, v malých praktických zkušenostech z u-směrnování svěřené oblasti, s důrazem na sociálně politické potřeby vojenských ko-lektivů, v metodických a jiných předpo-kladech pro plánování. To se však nepro-jevuje tak výrazně jako u rozborů, neboť plánování u útvarů je celkem vžito. Jde hlavně o nedostatky obsahového rázu, ze-jména o slabé znalosti sociálně politické, psychologické, sociologické a pedagogické problematiky.

Další příčina nedostatků v plánovací činnosti patrně spočívala ve strukturálním uspořádání soustavy plánování u útvarů. Její zauzlování se ukazovalo v **dělbě a ko-ordinaci plánovací činnosti**. Vlivy, které nepříznivě ovlivňovaly kvalitu a efektiv-nost plánů jako nástroje realizace pláno-vaných opatření, byly asi tyto:

- tvorba plánů mnohdy nebývala spo-jována s důsledným vyhodnocením před-cházejících plánovacích dokumentů;

- plánování často **nepředcházela hlu-boká rozborová činnost** s důrazem na poznání a hodnocení nových jevů v pří-slušných oblastech;

- byly určité nedostatky v dělbě plá-novací činnosti, v koordinaci úkolů a opat-ření v jejich organizačním zabezpečení;

- na jednotlivá období se bez odpoví-dajících časových rezerv plánovalo velké množství úkolů;

- časté změny úkolů a stanovených termínů.

Rozborová funkce vojenskopolitického řízení

Tuto funkci budeme **chápat v širších souvislostech**, tzn. s určitou (rozdílnou) mírou organického vztahu ke všem uvede-ným obecným a příslušným specifickým funkcím, a hlavně s přesahem zejména do poznávací (s důrazem na hodnocení), rozhodovací, plánovací a kontrolní funkce řízení. Takové pojetí rozborové činnosti je nezbytné z hlediska reprezentativní analý-zy kterékoli skutečnosti, zvláště sociálně politické.

Rozbor má předcházet každé plánovací činnosti a všem závažnějším rozhodnutím. Každý seriózní rozbor by měl začínat uja-sňováním a hodnocením základních výcho-disek a „parametrů“ analyzované skuteč-nosti. Přitom zvláštní pozornost by se měla věnovat ujasnění a upřesnění cílů, zhod-nocení realitnosti stanovených úkolů, kri-terií, ukazatelů, jakož i sil a prostředků, jimiž disponuje příslušný subjekt řízení. Nemenší pozornost má být věnována vý-

běru lidí, kteří dané úkoly budou realizovat.

Výchozím a pro hodnotu rozboru determinujícím činitelem je gnoseologický moment — **úroveň poznání**. Tento moment se výrazně promítá do všech ostatních činností, a tedy do celé příslušné sféry vojenskopolitického řízení. Chyby způsobené v poznávací a hodnotící fázi rozboru se promítají do všech dalších postupů při rozboru, mnohdy se kumulují, sčítají a násobí, a tak velmi nepříznivě ovlivňují dosahování stanovených cílů.

S procesem poznávání velmi úzce souvisí — a do značné míry je jeho organickou součástí — **hodnocení** rozebíraných skutečností. Při řešení dílčích hodnotících operací v rámci rozboru se uplatňují v podstatě adekvátní postupy a zásady procesu poznávání. Daleko výrazněji se však prosazují různá kritéria, normativní a axiologický aparát.

Hodnocení rovněž proniká jak do všech operací rozboru, tak i do všech ostatních činností řízení vojenskopolitických procesů, markantně pak spolupůsobí s rozhodováním. Zvlášť výrazně se však projevuje ve spojení s kontrolní činností, kde vzhledem k předpokládanému průběhu kontrolované skutečnosti plní úlohu faktoru limitujícího úroveň kontroly.

K postižitelnosti specifických funkcí (oblastí) řízení v rozborové činnosti

(V rámci výzkumu byly zkoumány rozborové BPP, kázně a morálně politického stavu u útvarů za výcvikové období. Dále měsíční rozborové kázně, kázeňské praxe a mimořádných událostí, jakož i statistické výkazy ukazatelů praxe u útvarů.)

Ideově politické výchově byla věnována značná pozornost u všech útvarů a všemi subjekty řízení. Největší úsilí v tomto směru vynakládali příslušníci politického aparátu (politických skupin) útvarů a funkcionáři stranických organizací. Také organizace SSM se touto výchovou zabývaly na jednom z předních míst. Nelze opomenout, že některé prvky této výchovy jsou implicitně obsaženy i v jiných oblastech, které jsou často předmětem rozborové činnosti.

Středem značné pozornosti při rozbořech, zejména všech velitelských orgánů, byla **kázeň a kázeňská praxe**. Sem se různými způsoby promítají i výsledky působení jiných sociálně politických a vojenskoodborných činitelů. Proto úroveň kázně je jedním z ukazatelů, který nepřímou vypovídá o účinnosti zmíněných činitelů. Tato úroveň je také jedním ze základních

ukazatelů morálně politického stavu jednotky či útvaru.

Z hlediska množství řešených problémů byla u stranických organizací tato oblast příližně rovnocenná s oblastí ideově politické výchovy, avšak zabývalo se jí menší množství útvarů. Daleko menší pozornost této oblasti věnovaly organizace SSM.

Rozborové kázně u útvarů, jak měsíční, tak i za výcvikové období, byly dělány pravidelně, se snahou spojit hodnocení s morálně politickým stavem vojsk a s plněním úkolů bojové a politické přípravy. Úroveň rozborů byla u jednotlivých útvarů dosti rozdílná, v závislosti na pojetí kritérií hodnocení kázně, na volbě osnovy a metodickém postupu. To také do jisté míry znesnadňovalo — a někdy znemožňovalo — vzájemné srovnání těchto rozborů za určité dílčí období i mezi jednotlivými útvarů.

Pro oba uvedené druhy rozborů byla příznačná neujasněnost základních kritérií hodnocení kázně, přílišná volnost a nejednotnost metodických postupů. Měsíční rozborové kázně u útvarů zpravidla měly lepší úroveň než rozborové za výcvikové období, což bylo pravděpodobně dáno tím, že byly zpracovávány jako samostatný dokument a byla jim proto věnována větší pozornost.

S problematikou rozborů kázně a kázeňské praxe úzce souvisí otázky **upevňování autority**, v našem případě zejména velitelů družstev, čet a rot.

V rozbořech — až na občasné konstatování, že autorita jednotlivých velitelů je nízká — nebyla této problematice věnována náležitá pozornost. Nebyly zejména analyzovány faktory, které ovlivňují upevňování autority velitelů u vojáků základní služby.

Sjednocování sociálních vztahů ve vojenských kolektivech

Je z hlediska možnosti harmonického uplatňování ostatních zkoumaných specifických funkcí řízení sice oblastí základní, avšak ke škodě věci v rozbořech bylo jen velmi málo zastoupenou.

Ve zkoumaných velitelských rozbořech, zápisech CUV KSČ a PV SSM se téměř neobjevovala hlubší analýza okolností, příčin a důsledků rozporů a konfliktů vznikajících mezi jednotlivými kategoriemi vojáků, zejména mezi vojáky I. a II. ročníku.

Podobně tomu bylo i v oblasti **morálně politické a psychologické přípravy**. Širšímu uplatňování této oblasti zatím brání zejména slabá teoreticko-metodologická rozpracovanost této problematiky.

Zabezpečení základních potřeb vojáků bylo hodnoceno ve velitelských rozbořech jako plnění úkolů po jednotlivých druhích týlového zabezpečení. Stranické a zejména svazácké organizace tuto oblast postižují pouze sporadicky. Sem se promítá komplex otázek, spojených se zabezpečováním osobního volna, kulturního a sportovního využití vojáků atd.

Rozvoj aktivity a iniciativy je postihován ve velitelských rozbořech slaběji než v plánech. Představoval pouhé 3 % obsahu. Tento údaj nelze však přeceňovat zejména proto, že k hodnocení socialistické soutěže se zpracovávají samostatné dokumenty. Otázky rozvoje aktivity a iniciativy se v podobě hodnocení různých soutěží objevovaly v rozbořech BPP a v rozbořech kázně.

Nedostatky metodické povahy

Velmi kritickým místem všech zkoumaných rozbořů u útvarů bylo nedostatečné **postižení** (většinou všeobecné nebo vůbec chybělo) **příčin** zjištěného stavu, zejména negativních jevů. Přitom míra odhalování vzájemných souvislostí, podmíněností jednotlivých jevů a procesů, jejich příčinně následných vztahů ve zkoumaných oblastech je přímo úměrná hodnotě rozbořů, a je také limitujícím činitelem možnosti odstraňovat zjištěné nedostatky.

V rozbořové činnosti se téměř neuplatňovala **metoda hlavního článku**. Tato slabina se negativně promítá do celého postupu při rozbořech a má přímý vliv na jejich konečné důsledky.

Slabým místem v rozbořové činnosti také byla úroveň (**způsob**) **zobecnování** jako hlavní předpoklad pro vyúsťování rozbořů do závěrů, návrhů a volby optimálních opatření. Způsob zobecnování zpravidla navazuje na analýzu vzájemných souvislostí, závislostí a příčin zjištěného stavu rozebíraných skutečností a také z této analýzy převážnou měrou vychází. U zkoumaných rozbořů byly asi u 2/3 problémů závěry ve velmi obecné poloze nebo bez návrhu na opatření.

Příčiny nedostatků rozbořové činnosti

Základní příčina většiny nedostatků patrně rovněž tkví v samotných řídicích subjektech, v jejich předcházející odborné přípravě a v malých zkušenostech. Konkrétně se to projevilo jak v obsahovém zaměření (např. ve schopnostech postihovat sociálně psychologické a pedagogické problémy stmelování vojenských kolektivů), tak i v metodických přístupech k rozbořům. Zvlášť markantně to vyniklo u ří-

dicích subjektů na nižších stupních (prapor a rota), z nichž dostává velitelský útvar prvotní informace pro předepsané rozboř.

Dalším problémem, který přímo determinuje úroveň rozboru i všech ostatních činností řízení je, že **rozbořová činnost není chápána v širším kontextu, jako běžná potřeba s důrazem na poznávací, hodnotící, zobecňující a jiné momenty**. Rozbor totiž většinou nebývá považován za nezbytný předpoklad každého závažnějšího rozhodnutí, zejména pro sociálně politickou oblast.

Zjištěný stav rozbořové a plánovací činnosti u útvarů prokazuje, že z hlediska cílevědomého usměrňování základních oblastí SPP je celá řada problémů různé povahy. Jde o problémy obecnější povahy, které působí rušivě jak na plánovací a rozbořovou činnost, tak i na ostatní obecné a specifické funkce řízení a tím i na celkové úsilí velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací. Jsou tu i určité problémy v samotném pojetí konkrétní plánovací a rozbořové činnosti příslušnými řídicími subjekty.

V obecné poloze, při značném zjednodušení, postup při informačním zabezpečování rozbořové a plánovací činnosti můžeme především zaměřit na pět základních prvků:

1. Co, s důrazem na **cíle a úkoly**, jejich specifikaci včetně operacionalizace, určení kritérií (ukazatelů, norem kvalitativních a kvantitativních) pro kontrolu a hodnocení výsledků plánované nebo rozebírané skutečnosti.

2. Kde, s určením např. **jednotky** (skupiny), místa, pracoviště atd.

3. Kdy, čas se stanovením **termínu** započítání a ukončení plánované či rozebírané činnosti.

4. Jak, informační zabezpečení **taktiky** postupu, volby, **metod realizace** dílčích cílů, úkolů, kroků, při dosahování dílčích postupů, návaznosti jednotlivých postupů atd.

5. Kdo, zabezpečení **odpovědnosti** za komplexní, dílčí cíle, úkoly, jednotlivé postupy, vymezení hranic působnosti jednotlivých osob a skupin, jejich pravomoci atd.

Jelikož uvažujeme o informačním zabezpečení řízení specifické oblasti, nemůžeme se omezit na uvedené body. Opět velmi jednoduše můžeme říci, že navíc pro řízení vztahů a procesů sociálně politické povahy, je nutné usilovat i o informace, jež odpovídají na otázku **proč** je nutno rozebírat či plánovat tu či onu oblast a **proč** je při tom žádoucí postupovat **právě takovým** a ne jiným způsobem.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Йосеф Грдличка К военно-технической политике	3
---	---

Автор рассматривает важные и некоторые новые явления развивающейся военно-технической политики. Подчеркивает, что без применения науки невозможно решать целый комплекс проблематики, касающейся военно-руководящих органов и остальных военнослужащих.

Подполковник Михал Лончик, кандидат философских наук Коммунистическая мораль и особенности ее развития в армии	8
--	---

Автор объясняет сущность морали социалистического общества и особенности нравственного воспитания в ЧНА. Исходя из опыта минувших войн он разбирает два основных элемента нравственной подготовки: рационально-идеологический и общественно-психический, составляющие диалектическое единство.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Здзек Бажант К постановке боевых задач общевойсковой дивизии	13
--	----

Автор, исходя из положений Полевого устава ЧНА, разбирает проблематику постановки боевых задач общевойсковой дивизии, особенно задачи дня. Он обращает особое внимание на содержание этой задачи и время ее проведения.

Подполковник Франтишек Тесарж Некоторые вопросы рационализации работы штаба общевойсковой дивизии в наступательном бою	16
--	----

Автор разбирает рационализацию работы штаба только одной тактической степени, указывая некоторые средства механизации работы и в связи с этим изменения в методике работы штаба. Отдельные итоги могут служить для уточнения методик работы и дальнейших степеней управления. Автор подчеркивает, что личность командира и начальника штаба остаются и в периоде механизации решающими деятелями в реализации методики работы.

Подполковник Йиржи Кржижек К живучести и подвижности мест управления	24
--	----

Автор, исходя из некоторого несоответствия в оснащении и деятельности мест управления общевойскового соединения, показывает отдельные возможные способы повышающие живучесть, подвижность, структуру и оснащение указанных мест управления.

Полковник Ярослав Шебек, кандидат военных наук Опыт в использовании средств механизации и автоматизации управления	29
--	----

Автор разбирает опыт накопленный в ЧНА в использовании средств механизации и автоматизации управления в общевойсковых штабах. Автор в первой части уделяет внимание вопросам влияния условий работы штабов на эффективность указанных средств, а во второй части разбирает вопросы повышения эффективности отдельных средств механизации и автоматизации управления.

Подполковник Степа Перишты

Бой с танками противника в обороне 34

Автор разбирает возможности отдельных средств видов войск в ведении боя с танками и другими бронированными целями противника и их положительные и отрицательные стороны. Главное внимание он обращает на разбор вопросов взаимодействия этих средств при организации боя с танками противника.

Полковник Эрвин Ляжки

Зажигательные средства и защита от них 41

Автор, исходя из характеристики зажигательных средств противника и возможностей их применения, разбирает способ защиты войск от них.

Подполковник Йосеф Грушка, кандидат военных наук, доцент

К техническому обеспечению войск в полевых условиях 47

Автор разбирает реализацию новых принципов планирования и организацию эксплуатации танковой техники в отношении к техническому обеспечению войск в полевых условиях, а также повышению боевой готовности войск.

Подполковник Владимир Марек, кандидат военных наук

Восстановление железнодорожных мостов в наступательной операции . . . 60

Автор на основе характеристики и значения отдельных видов железнодорожных мостов разбирает способы, формы, время, а также возможности частей и соединений по восстановлению отдельных мостов.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Содержание и функции составных частей военного искусства 67

Физико-географический фактор в военном искусстве 72

ИНФОРМАЦИИ

Военное искусство наземных войск НАТО 77

Статья содержит основные принципы военного искусства наземных войск НАТО и изменения в вопросах ведения операции и боя в условиях европейского ТВД в зависимости от перевооружения армий НАТО.

Полковник Йиржи Кузин, кандидат философских наук, доцент

Планирование и разборы – основа руководства партийно-политической работы в части 84

Автор обобщает теоретические точки отправления планирующей и разборной деятельности и ее функции в процессе военно-политического руководства в рамках общевойсковой части.